

Gemeente Renkum

Concept omgevingsvisie Renkum

PROJECT

Omgevingsvisie Renkum

Projectnummer: SR200358

INITIATIEFNEMER

Gemeente Renkum

Generaal Urquhartlaan 4

6861 GG Oosterbeek

OPSTELLER

Gemeente Renkum, Buro SRO, Over Morgen

Contactpersoon gemeente Renkum: Martijn Kok

Contactpersoon Buro SRO: Krijn Lodewijks | John van de Zand

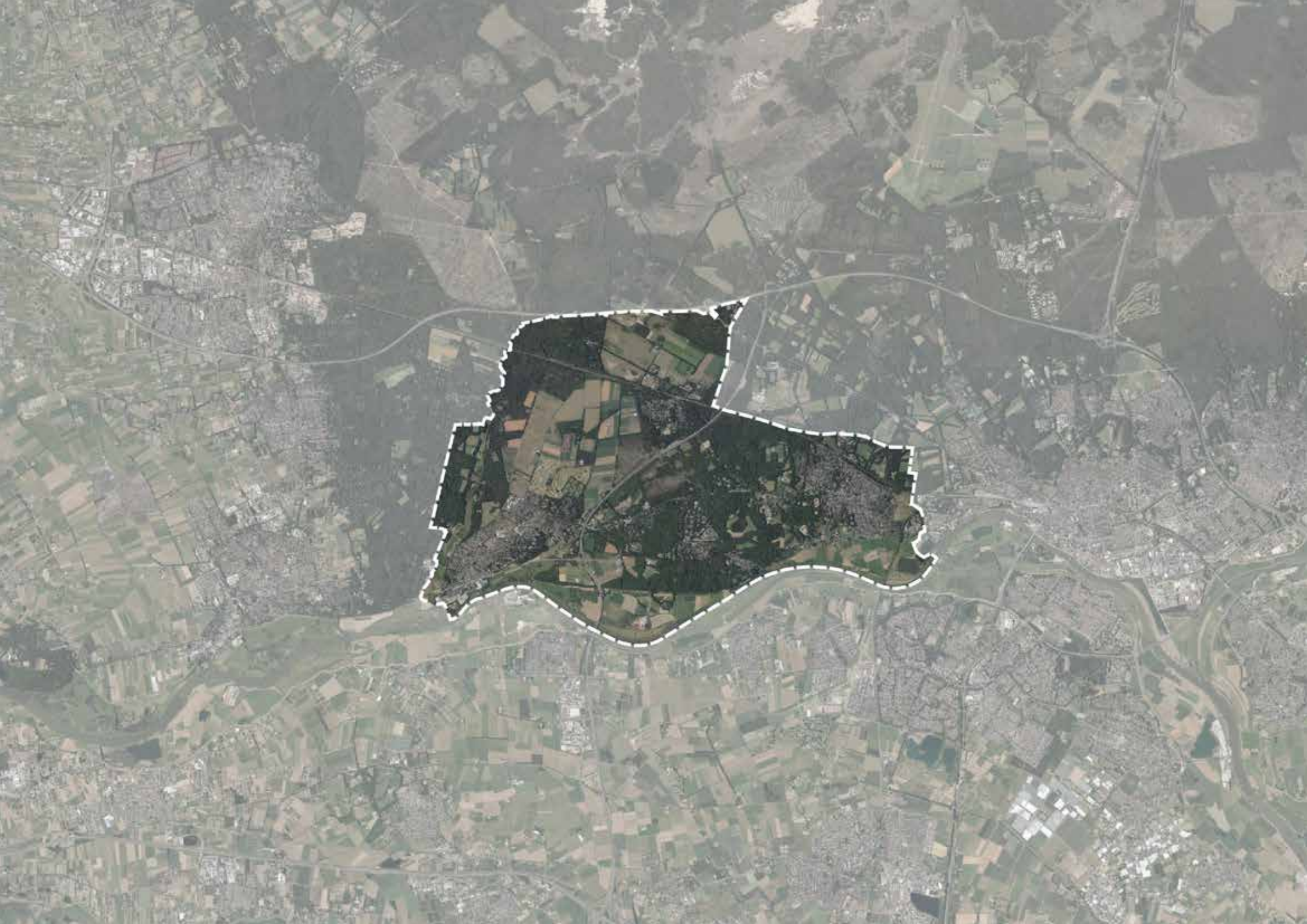
Contactpersoon Over Morgen: Tjakko Dijk

DATUM & STATUS

CONCEPT | 31 mei 2021

Inhoud

Hoofdstuk 1 Inleiding	5
1.1 Wat doen we?	5
1.2 Waarom een omgevingsvisie?	5
1.3 Samenhang met andere overheden	7
1.4 Proces - in samenspraak	8
Hoofdstuk 2 Renkum in 2021	9
2.1 Historische ontwikkeling	9
2.2 Regionale context & profilering	9
2.3 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed	9
2.4 Uitgelicht: Het landschap van Renkum	11
2.5 Uitgelicht: De dorpen van Renkum	12
Hoofdstuk 3 Huidige ontwikkelingen	15
3.1 Renkum Samen	15
3.2 Renkum Gezond en Leefbaar	15
3.3 Renkum Toekomstbestendig	16
3.4 Renkum Dynamisch	17
Hoofdstuk 4 Renkum in 2040	19
4.1 Regionale positionering	19
4.2 Renkum Samen	20
4.3 Renkum Gezond en Leefbaar	21
4.4 Renkum Toekomstbestendig	25
4.5 Renkum dynamisch	28
4.6 Uitgelicht: Het landschap van Renkum	29
4.7 Uitgelicht: De dorpen van Renkum	34
Hoofdstuk 5 De visie samen waarmaken	49
5.1 Inleiding	49
5.2 Beleidscyclus	49
5.3 Strategische uitvoeringsagenda - mogelijke programma's voor uitvoering	50
5.4 Een flexibele en adaptieve omgevingsvisie	50
5.5 Participatie bij de uitvoering van de omgevingsvisie	51
5.6 Toetsingskader voor de initiatieven vanuit de samenleving	52
BIJLAGE 1 Renkum anno 2021	56

Hoofdstuk 1 | Inleiding

een visie voor de gemeente Renkum in 2040

1.1 Wat doen we?

Hoe zien we de toekomstige ontwikkeling van onze gemeente? Hoe houden we onze gemeente groen en aantrekkelijk? Welke rol speelt onze gemeente in de regio? Hoe kunnen we een mooie balans houden tussen blijvend levendige dorpen waar iedereen prettig kan wonen, werken en recreëren in het bos- en natuurrijke buitengebied? Hoe reizen we in de toekomst naar aangrenzende steden? Hoe wekken we onze energie op? Hoe richten we een toekomstbestendige duurzame leefomgeving in en zorgen we voor kwaliteit van leven voor inwoners, bedrijven en bezoekers? En hoe doen we dat als gemeente samen met onze samenleving? Vragen die ons en anderen wellicht bezighouden. Deze vragen gaan over wonen, werken en verblijven in de gemeente Renkum. In Oosterbeek, Renkum, Heelsum, Heveadorp, Wolfheze en Doorwerth. Hierna geven we antwoord op de vraagstukken over onze leefomgeving. Dit is de omgevingsvisie!

De gemeente Renkum kenmerkt zich door de rijke historie en het bosrijke en heuvelachtige landschap wat overgaat in het weidse rivierengebied van de Rijn. Meer dan de helft van het grondgebied van de gemeente bestaat nu dan ook uit bos en natuur en de gemeente is onderdeel van het Nationaal Landschap Veluwe.

In de gemeente wonen bijna 32.000 inwoners, verdeeld over de zes dorpen: Oosterbeek, Renkum, Heelsum, Doorwerth, Wolfheze en Heveadorp. De gemeente Renkum is naast een groene woonomgeving, ook een aantrekkelijke en goed bereikbare werkgemeente die centraal ligt tussen de gemeenten Arnhem, Ede en Wageningen. De gemeente wordt ontsloten door de A50 en A12, en in Oosterbeek en Wolfheze is een station gelegen aan de spoorverbinding Arnhem - Ede-Wageningen. De gemeente huisvest op dit moment ruim 3.000 bedrijven.

Deze omgevingsvisie biedt een vooruitblik op de leefomgeving tot het jaar 2040. Deze visie is opgesteld vanuit een integraal perspectief. Dat wil zeggen dat het niet alleen om ruimtelijke vraagstukken gaat, maar ook over sociale en economische vraagstukken en ontwikkelingen. Alles wat je ziet, voelt en ruikt komt terug in deze visie. We verstaan hieronder het geheel van ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur, sociale cohesie, sociaal domein en cultureel erfgoed. Deze onderdelen hebben we in samenhang bekeken en vertaald naar de leefomgeving van de toekomst. Bijna alle aspecten in onze gemeente zijn met elkaar verbonden. Vandaar dat een integrale

kijk nodig is. Zonder ondernemers geen werkgelegenheid. Zonder natuur en bos geen beleving voor bezoekers van het gebied. Zonder betrokkenheid en sociale cohesie van inwoners en bedrijven geen vitale dorpen.

Met het opstellen van deze omgevingsvisie geven we richting, inspireren en motiveren we onze inwoners, onze ondernemers en onze maatschappelijke organisaties. Samen bereiden we ons voor op de toekomst van onze gemeente.

1.2 Waarom een omgevingsvisie?

De omgevingsvisie is een van de kerninstrumenten van de Omgevingswet en is verplicht voor alle gemeenten. Het is een langetermijnvisie op hoofdlijnen voor de ontwikkeling van de leefomgeving. Het biedt een stip op de horizon voor de ambities en doelstellingen met als doel te komen tot een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

De grondslag van de omgevingsvisie ligt in artikel 3.1 en 3.2 van de Omgevingswet.

De omgevingsvisie in de Omgevingswet

Artikel 3.1 (vaststellen omgevingsvisie)

- De gemeenteraad stelt een gemeentelijke omgevingsvisie vast.
- Provinciale staten stellen een provinciale omgevingsvisie vast.
- Onze Minister stelt, in overeenstemming met Onze Ministers die het aangaat, een nationale omgevingsvisie vast.

Artikel 3.2 (inhoud omgevingsvisie)

Een omgevingsvisie bevat, mede voor de uitoefening van de taken en bevoegdheden, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid:

- een beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving,
- de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming en het behoud van het grondgebied,
- de hoofdzaken van het voor de fysieke leefomgeving te voeren integrale beleid.

Bron: Omgevingswet

De Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet betekent een grote verandering in de wet -en regelgeving en het beleid rondom de leefomgeving. De wet moet de regels voor de leefomgeving versimpelen.

Daarom heeft de nieuwe Omgevingswet vier verbeterdoelen ten opzichte van de huidige regelgeving:

- Het omgevingsrecht is inzichtelijk, voorspelbaar en gemakkelijk in het gebruik. Mensen weten waar ze moeten zijn en wat er aan ontwikkelingen en initiatieven mogelijk is.
- De leefomgeving staat op een samenhangende manier centraal in beleid, besluitvorming en regelgeving. Samenhangend wil zeggen dat de verschillende functies (zowel ruimtelijk als sociaal) in balans met elkaar moeten zijn.
- Een actieve en flexibele aanpak biedt de gemeente meer ruimte om afwegingen te maken om doelen voor de leefomgeving te bereiken.
- Besluitvorming over projecten in de leefomgeving gaat sneller en beter. Dus minder lang wachten op een vergunning bijvoorbeeld.

Die doelen worden met name bereikt door samenhang tussen de omgevingsvisie, het instrument programma en het omgevingsplan. De omgevingsvisie is hierin een eerste stap, maar kan op zichzelf niet in deze verbeterdoelen voorzien. Zo bevat de omgevingsvisie géén details en gerichte maatregelen om de ambities waar te maken, dit gebeurt in het instrument programma's. De doorwerking van de visie in regels voor de fysieke leefomgeving die voor iedereen juridisch bindend zijn, vindt later plaats in een op te stellen omgevingsplan voor de hele gemeente. Het komt er op neer dat de omgevingsvisie in hoofdlijnen aangeeft waar initiatieven van bijvoorbeeld bewoners aan moet voldoen, aan welke ambities het moet bijdragen. In de programma's is dat straks verder uitgewerkt en weten initiatiefnemers hoe de gemeente invulling aan ambities en opgaven geeft. In het omgevingsplan zien initiatiefnemers wat er qua regelgeving op de betreffende locatie mogelijk of niet mogelijk is. In hoofdstuk 4 wordt de samenhang tussen de instrumenten verder uitgewerkt.

Daarmee is de omgevingsvisie een uitnodiging aan iedereen om initiatieven te ontplooiën. De gemeente faciliteert daarin zolang het bijdraagt aan de ambities en de opgaven die in de omgevingsvisie zijn opgenomen. Dit maakt dat we met elkaar de leefomgeving verder ontwikkelen.

1.3 Samenhang met andere overheden

De omgevingsvisie van een gemeente is zelfbindend. Dat betekent dat voor de omgevingsvisie Renkum alleen de gemeente zich bindt aan de ambities en doelstellingen die er in staan. Dat geldt ook voor de nationale omgevingsvisie (NOVI) en de provinciale omgevingsvisie (POVI), die zijn bindend voor respectievelijk het rijk en de provincie Gelderland.

Om strijdigheden te mijden is bij het opstellen van deze omgevingsvisie rekening gehouden met overige omgevingsvisies. Zowel van het rijk, de provincie en het waterschap als van omliggende gemeenten als daar een omgevingsvisie aanwezig is. Ook is rekening gehouden met opgaven van ketenpartners. Dit laat echter onverlet dat in de eigen omgevingsvisie ambities en doelstellingen voor de lange termijn voor onze eigen gemeente zijn verwoord.

1.4 Proces - in samenspraak

De omgevingsvisie is tot stand gekomen door middel van een drietal participatieronden. Daarin is in 2020 en 2021 het gesprek gevoerd met inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties, ketenpartners en andere stakeholders.

In juni 2020 vond een eerste verkenning plaats in het kader van de omgevingsvisie door middel van een enquête onder het inwonerspanel 'Renkum Spreekt', straatinterviews in de verschillende kernen en online vragen. Inwoners werden onder andere gevraagd hoe zij gemeente ervaren en welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor de toekomst.

De resultaten van deze ronde heeft geleid tot een gespreksagenda voor de volgende participatieronde. Hierin zijn de onderwerpen opgenomen waarvan de deelnemers aangaven deze belangrijk te vinden, zoals een groene leefomgeving, goede voorzieningen, woningbouwbeleid en klimaatverandering. In de tweede participatieronde vormde dit de basis voor de vervolgesprekken.

Met de gespreksagenda en de daarin benoemde thema's uit de eerste ronde zijn in januari en februari 2021 (digitaal) gesprekken gevoerd met in-

woners, stakeholders en ketenpartners. Daarin is extra informatie opgehaald om te weten wat er per onderwerp speelt en wat de opgaven zijn. Via het inwonerspanel 'Renkum Spreekt' is in deze ronde weer een enquête uitgezet onder de deelnemers. Daarnaast werd deze enquête breed uitgezet onder inwoners.

Uit alle opgehaalde informatie zijn vervolgens de hoofdlijnen gehaald. Deze hoofdlijnen hebben we een plek gegeven bij de ambities die we in deze omgevingsvisie hebben opgetekend. Voorbeelden daarvan zijn:

- de aandacht voor flexibele woonvormen, jonge gezinnen en ouderen;
- het splitsen van woningen en verdichten van bestaande wijken om in de woningbouwopgave te voorzien;
- het creëren van meer groen en meer ontmoetingsplekken;
- het behouden en verbeteren van maatschappelijke voorzieningen zoals buurthuizen, sportvoorzieningen en culturele voorziening, aandacht voor sociale ontwikkelingen;
- een betere beleefbaarheid van centrum-

gebieden en meer aandacht voor verblijfskwaliteit en langzaam verkeer;

- verminderen milieuhinder;

Op deze wijze hebben we de inbreng van de samenleving zo goed mogelijk ingebed in de visie.

Samen met een beleidsanalyse, een ruimtelijke analyse, de kernwaarden, ambities, opgaven, trends en ontwikkelingen werd met de resultaten van de eerste twee participatieronden de concept omgevingsvisie opgesteld. In de concept omgevingsvisie zijn keuzes gemaakt hoe met de verschillende opgaven om te gaan. Deze keuzes zijn in een derde ronde voorgelegd aan inwoners, ondernemers, (maatschappelijke) organisaties, ketenpartners en andere stakeholders om na te gaan of dit de lijn is die in de samenleving wordt gesteund.

Hoofdstuk 2 | Renkum in 2021

Kenmerken en kwaliteiten

Deze omgevingsvisie is gebaseerd op de huidige omgevingswaarden. De omgevingswaarden beschrijven we door de kenmerken en kwaliteiten in beeld te brengen. In dit hoofdstuk doen we dit op een beknopte, samenvattende manier. Een uitgebreidere beschrijving van de kenmerken en kwaliteiten is te vinden in bijlage 1. Die beschrijving is daarmee niet minder van belang! Deze omgevingsvisie stelt immers ambities tot het behouden en versterken van bestaande kwaliteiten. Een uitgebreide omschrijving van die kwaliteiten is daarom een belangrijk onderdeel van de visie zelf.

2.1 Historische ontwikkeling

De ruimtelijke structuur van onze gemeente is een directe afgeleide van de geologische ontstaansgeschiedenis. Deze heeft geleid tot een divers landschap van twee bosrijke stuwwallen, een bekken daartussen, diverse beekdalen en uitgestrekte uiterwaarden. De ligging op de overgang van de rivier en de beekdalen naar de stuwwal was een gunstige vestigingsomstandigheid. Dit bood de basis voor het ontstaan van de nederzettingen, industrie en landgoederen en buitenplaatsen in onze gemeente. Na verdere groei kenmerkt Renkum zich als een gebied met zes aantrekkelijke dorpen en een groot, onbebouwd en groen buitengebied.

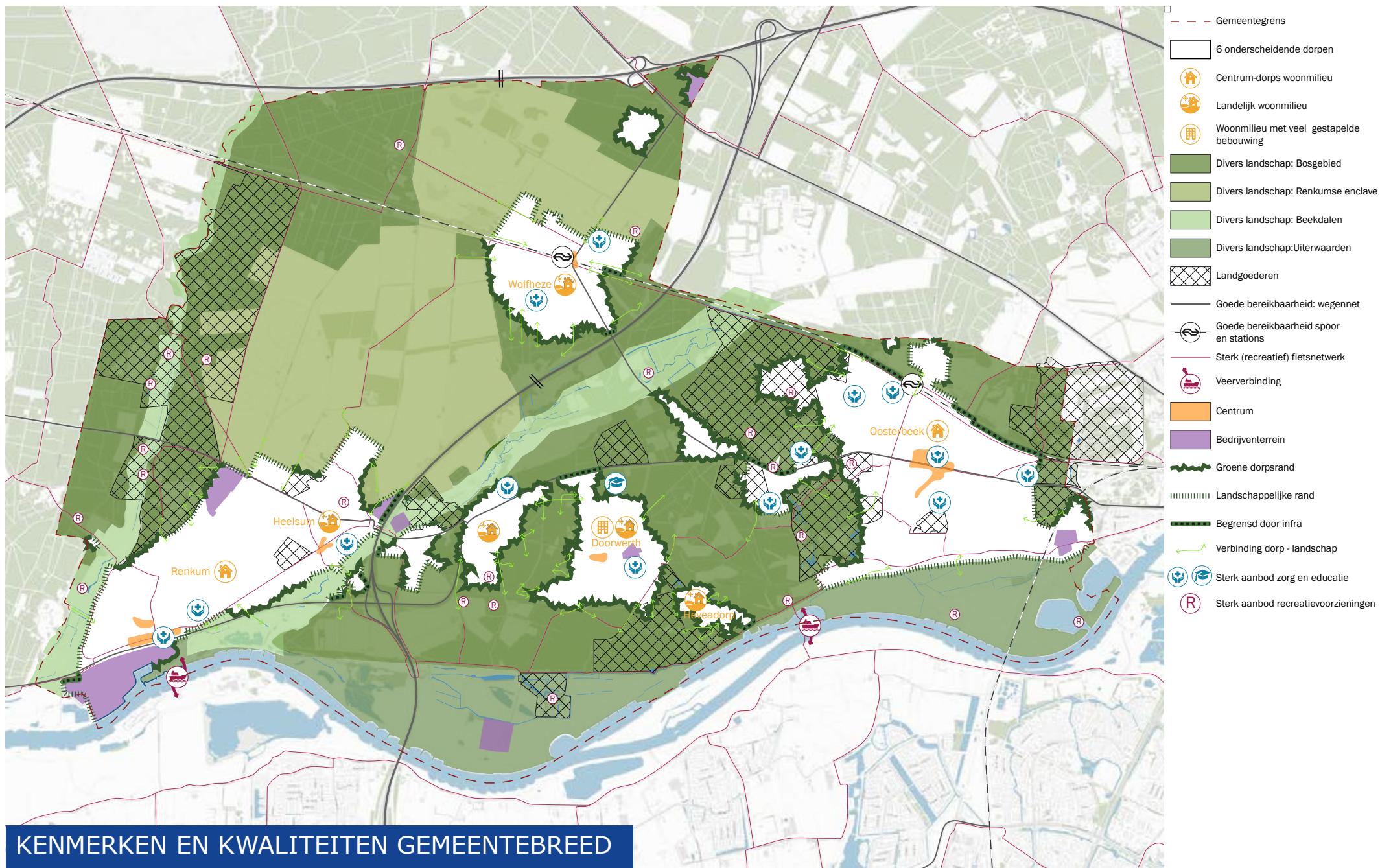
2.2 Regionale context & profilering

We zijn zeer goed bereikbaar voor de groene metropoolregio Arnhem/Nijmegen waar we onderdeel van uitmaken, maar ook voor de rest van het land. De combinatie van dorpen, landschap en deze gunstige ligging zorgt voor een sterke woonomgeving met een grote aantrekkingskracht. We zijn een ontspannen gemeente met veel ruimte waar het prettig wonen, werken en verblijven is. Voor stedelijke voorzieningen maken we dankbaar gebruik van de omliggende steden Arnhem, Wageningen en Ede. Met de universiteit van Wageningen en de daaraan gelieerde instellingen hebben we een topinstituut op het gebied van voeding, landschap en gezondheid naast de deur. Omgekeerd bieden wij de steden in de regio ruimte voor met name natuurbeleving, recreatie en zorg. Ons grondgebied vormt onderdeel van de Veluwe en het rivierenlandschap en verbindt deze landschappen met elkaar.

2.3 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed

Als gemeente bezitten we een kostbaar kapitaal in de vorm van een groot, aantrekkelijk en onbebouwd buitengebied. Maar ook onze zes dorpen zijn waardevol en onderscheidend ten opzichte van elkaar. We hebben goede verbindingen voor auto, fiets- en openbaar vervoer. We hebben een relatief oude bevolking en onze inwoners zijn over het algemeen hoog opgeleid, groen en duurzaam, initiatiefrijk en mondig. We herbergen veel landelijke, ruime woonmilieus aangevuld met de wat compactere en levendigere centrum-dorpse woonmilieus van Oosterbeek en Renkum. Wel hebben we te maken met een woontekort voor met name jongeren en starters en vindt er te weinig doorstroming plaats.

We bieden in onze gemeente ruimte aan zo'n 12.000 banen en blinken daarbij uit in de zorgsector en de vrijetijdseconomie. We hebben recreatief en cultuurhistorisch veel te bieden, onder andere met de Airborne-geschiedenis, Kasteel Doorwerth en vele mogelijkheden voor natuurbeleving, wandelen en fietsen.

We leveren een bijdrage aan waterwinning, wat zeker belangrijk is in het kader van de klimaatontwikkelingen. We bieden met onze beekdalen en brede uiterwaarden ruimte voor verkoeling op warme dagen, maar hebben op onze hoger gelegen delen te maken met verdroging. Onze bossen zijn belangrijk bij het vastleggen van CO₂, maar ook voor de biodiversiteit en als verbindende schakel tussen Veluwe en rivierenlandschap. We hebben een zeer initiatiefrijke samenleving die zich inzet op het gebied van duurzaamheid in de brede zin van het woord.

De meeste van onze inwoners zijn zelfstandig of zijn zelf in staat om hulp te organiseren wanneer zij dit nodig hebben en veel inwoners hebben de competentie en de tijd om maatschappelijk actief te zijn, vrijwilligerswerk te doen en mantelzorg te bieden. Ons aanbod aan sociaal-maatschappelijke voorziening draagt bij aan de positieve gezondheid van onze inwoners en ons verenigingsleven is bloeiend. We zijn een relatief veilige gemeente.

2.4 Uitgelicht: Het landschap van Renkum

Het landschap in Renkum is divers en is in vier gebieden te verdelen: het bosgebied op de stuwwal, de Renkumse enclave op de Sandr, de beide beekdalen en de uiterwaarden.

Het bos- en natuurgebied

Het bos- en natuurgebied is zeer bepalend voor de groene uitstraling van onze gemeente en kenmerkt zich onder andere door hoogteverschillen, beslotenheid afgewisseld met kleine karakteristieke open ruimten en uitzichten over de lagere uiterwaarden en de vele landgoederen. Ook de kleinere beekdalen van onze gemeente, de Seelbeek, Oorsprongbeek, Gielenbeek, Zuiderbeek en Slijpbeek maken deel uit van het bos- en natuurgebied. Het gebied vertegenwoordigt daarnaast een grote natuur- en recreatiewaarde.

De Renkumse enclave

De Renkumse enclave is juist een open gebied, fraai omsloten door aangrenzende bosranden en opgedeeld in coulissen. Het kent een wisselend gebruik, hoofdzakelijk als kleinschalige akkers en graslanden aangevuld met recreatie- en natuur. De enclave heeft te kampen met verdroging en hittestress. De enclave is cultuurhistorisch belangrijk door de airbornelandingen die hier plaats hebben gevonden.

De Beekdalen

Ook de beekdalen kenmerken zich door openheid en zijn ecologisch, landschappelijk en cultuurhistorisch

waardevol. Het gebied is belangrijk als ecologische verbinding tussen de Veluwe en het rivierenlandschap. Cultuurhistorisch zijn onder andere de grafheuvels, de prehistorische akkers en de restanten van kasteel Grunsfoort in de benedenloop van het Renkums beekdal interessant te noemen. De bovenlopen van de beken liggen in het bos en de beekdalen bestaan voornamelijk uit weilanden en natuurgebieden. Vanuit de dorpen zijn er over het algemeen goede uitlopmogelijkheden, maar ook vanuit de regio zijn de beekdalen aantrekkelijk. Het informatiecentrum Renkums Beekdal is daarbij belangrijk en fungeert ook als startpunt van meerdere recreatieve routes.

De uiterwaarden

De uiterwaarden in onze gemeente zijn bijzonder door de steilrand met spectaculaire hoogteverschillen en uitzichten. Bijzonder voor de uiterwaarden in onze gemeente zijn daarnaast de waterlopen die hier evenwijdige aan de rivier lopen. De uiterwaarden bestaan met name uit aaneengesloten grasland dat dient als weiland voor vee, waterberging en natuur en hebben een belangrijke functie op het gebied van veiligheid en bescherming tegen overstromingen. Het Gat van Moorlag en de Rosandepolder worden op warme dagen gebruikt voor (watergebonden) recreatie. Cultuurhistorische waarden zijn er volop

Foto's

in de vorm van Kasteel Doorwerth, restanten van kasteel Rosande en restanten van oude steenfabrieken en steenovens.

2.5 Uitgelicht: De dorpen van Renkum

Onze dorpen verschillen van elkaar wat betreft kenmerken en kwaliteiten, ligging en relatie met het landschap.

Renkum en Heelsum

Deze dorpen zijn inmiddels aan elkaar vastgegroeid. Historische linten, droogdalen en verbindingen naar de beekdalen zijn belangrijk ruimtelijke kwaliteiten. Beide dorpen hebben hun eigen kern. Het centrum van Renkum heeft een belangrijke rol voor onze gemeente als geheel, maar heeft te kampen met problemen als een matige openbare ruimte en leegstand van winkels.

De dorpen zijn goed bereikbaar en omgeven door drie verschillende landschappen; de uiterwaarden aan de zuidzijde, de beekdalen aan de oost- en westzijde en de Renkumse enclave aan de noordzijde. Aan de oostzijde vormt de snelweg een grote barrière en aan de zuidzijde de provinciale weg en het grote industrieterrein in de uiterwaarden. Hier-

door is er nauwelijks een relatie tussen de dorpen en de uiterwaarden.

Renkum en Heelsum hebben beide een bedrijventerreinen en is er ook sprake van verspreide bedrijvigheid in de woonomgeving. Beide dorpen herbergen een goed verspreid aanbod aan maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen. Het verenigingsleven in Renkum/Heelsum is bloeiend met meerdere verenigingen op het gebied van sport, kunst en cultuur.

Renkum is het gezinsdorp van onze gemeente en in Heelsum is er sprake van een groot aanbod aan woonzorggebouwen. In vergelijking met de overige dorpen is de bevolking in Renkum/Heelsum relatief jong, is er sprake van een lagere inkomenspositie en is het aandeel sociale woningbouw vrij hoog.

Oosterbeek

Oosterbeek is het landgoederendorp in onze gemeente. Dit geeft het dorp een belangrijke groene en cultuurhistorische kwaliteit die nog verder versterkt wordt door de onbebouwde dal-insnijdingen die nog steeds als groene lobben de zuidwestzijde van het dorp vormgeven. De linten structureren het bebouwde gebied, met de Utrechtseweg als

dragende structuur met statige en monumentale villa's en als scheiding tussen hoog- en laag Oosterbeek.

Het centrum heeft een bovenlokale functie en blinkt uit in hoogwaardige speciaalzaken. Het centrum is te langgerekt om als krachtig winkelgebied te functioneren en kampt met diverse andere problemen zoals een lage verblijfskwaliteit, dominante aanwezigheid van verkeer en weinig groen.

Oosterbeek is goed bereikbaar voor openbaar vervoer met zowel een station als een HOV-lijn en snelle verbindingen naar Arnhem en Wageningen. Oosterbeek bevat meerdere (boven)lokale culturele, maatschappelijke en educatieve voorzieningen en heeft zowel een geconcentreerd bedrijventerrein als verspreide bedrijvigheid in het dorp.

Oosterbeek is het grootste dorp van Renkum. Er wonen relatief veel ouderen. Daarnaast is er sprake van veel eigen woningbezit en heeft dit dorp het grootste aandeel dure woningen in onze gemeente. Hoewel de aanwezigheid van de vele dure woningen en de landhuizen het imago van het dorp bepaalt, kent ook Oosterbeek vanuit het verleden arbeiderswijken. Deze zijn inmiddels

in aanzien en waardering gestegen. Oosterbeek heeft een rijk verenigingsleven als drager van de dorpse samenleving, ondermeer op het gebied van toneel, muziek, kunst en sport.

Wolfheze

Wolfheze is een klein dorp waar twee structuren de ruimtelijke opbouw bepalen; het oude lint de Wolfhezerweg en het spoor. Het snijpunt hiervan fungeert als kleinschalig centrumgebied maar mist het bijpassende karakter.

Twee grote terreinen met zorginstellingen zijn bepalend voor het ruimtelijke karakter. Het terrein van Pro Persona is waardevol met haar parkachtige opzet, groen en gevarieerde, monumentale gebouwen en neemt een dominante positie binnen het dorp in. De woonbuurten van Wolfheze zijn ruim opgezet met grote, groene kavels aan een netwerk van lanen. Door de aanwezigheid van de grote terreinen heeft het woongebied in Wolfheze een versnipperd karakter. De dorpsranden van Wolfheze liggen aan het bosgebied en de Renkumse enclave. De snelweg die op korte afstand van het dorp ligt vormt een barrière waardoor er slechts beperkt verbinding met de bossen aan de oostzijde van de gemeente zijn. Wolfheze heeft

Foto's

geen bedrijventerreinen. Recreatie neemt een belangrijke plaats in binnen het dorp. Wolfheze heeft relatief veel ouderen en slechts één gebouw voor meergezinswoningen.

Doorwerth en Heveadorp

De bebouwde gebieden van deze dorpen zijn ruimtelijk van elkaar gescheiden door bosgebied. De Van der Molenallee verbindt die gebouwde gebieden met elkaar.

Doorwerth

Doorwerth is in feite één groot bos waar de verschillende woonbuurten uitsparingen uit vormen, dit is een onderscheidende kwaliteit. De woonbuurten kennen allemaal een verschillende ruimtelijke opzet wat tot een opvallende diversiteit in een klein gebied leidt. Bijzonder in Doorwerth is de wijk Kievitsdel. Deze ligt van het overige bebouwde gebied afgescheiden door een groot bos en is veel ruimer van opzet dan de rest van Doorwerth. Villa's en tuinen aan lommerrijke lanen bepalen hier het beeld.

In Doorwerth is de Van der Molenallee de centrale laan van het dorp, met daaraan ook het centrum. Dit centrum mist verblijfskwaliteit of ruimte voor

ontmoeting in de openbare ruimte. Het kleine lokale bedrijventerrein Cardanuslaan in de kern van Doorwerth is het enige bedrijventerrein. Doorwerth herbergt de middelbare school het Dorenweerd College die regionaal en gemeentebreed belangrijk is. Met het ontmoetingscentrum 'Ons Middelpunt' heeft Doorwerth een buurthuis waarin mensen uit Doorwerth en Heveadorp activiteiten kunnen ondernemen en elkaar kunnen ontmoeten. De overige voorzieningen zijn vooral lokaal en bestaan uit een verspreid aanbod aan gezondheids-, onderwijs- en sportvoorzieningen.

Doorwerth is het meest vergrijsde dorp van onze gemeente en heeft opvallend veel gestapelde bebouwing. Er wonen weinig jongeren, er zijn relatief veel éénpersoonshuishoudens en het aandeel lagere inkomensgroepen, goedkope woningen en appartementen is zeer hoog. Opvallend is het grote aandeel migranten in dit dorp in vergelijking met de rest van onze gemeente.

Heveadorp

Heveadorp is opgericht als arbeidersdorp bij de rubberfabriek Hevea. Deze 'companytown' is nog herkenbaar doordat de oorspronkelijke arbeiderswoningen en villa's in de kenmerkende Engelse

cottagestijl zijn behouden. Heveadorp is klein en bevat vrijwel uitsluitend woonbebouwing. De bebouwing is gegroepeerd rond een centrale groene ruimte en is omgeven door bosgebied. De Seelbeek vormt een bijzondere bosrand aan de noordzijde van het dorp. Het dorp bevat geen eigen voorzieningen en is vooral gericht op Doorwerth. Het is een gemengd dorp dat zich kenmerkt als gezinsdorp met weinig sociale woningen.

Hoofdstuk 3 | Huidige ontwikkelingen

Wat komt er op ons af?

De omgevingsvisie voor de toekomst is, naast de huidige omgevingswaarden, ook gebaseerd op de huidige maatschappelijke ontwikkelingen die er op ons afkomen. Deze staan in dit hoofdstuk omschreven.

3.1 Renkum Samen

Decentralisatie en verschuiving van verantwoordelijkheden

In het kader van decentralisatie verschuiven verantwoordelijkheden van de staat naar markt naar samenleving. Steeds meer wordt beroep gedaan op de energieke samenleving.

Mondige initiatiefrijke samenleving en individualisering

Bij gezamenlijke belangen is er een trend tot een groot samenhorigheidsgevoel en de opkomst van een mondige samenleving die met eigen initiatieven de leefomgeving beïnvloedt. Maar er is ook sprake van individualisering. Het verenigingsleven neemt af en het sporten vindt bijvoorbeeld steeds vaker individueel plaats.

3.2 Renkum Gezond en Leefbaar

Positieve gezondheid

Het sociale domein mengt zich met het fysieke domein. De gezondheid van de inwoners speelt zo een steeds prominentere rol bij de inrichting en het gebruik van de leefomgeving en vice versa. Gezondheid wordt daarbij meer integraal en in een brede zin benaderd. Het begrip positieve gezondheid, waarbij zowel lichaamsfuncties, mentaal en fysiek welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren meetellen, getuigt hiervan. Uitvloeisels van deze ontwikkeling zijn onder andere de opkomst het vitale sportpark, de inrichting en het gebruik van de leefomgeving afstemmen op het bevorderen van bewegen in het groen, het voorkomen van hittestress, en de toegenomen aandacht voor verblijfskwaliteit en ontmoeting in een prettige, groene openbare ruimte ten koste van de verkeersfunctie. Daarnaast ligt er steeds meer nadruk op bewuster eten, waarbij duurzaam voedsel uit de eigen regio op een toenevende belangstelling kan rekenen.

Sociale problemen

Het jeugdhulpgebruik neemt toe. De jeugd staat onder grotere druk, ervaart meer stress en kampt met hoge verwachtingen. Onder ouderen is een-

Foto's

zaamheid een sociaal probleem dat vaker de kop op steekt. Sociale problemen en stoornissen worden steeds positiever benaderd en de nadruk ligt meer op wat wel goed gaat en op positieve ervaringen in het alledaagse leven. Ook hier speelt de relatie met de dagelijkse leefomgeving en de aanwezige maatschappelijke voorzieningen en rol.

Schaalverkleining en menging

Gezondheidsinstellingen worden kleinschaliger en steeds meer gemengd in de woonomgeving. Er is hierdoor een verschuiving in behoefte van grote instellingen en terreinen naar kleinschalige voorzieningen die zich goed in de woonomgeving laten mengen.

Veiligheid

De veiligheid van de inwoners speelt een steeds prominentere rol bij de inrichting en het gebruik van de leefomgeving en vice versa. Er is daarbij ook sprake van verbreding van het thema veiligheid in de leefomgeving. Zowel aspecten als externe veiligheid, verkeersveiligheid, sociale veiligheid, sociale cohesie, samenhang en preventie spelen daarin op een steeds integralere wijze een rol.

3.3 Renkum Toekomstbestendig

Op het gebied van duurzaamheid, milieu en klimaat spelen er meerdere maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op de toekomstbestendigheid van onze gemeente en de inrichting en het gebruik van onze leefomgeving.

Klimaatverandering

We hebben te maken met klimaatverandering als gevolg van de opwarming van de aarde. De klimaatverandering leidt tot hogere temperaturen en een hogere frequentie van extreem weer (hitte, droogte, hevige neerslag). De openbare ruimte in onze dorpen, maar ook de natuur en de landbouw zijn nog niet bestand tegen de gevolgen daarvan. We hebben in Renkum te maken hebben met droogte, verdroging en hittestress, wat in een bosrijke omgeving als Renkum veiligheidsrisico's met zich meebrengt in de vorm van natuurbranden. Maar in andere perioden juist ook met wateroverlast. Er is dan ook steeds meer aandacht een klimaatadaptieve inrichting van de leefomgeving waarbij vergroening, ontharding en regenbestendigheid een belangrijke rol spelen. Daarnaast speelt ook klimaatmitigatie, het tegengaan van de klimaatverandering, een steeds groter rol bij ruimtelijke processen. Mondiale doelen hiervoor zoals het klimaatakkoord van Parijs en de duurzaamheids-

doelstellingen van de Verenigde Naties werken door in landelijk en vervolgens in regionaal en gemeentelijk beleid.

Energietransitie

Om klimaatverandering tegen te gaan, maar ook vanwege de eindigheid van onze fossiele energiebronnen, bevinden we ons in een transitiefase naar het gebruik van hernieuwbare energiebronnen. Het gebruik van eindige bronnen als aardolie en aardgas voor de opwekking van energie moet afnemen. De opwek door middel van hernieuwbare bronnen zoals zon- en windenergie, maar bijvoorbeeld ook geothermie, het hergebruik van restwarmte of andere vormen van hernieuwbare energie moet toenemen. Daarnaast speelt energiebesparing een belangrijke rol, alles wat bespaard wordt hoeft immers niet opgewekt te worden. Dit heeft gevolgen voor de inrichting en het gebruik van onze leefomgeving, het ruimtebeleg, het landschap en de natuur.

Schone mobiliteit en circulaire samenleving

Andere ontwikkelingen die in het verlengde van de klimaatverandering liggen zijn de opkomst van schonere manier van vervoer en transport en de overgang naar een circulaire samenleving. De schonere manier van vervoer uit zich onder andere door elektrisch

rijden, een beter en slimmer gebruik van openbaar vervoer, het delen van auto's, toenemend gebruik van elektrische fietsen maar ook tot nieuwere ontwikkelingen zoals watervrachtstofauto's en schone voertuigen. De overgang naar een circulaire samenleving uit zich door afval als bron of grondstof te zien, duurzame materialen te gebruiken, minder te verspillen en lokaal te denken en te handelen.

Milieubewustzijn, natuur en dierenwelzijn

We leven in een tijd waarin het belang voor een schone, gezonde omgeving met aandacht voor de natuur steeds meer telt. Op het gebied milieuwetgeving krijgen lokale overheden meer vrijheden om hun eigen koers te bepalen en is er vanuit de maatschappij druk om hierin niet zomaar op de oude voet verder te gaan. Op het gebied van natuur is er sprake van een dalende biodiversiteit, maar ook van een toenemende aandacht voor het tegengaan van die trend. Het dierenwelzijn, en een duurzame, biologische agrarische bedrijfsvoering zijn ook aspecten die steeds zwaarder wegen. We zien in onze gemeente dan ook steeds meer initiatieven die de biodiversiteit verhogen, de voedselketens verkorten en oog hebben voor het cultuurhistorische agrarische landschap.

3.4 Renkum Dynamisch

Bevolking en volkshuisvesting

De vergrijzing en de afname van het aandeel jongeren blijven een rol spelen. Evenals het langer zelfstandig blijven wonen van ouderen en het steeds kleiner worden van de huishoudens. Starters en jonge gezinnen hebben het moeilijk om een betaalbare woning te vinden. Deze ontwikkelingen zetten de maatschappelijke voorzieningen, zoals onderwijs, sport en medische voorzieningen onder druk en hebben invloed op het karakter van die voorzieningen. Tegelijkertijd hebben op dit moment te maken met een groot woningtekort en dienen we te voldoen aan onze regionale woningbouwafspraken en de versnellingsopgave van gebiedsontwikkelingen voor de woningbouw. Kanttekening is dat dit soort ontwikkelingen onvoorspelbaar en sterk afhankelijk van de economische situatie en tijdsgeest zijn. Een lange termijnvisie zoals deze omgevingsvisie moet daarom flexibel zijn en ten alle tijden in kunnen spelen op de actuele situatie.

Trends in de winkelstraat

Verschillende ontwikkelingen zoals de toename van internetverkoop en demografische ontwikkelingen hebben invloed op het aanbod van winkelstraten. Lan-

Foto's

Foto's

delijk en ook lokaal hebben winkelstraten te kampen met leegstand en een teruglopend winkelaanbod. Tegelijkertijd bieden recreatie en toerisme en de blijvende vraag naar horeca kansen.

Vrijetijdseconomie en zorg economie

De vrijetijdseconomie en de zorg economie winnen juist aan terrein. Verblijfsaccommodaties, recreatieve voorzieningen en horeca blijven belangrijke nieuwe ruimtevragers. De zorg is een sector waarin de werkgelegenheid groeit en waarin steeds meer nieuwe ondernemingsvormen en zelfstanding ondernemerschap plaatsvindt.

Erfgoed

Er is een toenemende aandacht voor (beleving van) cultuurhistorie, landschap en lokale identiteit. Ook de interesse in het erfgoed van de tweede wereldoorlog neemt toe. Daarnaast speelt het thema verduurzaming van monumenten versus behoud van het monumentale karakter.

Deeleconomie en thuiswerken

De deeleconomie blijft in opkomst en mede onder invloed van corona blijft thuiswerken naar verwachting toenemen. Dit is van invloed op de mobiliteit, de

parkeervoorzieningen maar ook op de ruimte vraag naar woon/werk combinaties en op de kwaliteit van de leefomgeving.

Landbouw

De landbouw is aan verandering onderhevig. Het aantal landbouwbedrijven landelijk neemt af, bedrijven worden duurzamer, biologisch en gaan steeds vaker combinaties aan met andere functies zoals natuur en recreatie. Ook in onze gemeente zijn er initiatieven om landbouw, biodiversiteit, cultuurhistorie en lokale afzetmarkt te combineren rondom de oude akkers. Ze dienen als buffer tussen de natuurgebieden en de gangbare landbouwgronden. Maar Renkum is geen typische landbouw gemeente en de weinige landbouwgronden op de enclave zijn voor een groot deel al omgezet naar natuur. Deze ontwikkeling is in Renkum dus al goed zichtbaar en zal op kleinere schaal een rol kunnen blijven spelen.

Hoofdstuk 4 | Renkum in 2040

Ambities en keuzen

Hiervoor omschreven we de omgevingswaarden van onze gemeente en de ontwikkelingen die op ons afkomen. Om die omgevingswaarden zoveel mogelijk te versterken en tegelijkertijd om te gaan met de ontwikkelingen omschrijven we in dit hoofdstuk onze ambities voor de toekomst.

Eerst de algemene ambities die gaan over wat voor gemeente we in 2040 willen we zijn. Dit doen we thematisch en gemeentebreed. Maar niet al die ambities kunnen overal samengaan. Ze zullen per gebied op een eigen wijze doorwerken. Daarna volgt er daarom een deel dat ingaat op hoe die ambities landen in het landschap van Renkum en de dorpen van Renkum.

Kanttekening hierbij is dat deze visie een stip op de horizon is en dus veel ambities bevat voor meerdere thema's. Daarmee nodigt deze visie uit tot initiatieven, maar daarmee is niet zomaar alles, overal mogelijk als het aansluit bij één van die ambities. Soms maakt de visie dit duidelijk, maar in veel gevallen zal maatwerk nodig zijn. De beschreven ambities en omgevingswaarden in deze visie kunnen als leidraad worden gezien voor de afweging daarin.

4.1 Regionale positionering

Ruimte en groen

Eén van de kwaliteiten van Renkum is de ruimte en het groen die we de regio kunnen bieden. Ruimte voor ontspanning, recreatie, beweging en natuurbeleving in ons diverse landschap van bos- en natuurgebied, Renkumse enclave, beekdalen en uiterwaarden. Deze ruimte is van belang voor de regio, maakt Renkum tot een aantrekkelijke woonomgeving en wordt gewaardeerd door onze inwoners. In Renkum koesteren we daarom de ruimte en het groene karakter in onze gemeente.

Wonen, werken en recreatie

Maar naast het groen en de ruimte die we de regio bieden hebben we ook een belangrijke rol op het gebied van wonen, werkgelegenheid, onderwijs en recreatieve voorzieningen. Ook aan deze stedelijke ontwikkelingen willen we ruimte bieden en zo onze bijdrage aan de regio leveren. We zorgen daarom voor een goede balans tussen het koesteren van ons ruime en groene karakter en het realiseren van nieuwe stedelijke ontwikkelingen. We bewaken het groene en ruime karakter en laten dit leidend zijn bij inpassing van nieuwe stedelijke ontwikkelingen.

Keuze A: Grootchalige stedelijke ontwikkelingen zijn in het buitengebied **niet mogelijk**. Bij eventuele kleinschalige maatwerk ontwikkelingen is het landschap leidend.

Keuze B: We willen ook in het buitengebied **ruimte bieden aan stedelijke ontwikkelingen**, maar passen deze ontwikkelingen zo goed mogelijk in het landschap in.

We hebben een sterke zorg economie in onze gemeente waarmee we zowel maatschappelijk als economisch een belangrijke bijdrage aan de regio leveren. We ambiëren echter geen groei maar zetten meer in op verbetering, schaalverkleining en menging in de woonwijken in plaats van zorg op de grote terreinen.

Relaties met de regio

Maar we hebben de regio ook nodig! Grootchalige voorzieningen zoals drukke winkelcentra, intensieve kantorenparken of dynamische uitgaansgebieden zijn in de regio voorhanden en hoeven we niet allemaal in onze eigen gemeente onder te brengen.

Keuze A: Voor grotere dynamische voorzieningen blijven we gebruik maken van de voorzieningen in de **omliggende steden**. Onze eigen kracht in de regio is natuurbeleving, recreatie, kunst en cultuurhistorie.

Keuze B: Binnen onze gemeente willen we **zelf** ook een groter aanbod aan dynamische voorzieningen onderbrengen.

Om van de regio gebruik te maken en vice versa zijn goede en veilige verbindingen met de omliggende steden erg belangrijk.

Keuze A: We hebben een gunstige ligging in de regio en de **huidige verbindingen**, inclusief de beoogde snelfietsroute, zorgen ervoor dat we de omliggende steden **snel en veilig** met de auto, de fiets en het openbaar vervoer kunnen bereiken.

Keuze B: We hebben een gunstige ligging in de regio maar de verbindingen voor auto, fiets en openbaar vervoer moeten **flink verbeterd** worden om op een snelle en veilige manier de omliggende steden te kunnen bereiken.

We behouden en versterken de doorgaande ecologische en recreatieve verbindingen met de aangrenzende landschappen van de Veluwe en het rivierengebied en fungeren als poort tussen deze landschappen.

Regio en duurzaamheid

We gaan de grote opgaven op het gebied van duurzaamheid samen aanpakken. Met onze inwoners, ondernemers, instellingen en met de regio werken we aan de transformatie naar een duurzaam Renkum met oplossingen voor de energietransitie, duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie en circulaire economie. We hebben de ambitie om samen met de regio koploper te zijn op het gebied van duurzaamheid.

Om klimaatverandering tegen te gaan en de transitie naar hernieuwbare energiebronnen vorm te geven zijn we op nationaal, provinciaal, regionaal én gemeentelijk niveau op zoek ruimte voor grootschalige opwek van energie kunnen realiseren. Dit doen we samen met andere overheden en partijen in het proces van de Regionale Energie Strategie (RES). Samen zijn de gemeentelijke overheden in de regio verantwoordelijk voor het geheel. Ook Renkum neemt haar verantwoordelijkheid door op basis van de RES haar bijdrage aan de duurzame energievoorziening voor de regio te leveren.

4.2 Renkum Samen

Als overheid willen we ruimte bieden aan onze inwoners en ondernemers. Initiatieven vanuit de samenleving kunnen rekenen op een positieve grondhouding en als gemeente nemen we een faciliterende en stimulerende rol hierin aan. In Renkum hebben we vertrouwen in hun kennis, kunde, initiatiefrijke en ondernemingsgezinde houding, het verleden heeft dit volop bewezen. De ambities en kwaliteiten in deze omgevingsvisie zien we als richtinggevend bij initiatieven vanuit de samenleving. We zijn er van overtuigd dat initiatieven vanuit de samenleving bij kunnen dragen aan het waarmaken van deze ambities en het behouden of versterken van onze omgevingskwaliteiten. Samen maken we de sociale en fysieke leefomgeving van Renkum beter!

Bovenstaande geldt niet alleen voor initiatieven zoals het bouwen van een woning, maar voor een veel breder scala aan initiatieven. Denk hierbij een flexibele houding ten aanzien van start-ups of creatieve ideeën voor bedrijfjes, aan initiatieven tot ontharding en vergroening van privé terreinen zoals tuinen of schoolpleinen of aan voornemens tot pluktuinen, stadslandbouw, buurtboomgaarden, buurttuinen of leefstraten in onze dorpen. Maar ook aan sociale initiatieven en activiteiten vanuit ons rijke verenigingsleven. Onze buurthuizen en verenigingen met hun vrijwilligers zien we als

het sociale cement binnen onze gemeente en we vinden het belangrijk hen de ruimte te geven en hen hierin te ondersteunen.

4.3 Renkum Gezond en Leefbaar

Positieve gezondheid

Maatschappijbreed neemt de aandacht voor gezondheid toe, verbreedt deze zich tot meer dan alleen maar 'niet ziek zijn' en wordt de relatie tussen gezondheid en de leefomgeving steeds belangrijker. Dit wordt aangeduid met de term positieve gezondheid waarbij zowel lichaamsfuncties, mentaal en fysiek welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren meetellen. Dit is voor onze inwoners ook het streven. Niet alleen medische- en zorgvoorzieningen spelen dus een rol maar ook de leefbaarheid, de ruimtelijke en sociale kwaliteit van de woonomgeving en overige maatschappelijke voorzieningen. Met de volgende ambities willen we bijdragen aan een positieve gezondheid in Renkum. Deze omgevingsvisie biedt daarmee ook de opmaat voor een preventieakkoord.

Gezonde leefomgeving

Hierbij gaat het om twee aspecten: gezondheidsbescherming (milieuaspecten zoals geluid, lucht of

bodem) en gezondheidsbevordering (gezonde leefstijl, positieve gezondheid). In ruimtelijke plannen stond van oudsher gezondheidsbescherming centraal. In deze omgevingsvisie willen we, net als in onze regionale gezondheidsvisie, de verbinding tussen beide leggen.

Gezondheidsbescherming

We zorgen voor een gezonde fysieke leefomgeving.

- Lucht, bodem en ondergrond, oppervlaktewater en grondwater zijn zo schoon mogelijk.
- Hinder van geluid, licht, geur of magneetvelden en hittestress zijn zo beperkt mogelijk.
- Alle gebruikers van de leefomgeving zijn verantwoordelijk voor een gezonde en schone leefomgeving en zijn zich daarvan bewust.

Deze doelen raken een breed spectrum van de leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan de kwaliteit van het oppervlaktewater dat mogelijkheden biedt voor recreatieve en sportieve activiteiten of aan de grote wegen en de bedrijven in onze gemeente die de luchtkwaliteit en de ervaren geluidshinder van onze inwoners beïnvloeden. Maar ook aan een gezond en rookvrij binnenklimaat van woningen,

voorzieningen en werkplekken, aan hittestress in bewoonde gebieden met verzorgingshuizen en zorginstellingen als potentiële hotspots of aan de bodemkwaliteit in onze speeltuinen, moestuinen, schoolpleinen en woonbestemmingen.

Keuze A: We maken de leefomgeving gezonder door schonere lucht en door **milieuhinder op een acceptabel niveau te houden**.

Keuze B: We maken de leefomgeving gezonder door schonere lucht en door **milieuhinder terug te dringen** waarbij we gezondheid voor de economie en dus (nieuwe) bedrijvigheid laten gaan.

Gezondheidsbevordering

Maar niet alleen fysieke aspecten zijn van invloed, ook maatschappelijke ontwikkelingen en sociale factoren die de gezondheid van onze inwoners beïnvloeden vragen om aandacht. Mede door vergrijzing, stijging van de levensverwachting en het langer thuis blijven wonen van ouderen neemt het aandeel kwetsbare en eenzame inwoners toe. Tegelijkertijd wordt men steeds meer aangesproken op zelfredzaamheid. Ons doel is daarom om voor een gezonde leefomgeving te zorgen die er aan bijdraagt dat onze inwoners een gezonde en verantwoorde leefstijl kunnen omarmen.

VISIEKAART GEMEENTEBREED

Keuze A: We zorgen voor een positieve gezondheid voor onze inwoners en een inclusieve samenleving.

Onze leefomgeving biedt hier **nog niet genoeg** mogelijkheden voor en we richten de leefomgeving daarom **beter** in voor een gezonde leefstijl.

Keuze B: We zorgen voor een positieve gezondheid voor onze inwoners en een inclusieve samenleving. Onze leefomgeving **biedt in de huidige situatie voldoende mogelijkheden** voor een gezonde leefstijl.

Aandacht voor bewegen, ontmoeten, gezond eten en een groene omgeving staan daarbij centraal.

- Onze leefomgeving wordt als prettig en veilig ervaren en nodigt uit tot gezond gedrag.
- Onze leefomgeving is een beweegvriendelijke omgeving die faciliteert, uitdaagt en uitnodigt om te bewegen en te sporten. Een veilig netwerk van wandel- en fietspaden draagt hieraan bij, maar ook autoluwe buurten, fietsvoorzieningen bij OV-punten of druk bezochte gebieden en de aanwezigheid van voldoende ontmoetingsplekken in de openbare ruimte.
- Onze leefomgeving bevat voldoende speelruimte waar iedereen welkom is om te bewegen, ontmoeten, spelen en sporten en waarbij bewoners zich betrokken voelen.

- Onze leefomgeving is een groene omgeving. Niet alleen zodat hittestress tegen wordt gegaan, maar ook vanwege de eigen gezondheidswaarde van het groen zelf. De hoofd-groenstructuur in de dorpen, maar ook het groen van ons landschap spelen hierin een belangrijke rol. De landbouw kent duurza-mere methodes en is natuurinclusief, met een hogere biodiversiteit als gevolg. Onze inwoners kopen meer duurzame landbouwproducten bij producenten uit de regio.

- Onze leefomgeving is een inclusieve omgeving. Toegankelijk voor iedereen, met of zonder beperking, jong of oud. Hiermee sluiten we aan bij de kernwaarden van de veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM). Ook geven we gehoor aan het VN-verdrag Handicap door hier een lokale inclusie agenda voor op te stellen. Het doel is een sterke sociale basis die uitgaat van de eigen kracht en het eigen netwerk van onze inwoners, maar ook naar een goed niveau van toegankelijke ondersteunde welzijnsvoorzieningen en maatwerk daar waar dat nodig is. We zorgen er zo voor dat iedereen die dat nodig heeft goede hulp en ondersteuning kan krijgen, gezond en veilig

op kan groeien en zo lang mogelijk zelfstandig thuis kan blijven wonen.

Maatschappelijke voorzieningen

Voor de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners is naast een gezonde leefomgeving ook het aanbod aan maatschappelijke voorzieningen (niet alleen zorg, maar ook sport en sociaal-culturele voorzieningen) erg belangrijk.

- In onze leefomgeving blijven voldoende maatschappelijke en culturele voorzieningen voor ontmoeting, samenkomst, voorlichting, zingeving en educatie beschikbaar. Zo blijft de leefbaarheid van onze dorpen gewaarborgd. We zijn geen krimpgemeente en het draagvlak voor deze voorzieningen blijft met de beperkte groei van onze gemeente aanwezig. Wel spelen we in op demografische ontwikkelingen en stemmen we het aanbod en de aard van deze voorzieningen hierop af.
- We bieden als gemeente veel ruimte aan zorginstellingen. Hierin willen geen verdere toename zien. We zetten daarom in op afname van grootschalige zorgvoorzieningen en ver-

schuiving naar kleinschalige zorgconcepten in de wijk. Deze komen niet extra, maar in de plaats van grootschalige zorgvoorzieningen.

- We zorgen voor passende accommodaties en ondersteuning van (sport)verenigingen en richten ons op de pijlers inclusief sporten en bewegen, vitale sport- en beweegaanbieders, een duurzame sportomgeving en vaardig in bewegen.
- We bieden op flexibele wijze ruimte aan huisvesting ten behoeve van mantelzorg en we helpen jongeren op weg op de arbeidsmarkt om latere kwetsbare posities te voorkomen.

Veilige leefomgeving

We willen in Renkum en omgeving een zo veilig mogelijke leefomgeving voor mens, dier en milieu. Veiligheidsrisico's beperken we tot een aanvaardbaar minimum. Dit doen we door te zorgen voor een veilige omgeving met veilige gebouwen, voor zelf- en samenredzame inwoners, voor bescherming van kwetsbaren en voor effectieve hulpverlening. Als gemeentelijke organisatie voeren we de regie, maar dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid en samenwerking staat voorop.

In Renkum zorgen we voor een veilige leefomgeving.

Keuze A: Dit doen we door een **betere inrichting** van die leefomgeving bijvoorbeeld met het oog op ruimte voor ontmoeting, verkeersveilige inrichting, goede toegankelijkheid voor verminderd zelfredzamen en een inrichting die criminaliteit en overlast tegengaat.

Keuze B: Hierbij is vooral het **gedrag van mensen** in de leefomgeving van belang en speelt de fysieke inrichting een minder groter rol. We zetten daarom in op voorlichting en stimuleren van veilig gedrag en minder op fysieke maatregelen.

We zijn al een relatief veilige gemeente. Om dit ook in de toekomst te blijven sluiten met ons integraal veiligheidsbeleid aan bij het beleid van de politie-eenheid Oost-Nederland en de veiligheidsregio. We leggen prioriteit bij het verbeteren van het veiligheidsgevoel in de eigen buurt door criminaliteit aan te pakken, de sociale kwaliteit en sociale cohesie te versterken, de fysieke kwaliteit en verkeersveiligheid te verbeteren en jeugdoverlast aan te pakken. We zorgen ervoor dat in drukke gebieden zoals winkelgebieden, uitgaansgelegenheden en schoolomgevingen de kans op incidenten zo laag mogelijk is. Hierbij hebben we ook aandacht voor hartveiligheid. We zorgen voor bedrijventerreinen

en een toeristisch-recreatieve infrastructuur waar mensen onbezorgd kunnen werken, verblijven, recreëren of aan evenementen deel kunnen nemen.

Omgevingsveiligheid

Functies en voorzieningen die veiligheidsrisico's opleveren liggen soms dicht bij functies waar mensen wonen, werken, verblijven of naar school gaan. In onze gemeente gaat het bijvoorbeeld om buisleidingen, transportroutes of specifieke bedrijvigheid. Deze risico's proberen we zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Bij nieuwe ontwikkelingen nemen we vanaf het begin het waarborgen van de veiligheid mee in de planvorming en afweging. We voorkomen daarbij zoveel mogelijk dat kwetsbare bestemmingen in risicogebieden komen te liggen en zorgen ervoor de benodigde veiligheidsmaatregelen (bijvoorbeeld bescherming, vluchtroutes, toegankelijkheid hulpdiensten, goede communicatie) onderdeel zijn van de plannen en ook bijdragen aan de veiligheid van de bestaande omgeving. Op deze manier zorgen we voor een veilige leefomgeving met een aanvaardbaar beschermingsniveau.

Ruimtelijke kwaliteit

Ten slotte is een hoge ruimtelijke kwaliteit van het landschap en de dagelijkse leefomgeving in de dorpen van belang voor een gezonde, leefbare omgeving. Een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte zien we als de plaats waar het dorpsleven samenkomt en waar sociale cohesie, ontmoeting, bebouwingskwaliteit, groen en klimaatadaptatie elkaar kunnen versterken. We willen de ruimtelijke kwaliteit van het landschap en onze dorpen, de vele monumenten en het cultuurhistorisch erfgoed vallen ook daaronder, daarom behouden en versterken. Dit betekent niet dat er helemaal geen nieuwe stedelijke ontwikkelingen plaats kunnen vinden in het landschap. Maar wel dat we die ontwikkelingen bij laten dragen aan de ruimtelijke kwaliteit door ze op de landschappelijk meest gunstige locatie te situeren en in te passen, te voorzien van groen, met een kleine footprint te realiseren en zoveel mogelijk natuurinclusief en architectonisch passend te bouwen.

4.4 Renkum Toekomstbestendig

Zowel vanuit de participatie als vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen is het duidelijk dat verduurzaming en het tegengaan van klimaatver-

andering belangrijke opgaven voor de toekomst zijn. Met deze omgevingsvisie willen we dan ook een visie hierover uitspreken.

Visie duurzaamheid

Ons doel is om samen met onze inwoners, bedrijven, stakeholders en organisaties een duurzaam Renkum te realiseren, waarin we energie duurzaam opwekken en daar efficiënt mee omgaan. Duurzaamheid is voor ons een breed begrip dat over de samenleving als geheel gaat. Niet alleen maar over energie en klimaat dus! Een goede benadering vinden we de 'donuteconomie'. Er is sprake van een duurzame samenleving wanneer er een zo goed mogelijk sociaal fundament wordt gerealiseerd zonder dat daarbij het ecologische plafond wordt overschreden. Dit sociale fundament is gebaseerd op de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties en bevat als indicatoren voedsel, gezondheid, onderwijs, inkomen en werk, vrede en gerechtigheid, politieke inspraak, sociale gelijkheid, seksegelijkheid, huisvesting, netwerken, energie en water. Bij het ecologische plafond spelen onder andere zaken als klimaatverandering, vervuiling, vermindering van de biodiversiteit en schadelijk grondgebruik een rol. We willen deze benadering als uitgangspunt nemen voor de toekomst van Renkum.

Keuze A: Om een duurzame gemeente te worden spelen de aspecten energieopwekking, klimaatadaptatie, circulariteit en maatschappelijke betrokkenheid een even grote rol.

Keuze B: Om een duurzame gemeente te zijn spelen de aspecten energieopwekking, klimaatadaptatie, circulariteit en maatschappelijke betrokkenheid een rol. In volgorde van belang is dit: 1...., 2...., 3, 4.....

Klimaatneutraal

We willen in 2040 klimaatneutraal zijn. Hiervoor moeten we onze energie duurzaam opwekken. Zowel grootschalige opwek van elektriciteit door middel van zon en/of wind als overschakelen op een duurzame warmtevoorziening (van het aardgas af) is nodig. Naast de al genoemde RES in regionaal verband hebben we hiervoor op gemeentelijk niveau een visie grootschalige opwek en maken we een transitievisie warmte. Met deze omgevingsvisie willen we aansluiten op dat beleid. Voor de grootschalige opwek van elektriciteit met zon- en windenergie zetten we daarom in op enkele zoekgebieden binnen onze gemeente en de voorwaarden die daarvoor vanuit de RES en de visie grootschalige opwek gelden zoals:

- Grootschalige opwek op daken stimuleren;

- Maximale opbrengst uit grootschalige opwek en in balans met de vraag;
- Grootschalige opwek zorgvuldig inpassen in het landschap en met respect voor de natuur (zie verder ook paragraaf 4.6);
- Inhoudelijke betrokkenheid van de omgeving bij de grootschalige opwek;
- Gedeeld eigenaarschap van de grootschalige opwek (financiële participatie);
- Kennis en kunde delen rondom de grootschalige opwek.

Daarbij zullen we, in tegenstelling tot de visie grootschalige opwek, voorlopig alleen uitgaan van zonne-energie. Dit aangezien windmolens op basis van recentelijk onderzoek naar de effecten op de wespandief op dit moment niet goed mogelijk zijn in onze gemeente. Op het gebied van warmte zien we goede kansen voor een warmtenet dat gevoed kan worden door diverse bronnen zoals restwarmte van de industrie of geothermie, maar ook voor hergebruik van de bestaande gasinfrastructuur. Geothermie passen we hierbij alleen maar toe daar waar dit op een veilige en verantwoorde manier samen kan gaan met onze rol op het gebied van drinkwaterwinning en -bescherming.

Verder willen we naast het opwekken van energie ook vol inzetten op het besparen van energie en gaan we ervoor om ook echt een bespaargemeente te worden. Verduurzaming van de woningvoorraad is daarbij een belangrijk middel.

Ten slotte zien we bij de overgang naar een klimaatneutrale gemeente een grote rol voor de mobiliteit. We stimuleren daarom een schone mobiliteit door in te zetten op snelfietsroutes, laadpalen, openbaar vervoer, thuiswerken en schone voertuigen. Infrastructurele voorzieningen zoals de inrichting van onze wegen, parkeerfaciliteiten en het telecomnetwerk stemmen we af op deze ambities.

Als gemeente zijn we klimaatneutraal in 2040.

Keuze A: Om dit te halen nemen we onze verantwoordelijkheid en **voldoen we aan afspraken in de regio op het gebied van klimaatverandering en duurzaamheid, in samenwerking met burgers en bedrijven.**

Keuze B: We stellen onze ambities hoger dan de klimaatdoelen en willen een **voorbeeldgemeente** zijn op het gebied van energie en klimaat.

Klimaatadaptief

We willen in 2050 klimaatadaptief zijn. Zowel bij nieuwe ontwikkelingen als in de bestaande leefomgeving zorgen we daarom voor vergroening, ontlasting en een waterrobuuste, klimaatbestendige inrichting. Zo gaan we verdroging, hittestress en wateroverlast tegen en bevorderen we de biodiversiteit. Regenwater willen we niet via de rioolbuis afvoeren maar zichtbaar bovengronds verwerken en daarbij een meerwaarde leveren voor het landschap en de openbare ruimte. Daarbij hanteren we de volgorde hergebruik, infiltratie, bergen, afvoeren. Er zijn in en direct om onze gemeente diverse drinkwaterwingebieden aanwezig die als gevolg van klimaatverandering alleen maar aan belang toenemen. We willen ons dan ook inzetten om deze drinkwatervoorziening te beschermen. Dit doen we onder andere door geothermie en schadelijke bovengrondse functies niet in de buurt van deze gebieden te voorzien, door transportleidingen te beschermen en door bodemverontreiniging tegen te gaan.

Keuze A: We zijn klimaatadaptief in 2050 en zorgen **als gemeente** voor vergroening, ontharding en een waterrobuuste, klimaatadaptieve inrichting van onze openbare ruimte.

Keuze B: We zijn klimaatadaptief in 2050 en zorgen voor vergroening, ontharding en een waterrobuuste, klimaatadaptieve inrichting. Inwoners, instellingen, bedrijven en de gemeente hebben hierin hun **eigen verantwoordelijkheid**.

Circulair

We willen in 2050 een circulaire gemeente zijn. Dit betekent dat we geen eindige grondstofvoorraden uitputten en dat we reststoffen volledig hergebruiken. Zo willen we een substantiële bijdrage leveren aan de ambitie van de Groene Metropoolregio op dit gebied. Circulair denken moet daarom vast onderdeel worden bij ontwikkelingen, projecten en processen in onze leefomgeving. Korte ketens, korte kringlopen waarbij we lokaal denken en handelen, duurzame consumptie en productie van voedsel, hergebruik van materialen en het gebruik van afval als grondstof zijn aspecten die we hierin een rol willen geven.

Keuze A: We zijn circulair in 2050 en leveren hiermee een substantiële bijdrage aan de ambitie van de groene metropoolregio. Hierbij moeten we als gemeente **strengere eisen opleggen** bij ruimtelijke initiatieven en ontwikkelingen.

Keuze B: We zijn circulair in 2050 en leveren hiermee een substantiële bijdrage aan de ambitie van de groene metropoolregio. Als gemeente **stimuleren we onze inwoners**, instellingen en bedrijven om bij ruimtelijke initiatieven en ontwikkelingen circulair te denken.

Ecologisch kapitaal

We willen zorgdragen voor ons ecologische kapitaal. Daarom behouden en versterken we de natuurwaarden in onze gemeente en zetten we in op een rijkere biodiversiteit. Het belang van stilte- en donkertegebieden erkennen we daarbij. Ook zorgen we voor een veerkrachtig en duurzaam watersysteem en handhaven we daarbij een goede ecologische en chemische waterkwaliteit. Ons afvalwater behandelen we in de volgorde schoonhouden, scheiden, zuiveren. Beleid van hogere overheden op het gebied van milieuwetgeving speelt ook een rol bij het zorgdragen voor ons ecologisch kapitaal. Zo hebben we door het grote aandeel van het natura 2000-gebied in Renkum veel te maken met regelgeving op het gebied van stikstofdepositie. In en

buiten onze kernen gaan we lichthinder verminderen.

Wijkgericht

Het draagvlak voor verduurzaming is al erg groot in onze gemeente. We willen die maatschappelijke betrokkenheid nog verder vergroten en hiervan profiteren. We willen de verduurzaming wijkgericht blijven aanpakken en wijkinitiatieven nog meer stimuleren. Samen met onze inwoners onderzoeken we wijkgericht welke mogelijkheden het meest effectief zijn. Het stappenplan duurzame wijkinitiatieven dat we onlangs hebben opgesteld is een goed voorbeeld van hoe we hier als gemeentelijke organisatie een rol in willen spelen. Bij duurzame nieuwbouw en verduurzaming van bestaande bebouwing, is natuurvriendelijke bouw het uitgangspunt. Maatregelen voor na-isolatie worden uitgevoerd met respect voor vogels, vleermuizen en insecten.

Keuze A: Als gemeente zetten we in op het **vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid** bij verduurzaming van de leefomgeving.

Keuze B: Als gemeente zetten we niet in op het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid bij verduurzaming van de leefomgeving. De Renkumse samenleving **is namelijk al enorm maatschappelijk betrokken**, ook op het gebied van duurzaamheid. Dit koesteren we en hiervan maken we dankbaar gebruik.

4.5 Renkum dynamisch

Naast een duurzame leefomgeving en een gezonde leefomgeving is de gebruikswaarde van de leefomgeving van belang. We willen een gemeente zijn waarin wat gebeurt en die voldoende ruimte biedt aan ruimtelijke en economische functies zoals woningbouw, werkgelegenheid en recreatie. Dit staat soms op gespannen voet met ambities op het gebied van landschap, natuur, duurzaamheid en ons groene en ruime karakter. Met deze omgevingsvisie willen we dan ook een visie hierover uitspreken.

Nieuw woningen

Om een dynamische gemeente te blijven willen we ruimte bieden aan nieuwe woningen. Daarbij laten we zoals gezegd wel ons groene en ruime karakter leidend zijn. We focussen ons daarom eerst op woningbouwlocaties binnen de dorpen voor zover deze passend samengaan met behoud van waardevolle groengebieden binnen de dorpen. Het splitsen van woningen, het transformeren van kantoren en het verdichten op inbreidingslocaties zien we daarbij als kansrijk. Daarbij hoort ook een kwalitatief goede, gezonde en groene leefomgeving. Pas in tweede instantie komt woningbouw in het landschap aan de orde. Dit willen we alleen mogelijk maken in de zoekgebieden die we hiervoor

aanwijzen (incidentele, individuele kleinschalige passende maatwerkoplossingen uitgezonderd). De aard, schaal, omvang en inpassing van woningen binnen die zoekgebieden stemmen we zorgvuldig af op de plaatselijke, landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten. Ook zorgen we voor compensatie in de vorm van natuurontwikkeling en landschapsherstel. Zo draagt het realiseren van woningen in het landschap ook bij aan het versterken van dat landschap. Deze afweging geldt voor de woningen die we op basis van regionale afspraken willen realiseren en dit zal een groot beslag op de beperkt beschikbare ruimte leggen. We willen dan ook géén extra woningen realiseren ten opzichte van die regionale afspraken, bijvoorbeeld om te profiteren van onze grote aantrekkingskracht vanuit de Randstad. Met het op deze manier realiseren van de woningen conform regionale afspraken willen we voldoen aan de versnellingsopgave van gebiedsontwikkelingen voor woningbouw.

Keuze A: We lossen de woningbouwopgave op binnen de dorpen, door onder andere verdichting en woningsplitsing. **Pas als dit niet (meer) mogelijk is, wordt gekeken naar zoekgebieden in het landschap** door middel van kleinschalige maatwerkoplossingen.

Keuze B: Om voldoende woningen te realiseren zorgen we ook voor **woningbouw buiten de bestaande bebouwde kernen**, bijvoorbeeld door aan de dorpsranden en in het landschap ruimte voor woningbouw te bieden.

We zorgen daarbij ook voor een passend woningaanbod voor al onze inwoners en focussen ons op de doelgroepen waarvoor dit het meest nodig is. Op dit moment is er een tekort aan woningen voor jongeren, starters en senioren. Er is dan ook aandacht voor betaalbare woningen, voor meergeneratie-woningen en voor huisvesting van arbeidsmigranten. We hanteren daarbij maatwerk per dorp en zijn flexibel zodat we in kunnen spelen op de actuele situatie.

Keuze A: Om voldoende betaalbare woningen voor jongeren en starters en woningen voor senioren te kunnen bouwen stellen we voor deze doelgroepen **minder eisen** aan andere belangrijke zaken, zoals behoud van natuur, landschap en duurzaamheid.

Keuze B: We vinden het **behoud van onder andere natuur en landschap en duurzaamheid belangrijker** dan voldoende betaalbare woningen voor jongeren en starters en woningen voor senioren te bouwen. Jongeren en starters kunnen we deels huisvesten door doorstroming te stimuleren, maar ze kunnen ook uitwijken naar omliggende gemeenten.

Versterken werkgelegenheid

Om een levendige gemeente te blijven willen we ook de werkgelegenheid behouden en versterken. We focussen ons daarbij in eerste instantie op het behouden en versterken van onze bestaande economische structuur. Toekomstbestendige bedrijventerreinen en verspreide bedrijvigheid in de dorpen blijven dus belangrijk. We zetten daarnaast in op verbeteringen en verschuivingen binnen de zorgeconomie, groei van de vrijetijdseconomie en op toekomstbestendige dorpscentra in Renkum, Oosterbeek, Doorwerth en Wolfheze. We koesteren ons gezonde ondernemersklimaat en stimuleren kleine bedrijfjes en start-ups.

Keuze A: We versterken de werkgelegenheid door ons alleen te **focussen op de bestaande economische structuur**. Nieuwe werkgebieden zijn alleen mogelijk als aanvulling op de deze bestaande structuur.

Keuze B: We willen **meer werkgelegenheid** creëren in onze gemeente en willen daarom ook **nieuwe werkgebieden**, zoals kantorenlocaties en bedrijventerreinen mogelijk maken.

Toeristisch-recreatief profileren

We hebben een sterk aanbod aan voorzieningen in de vrijetijdseconomie, passend bij het groene karakter van onze gemeente. Geen drukke, intensieve trekkers grootschalige bungalowparken, pretparken of leisurevoorzieningen, maar rustigere trekkers zoals kasteel Doorwerth, het Airbornemuseum of het meer recente Avolare. Maar ook onze vele monumenten, cultuurhistorische kwaliteiten (bijvoorbeeld in de vorm van grafheuvels, de airborne geschiedenis, de landgoederen en restanten van de papiernijverheid) en ons karakter als kunstenaarsgemeente maken Renkum toeristisch-recreatief aantrekkelijk. We koesteren dit toeristisch-recreatieve kapitaal.

Keuze A: We **profiëren ons als toeristisch-recreatieve gemeente**. We gaan daarbij relaties aan met cultuurhistorie, kunst, sport en landschap, waardoor het mogelijk drukker wordt in de natuur door recreatie.

Keuze B: We hebben **voldoende te bieden** op het gebied van toerisme en recreatie en hoeven ons hierin **niet verder te profileren**. Het moet namelijk niet drukker worden in ons landschap en onze natuur.

Ontwikkeling van toeristisch-recreatieve voorzieningen zoals kleinschalige horeca, verblijfsaccommodaties of fietsverhuur zijn passend zolang er sprake is van goede balans met natuur en landschap. We sluiten aan bij de provinciale visie op het gebied van toerisme en recreatie.

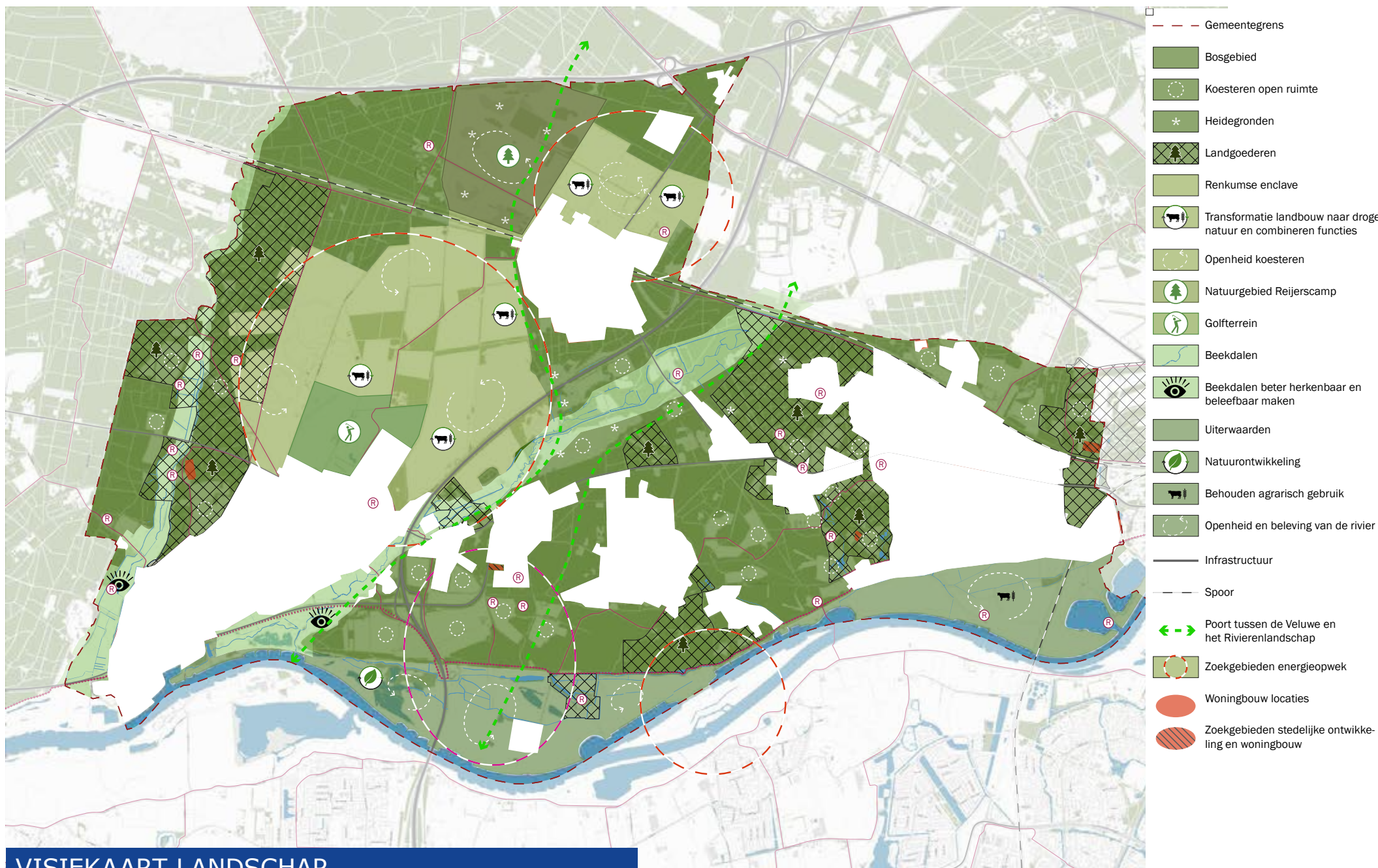
4.6 Uitgelicht: Het landschap van Renkum

Algemeen

In deze paragraaf beschrijven we hoe de algemene gemeentebrede ambities uit de vorige paragraaf landen in het landschap van Renkum.

Diversiteit landschap behouden

Om het groene en ruime karakter te koesteren is het belangrijk dat we de aanwezige diversiteit in ons landschap behouden. De omschreven kenmerken in de bijlage Renkum Anno 2021 van de vier afzonderlijke landschapstypen – het bos- en natuurgebied, de Renkumse enclave, de beekdalen en de uiterwaarden – zijn leidend en voorwaardelijk bij alle ontwikkelingen die hier plaatsvinden. De belangrijkste ambities die daar per landschapstype voor moeten zorgen zetten we in dit hoofdstuk uiteen.

VISIEKAART LANDSCHAP

Stedelijke ontwikkeling

De aanwezige ruimte en de kwaliteit en diversiteit van ons landschap zijn belangrijke sterke punten van onze gemeente. Dit betekent niet dat er nergens in het landschap stedelijke functies mogelijk zijn. Ontwikkelingen op basis van maatwerk en landschappelijke inpassing kunnen plaatselijk passend zijn. Hiervoor hanteren we drie stappen

1. Het behouden en versterken van beschermde natuurgebieden vanuit het rijk en de provincie, de natura 2000 gebieden en het Gelders Natuurnetwerk is bepalend. In deze gebieden vermijden we functies die een negatieve invloed hebben op de natuur en biodiversiteit en is geen stedelijke ontwikkeling mogelijk.

2. De andere gebieden kunnen wat dynamischer zijn en ruimte bieden aan individuele kleinschalige stedelijke functies, zoals recreatieve bebouwing of individuele, goed ingepaste woningen. Dit zijn de gebieden die tot de groene ontwikkelzone behoren of helemaal geen bescherming genieten. Voorwaarde is dat dit alleen in combinatie met natuurontwikkeling en/of landschapsherstel plaats kan vinden en op basis van een zorgvuldige landschappelijke inpassing in lijn met de omgevingskwaliteiten.

3. Geclusterde stedelijke ontwikkeling in het landschap (bijvoorbeeld meerdere woningen) is alleen mogelijk in de zoekgebieden voor stedelijke ontwikkeling. Ook hier is de voorwaarde dat dit alleen in combinatie met natuurontwikkeling en/of landschapsherstel plaats kan vinden en op basis van een zorgvuldige landschappelijke inpassing in lijn met de omgevingskwaliteiten.

Op deze manier maken op passende wijze stedelijke ontwikkeling mogelijk waar in de dorpen geen ruimte voor is.

Keuze: We behouden de diversiteit van het landschap op basis van de huidige kenmerken van de vier te onderscheiden landschapstypen: het bosgebied, de beekdalen, de Renkumse enclave en de uiterwaarden. Daarbij zijn **stedelijke ontwikkelingen wel / niet mogelijk** in de vier landschapstypen:

Bosgebied	WEL/NIET
Beekdalen	WEL/NIET
Renkumse Enclave	WEL/NIET
Uiterwaarden	WEL/NIET

Zoekgebieden grootschalige opwek

De zoekgebieden voor de grootschalige opwek van zonne-energie liggen in het landschap. In welke mate we in die gebieden zonneparken realiseren stemmen we af op de inpassingsmogelijkheden in de omgeving. Dit betekent dat:

- de voorziening voor energie-opwek aansluit bij het type landschap (schaal, openheid, reliëf, verkaveling);
- de zichtbaarheid en de impact op natuur en landschap wordt beperkt;
- de voorziening met optimaal ruimtegebruik wordt ingepast
- het gepaard gaat met een positieve bijdrage aan natuur en biodiversiteit

Binnen de zoekgebieden bieden we op die manier maatwerk en bereiken we een goed evenwicht tussen energieopwekking enerzijds en landschappelijke inpassing en natuurwaarden anderzijds. Daarbij zijn we ook zuinig op de weinige open plekken in ons landschap.

Bos- en natuurgebied

In het bos- en natuurgebied beschermen en koesteren we de kleinschalige open plekken en de zichtrelaties naar de uiterwaarden, deze zijn kenmerkend voor het Renkumse landschap. We voor-

komen dat de open plekken bebost of bebouwd raken. We beschermen ons bosgebied zodat het haar belangrijke rol behoudt bij het vastleggen van de CO₂, het verbeteren van de biodiversiteit, als gebied voor recreatie, toerisme en natuurbeleving en als verbindende schakel tussen Veluwe en rivierenlandschap. Bij het behoud en beheer van de bosgebieden sluiten we aan op de specifieke kenmerken van de afzonderlijke boscomplexen op basis van ons bosbeleidsplan.

In het bos- en natuurgebied zijn de landgoederen beeldbepalend, maar ze hebben ook te leiden gehad onder veranderingen die de kwaliteit en belevingswaarde aan hebben getast. In lijn met de ambitie om onze gemeente toeristisch en recreatief te versterken en daarbij de relatie met cultuurhistorie te zoeken willen we de landgoederen daarom herstellen. Dit doen we door bijvoorbeeld verdwenen laanstructuren terug te brengen, verwaarloosde tuinen en parken op te knappen, bebouwde of begroeide vista's open te maken en passende erfafscheidingen te realiseren. Daarbij zoeken we tegelijkertijd naar verdienmodellen om de landgoederen economisch vatbaar te houden. De visie landgoederen en buitenplaatsen glinsterend in het groen biedt hiervoor de basis.

In het bosgebied beschermen we de open plekken en de kwaliteiten van de landgoederen door als gemeente samen met betrokken partijen, zoals het Gelders Landschap, in te zetten op:

Keuze A: Het herstel van de landgoederen en een **behoudende koers** te varen ten aanzien van nieuwe functies en ontwikkelingen op de landgoederen en hier duidelijke kaders voor te stellen.

Keuze B: Het zoeken naar **nieuwe functies en ontwikkelingsmogelijkheden** voor landgoederen die het mogelijk maken om de landgoederen landschappelijk te herstellen.

Enkele van de zoekgebieden voor grootschalige opwek overlappen de flanken van het bosgebied. Eventuele zonnenvelden laten we niet ten koste van bos gaan en ook de open plekken koesteren we. Eventuele zonnenvelden zijn daarom afgestemd op het zo goed als mogelijk behouden van de openheid. Bijvoorbeeld door ze te plaatsen aan de (infrastructuurle) randen die de open plekken afbakenen of door op een enkele open plek zonnepanelen te concentreren zodat de openheid van andere plekken volledig gewaarborgd blijft.

Het bos- en natuurgebied is vrijwel volledig beschermd natuurgebied waar we geen stedelijke

ontwikkeling mogelijk maken. Kleine delen vallen binnen de groene ontwikkelzone, hier zijn wel individuele kleinschalige ontwikkelingen mogelijk. Ook enkele van de zoekgebieden voor stedelijke ontwikkeling liggen in- of aan het bos- en natuurgebied. Bij alle ontwikkelingen is de voorwaarde dat dit alleen in combinatie met natuurontwikkeling en/of landschapsherstel plaats kan vinden en op basis van een zorgvuldige landschappelijke inpassing in lijn met de omschreven kwaliteiten en kenmerken van het bos- en natuurgebied.

Beekdalen

Om natuurontwikkeling, recreatie en toerisme een impuls te geven zetten we voor de beekdalen in op het beter beleefbaar en herkenbaar maken ervan. Zoals dit voor het Renkums Beekdal al goed gelukt is (zie bijlage Renkum anno 2021), willen we dit ook voor het Heelsums Beekdal realiseren. Leidend principe daarbij is dat recreatieve voorzieningen zoals wandel- en fietspaden zorgvuldig afgestemd worden op de andere functies die we in de beekdalen belangrijk vinden. In de beekdalen koesteren we namelijk de bebouwde en landschappelijke cultuurhistorische elementen zoals houtsingels, sprengbeken, grafheuvels, de restanten van kasteel Grunsfoort, de watermolen op landgoed Quadenoord en andere herinneringen aan

de papiernijverheid. Daarnaast behouden we de ecologische verbindingsfunctie van de beekdalen en zorgen we ervoor dat de beken jaarrond watervoerend zijn. We gaan verdere versnippering en bebouwing tegen en we zetten ons in om de barrières die de N225 en de spoorlijn Arnhem-Utrecht vormen te slechten.

Keuze A: We maken de beekdalen **beter herkenbaar, toegankelijk en beleefbaar** voor inwoners en recreanten en gaan versnippering en bebouwing in de beekdalen tegen.

Keuze B: De beekdalen bieden **voldoende kwaliteit** om in te recreëren en zijn goed toegankelijk vanuit de dorpen. Het behouden van de bestaande kwaliteiten en het tegengaan van versnippering zijn daarom de belangrijkste opgaven.

Eén van de zoekgebieden voor grootschalige opwek raakt het Heelsums beekdal. In de beekdalen geven we echter prioriteit aan de hierboven genoemde ruimtelijke ambities. Grootschalige zonnevelden zijn hierbij niet passend, deze willen we dus niet in de beekdalen realiseren.

De beekdalen zijn grotendeels beschermd natuurgebied waar we geen stedelijke ontwikkeling mo-

gelijk maken. Maar er zijn ook delen vallen binnen de groene ontwikkelzone en onbeschermden delen. Hier zijn eventueel wel individuele kleinschalige ontwikkelingen mogelijk. Bij alle ontwikkelingen is de voorwaarde dat dit alleen in combinatie met natuurontwikkeling en/of landschapsherstel plaats kan vinden en op basis van een zorgvuldige landschappelijke inpassing in lijn met de omschreven kwaliteiten en kenmerken van de beekdalen. In de beekdalen voorzien we geen zoekgebieden voor stedelijke ontwikkeling.

Renkumse enclave

We houden de Renkumse enclave open en behouden het contrast met de bosrand. We zetten hier in op combinaties van landbouw met natuur en recreatie. We benadrukken het cultuurhistorisch landschap van historische akkers en vinden grootschalige landbouw hier niet bij passen. Daarnaast willen we de landbouw transformeren naar een meer natuurinclusieve landbouw of droge natuur om te anticiperen op de verdroging. Ook in dit gebied willen we barrièrewerking van infrastructuur opheffen.

Keuze A: Voor de Renkumse enclave behouden we de openheid en **transformeren de landbouw** naar een meer extensieve en natuurinclusieve landbouw en droge natuur.

Keuze B: Voor de Renkumse enclave zetten we in op het **behouden en versterken van de agrarische functie** en speelt transformatie naar natuur en extensievere en natuurinclusieve landbouw een minder belangrijke rol.

De zoekgebieden voor grootschalige opwek liggen voor een groot deel in de Renkumse enclave. Hier zoeken we dan ook ruimte voor zonnevelden. Tegelijkertijd is de openheid en het contrast met de bosrand hier van belang om te behouden. De omvang van de velden en de locatie(s) daarvan stemmen we daarom af op het zo goed mogelijk behouden van die openheid. Bijvoorbeeld door locaties te situeren nabij bestaande begrenzingen van die openheid zoals bosranden en infrastructuur of door concentratie op één enkele plek zodat andere plekken gegarandeerd open blijven.

In tegenstelling tot de overige landschapstypen is behoort een groot deel van de Renkumse enclave niet tot het Gelders Natuurnetwerk of tot Natura 2000 gebied. Hier is stedelijke ontwikkeling dan ook wat beter mogelijk. De gebieden behoren

echter wel tot de groene ontwikkelzone. Eventuele stedelijke ontwikkelingen zijn dan ook individueel en kleinschalig, gaan gepaard met natuurontwikkeling en/of landschapsherstel en worden zorgvuldig landschappelijk ingepast in lijn met de omgevingskwaliteiten van de Renkumse enclave.

Uiterwaarden

De uiterwaarden blijven in dienst staan van natuur, agrarisch gebruik, recreatie en eventueel duurzame energieopwekking. Toevoeging van overige functies of uitbreiding daarvan, zoals het bestaan van de bedrijventerrein nabij kasteel Doorwerth, is niet wenselijk. In het westelijk deel ligt het accent op natuurontwikkeling, in het oostelijk deel op agrarisch gebruik. In het middengebied ligt het accent wat meer op recreatie, met de aanwezigheid van het kasteel, de haven en het stuweiland. De openheid en de beleving van de rivier staat centraal en de relatie met het dorp Renkum wordt verbeterd.

Keuze A: We **versterken** de natuur, recreatie en landbouw in de uiterwaarden en verbeteren de relatie met het dorp Renkum.

Keuze B: De huidige kwaliteiten van de uiterwaarden **behouden** we, verdere versterking en ontwikkeling van de aanwezige functies is hier niet aan de orde.

De zoekgebieden voor grootschalige opwek liggen ook in de uiterwaarden. Hier zoeken we dan ook ruimte voor zonnevelden. Tegelijkertijd is de openheid en weidsheid van het landschap hier van belang om te behouden. De omvang van de velden en de locatie(s) daarvan stemmen we daarom af op het zo goed mogelijk behouden van die openheid. Bijvoorbeeld door locaties te situeren nabij bestaande begrenzingen van die openheid zoals infrastructuur.

In tegenstelling tot de overige landschapstypen is behoort een groot deel van de uiterwaarden niet tot het Gelders Natuurnetwerk of tot Natura 2000 gebied. De gebieden behoren echter wel groten-deels tot de groene ontwikkelzone, waarmee eventuele individuele, kleinschalige stedelijke ontwikkelingen mogelijk zouden zijn. Gezien de openheid,

de lage ligging en het belang van de uiterwaarden op het gebied van waterberging vinden we stedelijke ontwikkelingen in de uiterwaarden echter niet passend.

4.7 Uitgelicht: De dorpen van Renkum

Algemeen

We versterken de identiteit van de afzonderlijke dorpen in onze gemeente en zorgen ervoor dat ze vanuit hun eigen kernkwaliteiten en bepaalde kenmerken onderscheidend ten opzichte van elkaar blijven.

Keuze A: We moeten de identiteit en daarmee het unieke karakter van de afzonderlijke dorpen in onze gemeente **actief verder versterken**.

Keuze B: De dorpen in onze gemeente zijn onderscheidend ten opzichte van elkaar en zullen dit blijven. Dit koesteren we, maar hiervoor hoeven we **geen actief beleid** te voeren.

Een aantal ambities zijn, naast onderlinge nuances, overkoepelend voor de vier dorpsgebieden. Zo speelt overal de verduurzaming van de woningvoorraad en het implementeren van een veilige toekomstgerichte energie infrastructuur in de wijken.

Keuze A: In de dorpen willen we de bestaande woningvoorraad verduurzamen. Dit is een **gezamenlijke verantwoordelijkheid** van de gemeente en de woningeigenaren.

Keuze B: In de dorpen willen we de bestaande woningvoorraad verduurzamen. **Woningeigenaren zijn hiervoor zelf verantwoordelijk** en de gemeente heeft alleen een rol op het gebied van voorlichting.

Ook het stimuleren van een positieve gezondheid en een inclusieve samenleving door een betere inrichting van de dagelijkse leefomgeving met aandacht voor ontmoeten, bewegen en groen werkt door in alle dorpen. En daarbij speelt in de centrumgebieden van ieder dorp ook het dilemma tussen verkeer en parkeren enerzijds en verblijfskwaliteit en groen anderzijds.

Keuze A: We richten onze centrumgebieden in met **meer aandacht voor verblijfskwaliteit, groen en ontmoeting** en verminderen het dominante karakter van het verkeer en de geparkeerde auto's.

Keuze B: Een **goede bereikbaarheid** van onze centrumgebieden met ruimte om de **auto** voor de deur te **parkeren** is belangrijker dan het creëren van een betere verblijfskwaliteit, meer groen en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte.

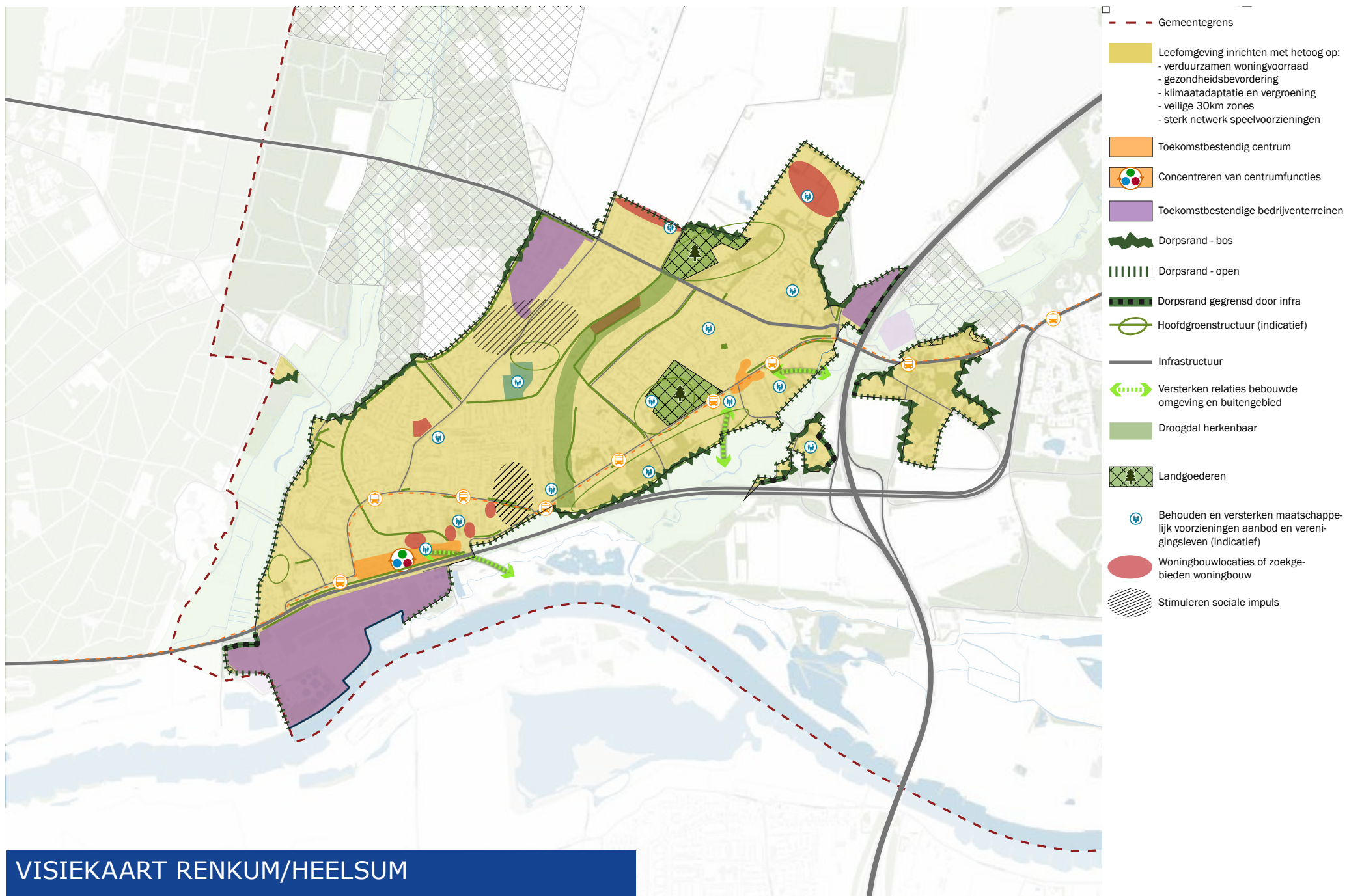
Hetzelfde geldt voor klimaatadaptatie. Vergroenen, ontharden, een regenbestendige inrichting van de openbare ruimte en maatregelen tegen verdroging zijn in alle dorpen belangrijk. Klimaat, gezondheid en sociaal welbevinden kunnen elkaar in alle dorpsgebieden versterken. In het kader van een veilige, gezonde leefomgeving, met een hoge verblijfskwaliteit en ruimtelijke kwaliteit maken we alle dorpsgebieden 30 km zones ingericht met klinkers en realiseren we leefstraten in de dorpen. In alle dorpen behouden en verbeteren we in lijn met ons speelbeleid de huidige situatie aan speelplekken. We zetten daarbij in op verbinding naar het landschap als aanleiding voor natuurlijk spelen en op een netwerk van centrale plekken per buurt met steunplekken voor specifieke leeftijden. Informele plekken buiten dit netwerk kunnen in de toekomst vervallen en ruimte bieden aan groen of realisatie van bewonersinitiatieven zoals pluktuinen, moestuinen, stadslandbouw. Ten slotte is het samenhorigheidsgevoel, maatschappelijke betrokkenheid, het stimuleren van dorps- en wijkinitiatieven en het dorpsgericht werken iets dat we voor al onze dorpen ambiëren. De aanwezigheid van een sterk aanbod aan sociaal-maatschappelijke voorzieningen, verenigingen en buurthuizen als sociaal cement in de dorpen vinden we daarom voor alle vier de dorpsgebieden van belang.

Keuze A: Als gemeente moeten we het samenhorigheidsgevoel en de daarmee samenhangende wijkinitiatieven en het dorpsgericht werken verder **stimuleren en verbeteren**, samen met andere organisaties.

Keuze B: Er is een groot samenhorigheidsgevoel onder onze inwoners en er spelen veel wijkinitiatieven. Dit is een waardevolle kwaliteit die we als gemeente koesteren, maar waarin we onze **samenleving zelf prima aan zet kunnen laten**.

Renkum / Heelsum

Renkum heeft een fantastische ligging tussen de Veluwe, de beekdalen en het rivierenlandschap. Toch profiteert het dorp profiteert hier niet optimaal van. Dit biedt een kans om Renkum op het gebied van recreatie en toerisme meer te laten profiteren van deze gunstige ligging. Dit kan door toeristen en recreanten te verleiden om ook het dorpscentrum te bezoeken. Door hier voorzieningen te stimuleren maar ook door ruimtelijk de relatie tussen de bebouwde omgeving en het buitengebied te versterken.

Keuze A: We laten Renkum beter **toeristisch-recreatief profiteren** van haar gunstige ligging te midden van diverse landschappen en trekken recreanten naar het centrum.

Keuze B: Recreatie en toerisme speelt zich vooral af in het landschap rond Renkum, het **centrum van Renkum heeft hierin geen belangrijke rol.**

Van belang daarbij is ook een betere relatie van de beide dorpen met de uiterwaarden. Renkum is immers ontstaan aan de rivier en ligt van al onze dorpen het dichtst tegen de uiterwaarden. Voor Renkum zorgen we daarom voor een directe en korte relatie tussen centrum en uiterwaarden. Heelsum willen we beter verbinden met het beekdal en daardoor indirect ook met de rivier.

De leefomgeving binnen Renkum/Heelsum is vrij verstedelijkt en bevat relatief weinig groen. De ambitie tot een gezonde, groene en klimaatadaptieve leefomgeving gericht op gezondheidsbevordering, bewegen, ontmoeten en sporten is hier dan ook extra belangrijk. Ook behouden en versterken we de bestaande hoofdgroenstructuur in dit dorpsgebied. Deze houden we herkenbaar en onbebouwd. Bijzondere elementen daarin zijn het droogdal en de landgoederen Heidestein en villa

Laura. Voor laatstgenoemde gebieden willen we naast ruimtelijke kwaliteit nadrukkelijk ook een hogere gebruikswaarde voor de inwoners bereiken.

Het centrum van Renkum vormt samen met dat van Oosterbeek het belangrijkste centrumgebied van onze gemeente. Het centrum kampt echter met problemen zoals winkelleegstand en een lage ruimtelijke- en verblijfskwaliteit. Dit zet het functioneren en de leefbaarheid van het centrum onder druk. We willen het centrum van Renkum dan ook toekomstbestendig en leefbaar houden. Hiervoor is het enerzijds van belang om de lokale binding van Renkum met het centrum te verbeteren en anderzijds om de ruimtelijk-functionele structuur van het centrum en overige winkelgebieden toekomstbestendig te maken. Dit laatste willen we doen door centrumfuncties te concentreren in het kernwinkelgebied tussen de twee polen. We maken dit langgerekte centrum levendig door winkels te mengen met overige functies zoals horeca, dienstverlening en cultuur. Aan de uiteinden is er ook plaats voor wonen in de plint. Samen met een sterkere openbare ruimte houden we zo het centrum levensvatbaar en kan het centrum bijdragen aan ruimte voor ontmoeting. In andere gebieden laten

we de detailhandel zoveel mogelijk vervangen door andere functies. Ook het Europaplein willen we transformeren naar een gebied met voornamelijk woningen. Zowel voor de functionele structuur van het centrum als voor de realisatie van de woonopgave binnen het bestaande stedelijke gebied is dit positief. Het centrum van Heelsum behoudt haar rol als winkelgebied voor dagelijkse behoeften.

Keuze A: Om het centrum van Renkum toekomstbestendig te maken moeten winkels geconcentreerd worden in een **compacter winkelgebied** en moeten de uiteinden van het centrum en het Europaplein **transformeren naar andere functies** zoals wonen en maatschappelijke voorzieningen.

Keuze B: Om het centrum van Renkum toekomstbestendig te maken hoeven we als gemeente **niet actief te sturen** op transformatie en kunnen we koersen op wat er gebeurt op het gebied van **initiatieven vanuit de markt en de samenleving.**

We behouden ons aantrekkelijk aanbod op het gebied van sport, onderwijs en overige maatschappelijke voorzieningen. Dit is van belang voor de gezondheid en het welbevinden van onze inwoners. Voor Renkum / Heelsum blijft het gebied aan het droogdal tussen de Bram Streeflandweg

en de Hogenkampseweg rondom het nieuwe multifunctioneel centrum de Doelum een belangrijke rol hierin vervullen. vervullen, met versterking van het groene karakter en verhoging van de biodiversiteit.

We willen onze bestaande economische structuur benutten en versterken. Het gebied van Smurfit Kappa Parenco heeft daarin een rol als industrie- of bedrijventerrein met een acceptabel niveau van overlast en de veiligheid ten opzichte van de woon- en leefomgeving. Tegelijkertijd blokkeert het industrieterrein de relatie tussen het dorp en de rivier.

Keuze A: We versterken de bestaande economische structuur binnen het dorp. Ook bestaande bedrijvigheid in de uiterwaarden willen we daarom zoveel mogelijk behouden en **ruimte voor uitbreiding bieden**. Daarbij willen we wel overlast tegen gaan en binnen acceptabele waarden houden.

Keuze B: We willen maximaal inzetten op het versterken van de relatie tussen de rivier en het dorp en het tegengaan van overlast. Daarom zijn we **terughoudend in uitbreidingsmogelijkheden** van bedrijvigheid in de uiterwaarden.

Ook de twee bedrijventerrein van Renkum/Heelsum zijn belangrijk voor de werkgelegenheid. Het Renkumse Schaapsdrift is inmiddels gerevitaliseerd en samen met de stichting zorgen we ervoor dat dit bedrijventerrein vitaal en aantrekkelijk blijft. Op Veentjesbrug is plaats voor de wat zwaardere bedrijvigheid in aansluiting op het afvalbrengstation dat hier is gevestigd. Voor beide terrein zijn circulariteit, verduurzaming, beperking van uitstoot en milieuhinder en een zorgvuldige landschappelijke inpassing de belangrijkste toekomstige opgaven.

Binnen onze gemeente is de bevolkingsopbouw in Renkum/Heelsum is het meest evenwichtig. Renkum zelf onderscheidt zich als gezinsdorp en Heelsum blinkt uit in het aanbod aan woonzorggebouwen. Deze kwaliteiten willen we zo houden. In Renkum / Heelsum zorgen we daarom voor het toevoegen van goedkope en middeldure woningen en seniorenappartementen of nultredewoningen zonder zorgcomponent. Hiervoor komen (naast het centrum) meerdere zoekgebieden in aanmerking. Specifieke gebieden die onbebouwd moeten blijven zijn De Groene Helling, het droogdal, de waterbergingsvoorzieningen aan de Mr. Van Damweg en de Waterweg.

De wijken in Renkum/Heelsum verschillen ten opzichte van elkaar, ruimtelijk maar ook wat betreft sociale kenmerken. De ambities tot een gezonde leefomgeving met meer aandacht voor bewegen, ontmoeten en groen willen we met name laten landen in de wijken die een sociale impuls nodig hebben. Ook herstructurering van woningbouw kan een bijdrage leveren aan die sociale impuls.

Oosterbeek

Binnen onze gemeente onderscheidt Oosterbeek zich bij uitstek door de invloed van de landgoederen, buitenplaatsen en de Airbornegeschiedenis. Het hele dorp is omgeven door landgoederen en deze reiken op meerdere punten tot in het dorp. Dit geeft het dorp een specifiek groen decor en maakt Oosterbeek waardevol en bijzonder. We willen dan ook dat Oosterbeek zich blijft zich profileren als het landgoederendorp van onze gemeente. De ambities die we voor de landgoederen hebben opgetekend in het bos- en natuurgebied gelden daarom ook hier. We willen onze gemeente toeristisch en recreatief versterken en daarbij naast de airborngeschiedenis ook de relatie met cultuurhistorie zoeken door de landgoederen te waarborgen en te herstellen. Dit doen we door bijvoorbeeld verdwenen laanstructuren terug te brengen, verwaarloosde tuinen en parken op te knappen, be-

bouwde of begroeide vista's open te maken en passende erfafscheidingen te realiseren. Daarbij zoeken we tegelijkertijd naar verdienmodellen om de landgoederen economisch vatbaar te houden. Dit doen we in nauwe samenwerking met eigenaren en terreinbeherende organisaties. De visie landgoederen en buitenplaatsen glinsterend in het groen biedt hiervoor de basis. Van extra belang voor de landgoederen binnen de dorpsgrenzen is het behouden van een publieke functie waar mensen elkaar ontmoeten. Zo kunnen de landgoederen integraal bijdragen aan zowel een hoge gebruikswaarde, een betere ruimtelijke en historische kwaliteit en aan de leefbaarheid en positieve gezondheid van onze inwoners.

Keuze A: We profileren Oosterbeek als landgoederendorp. De kwaliteiten van de landgoederen beschermen we door als gemeente te zorgen voor **herstel en een behoudende koers** te varen ten aanzien van nieuwe functies en ontwikkelingen op de landgoederen.

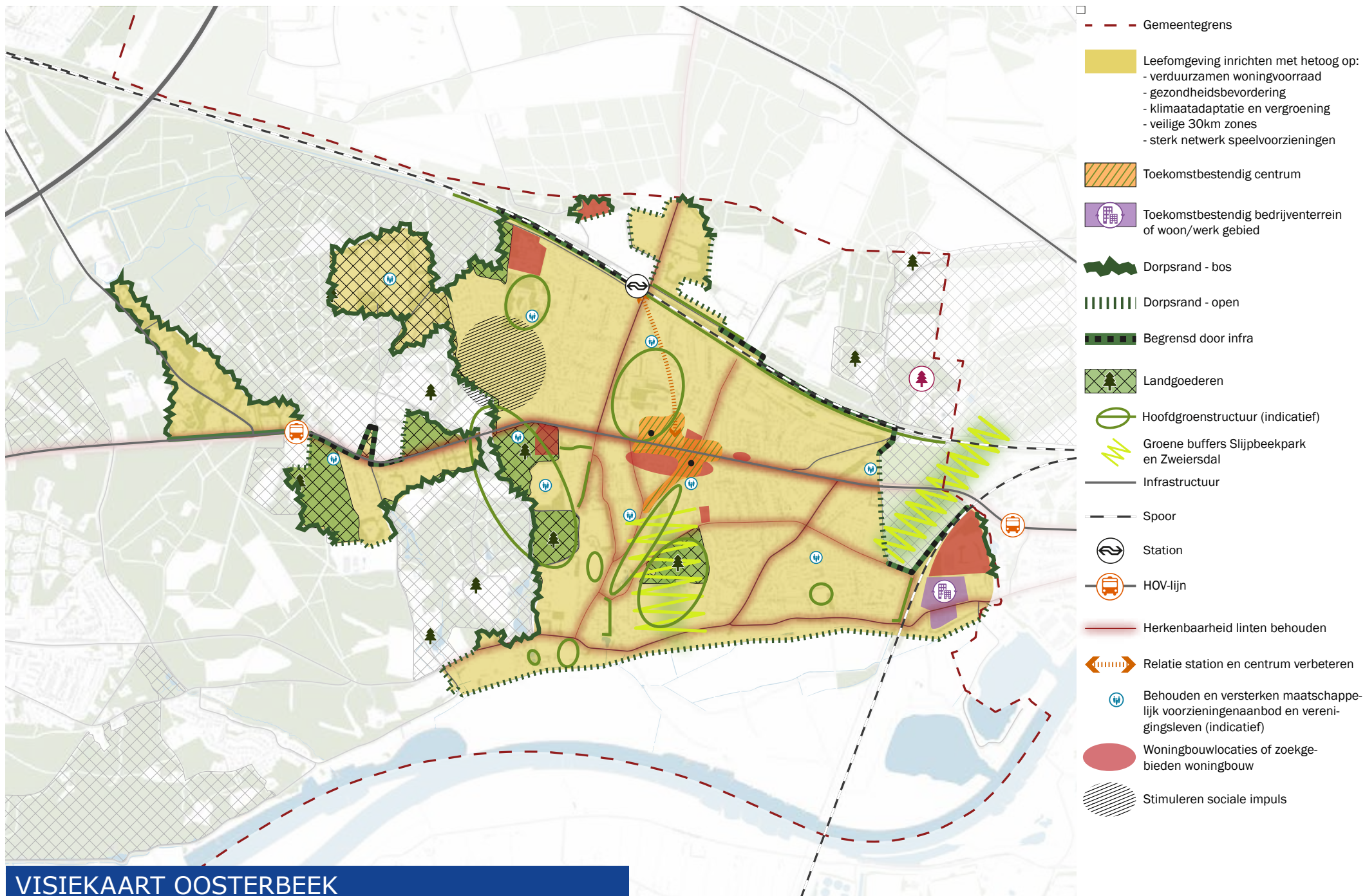
Keuze B: We profileren Oosterbeek als landgoederendorp. De kwaliteiten van de landgoederen beschermen we door te zoeken naar **nieuwe functies en ontwikkelingsmogelijkheden** die het mogelijk maken om de landgoederen landschappelijk te herstellen.

Naast de landgoederen blijven het groen tussen Oosterbeek en Arnhem (Slijpbeekpark) en het Zweiersdal belangrijke groene buffers en uitloopgebieden tussen de bebouwde gebieden en zorgt de hoofdgroenstructuur voor een aantrekkelijk groen karakter van het dorp. Het Slijpbeekpark zorgt ervoor dat Oosterbeek vrij ten opzichte van Arnhem blijft liggen en het Zweiersdal zorgt ervoor dat het groen het dorp binnendringt. Het Slijpbeekpark omvat ook het gebied de Hes-West waar we inzetten op transformatie van bedrijvigheid naar een landschappelijk gebied voor wonen en werken. Daarbij willen we de Slijpbeek als dragende structuur integreren.

Keuze A: We houden het **Slijpbeekpark open als onbebouwde ruimte tussen Arnhem en Oosterbeek**. Daarbij maken we de Slijpbeek herkenbaar en gaan we de verbinding aan met het woon-werk landschap Hes-West.

Keuze B: In aansluiting op de Hes-West richten we ook het overige deel van de **Slijpbeekzone in als woon-werklandschap** en bieden we in dit gebied tussen Arnhem en Oosterbeek naast groen ook ruimte aan stedelijke ontwikkeling. Het bedrijventerrein Klingelbeekseweg nemen we mee bij die ontwikkeling.

Oosterbeek kenmerkt zich door een opvallend verschil in het hogere, noordelijke deel en het lagere, zuidelijke deel. Dit verschil heeft een historische verklaring en uit zich niet alleen in hoogte maar ook in de ruimtelijke opzet en sociale samenstelling van de gebieden aan weerszijden van de weg. Ruimtelijke ontwikkelingen willen we dan ook afstemmen op dit verschil. De Utrechtseweg vormt als dragende structuur in het dorp de scheiding tussen deze twee delen en kenmerkt zich als statig lint met villa's en landhuizen. Deze zijn niet allemaal meer geschikt voor particuliere bewoning. We willen daarom de Utrechtseweg als drager behouden en in de aanwezige bebouwing op flexibele wijze ruimte bieden aan andere voorzieningen. Kleinschalige zorgverleningsconcepten in de wijk als vervanging van grootschalige zorg elders, verspreide werkgelegenheid of splitsing naar meergezinswoningen zijn daarvan voorbeelden. Hiermee geven we integraal invulling aan onze ambities op het gebied van behoud van erfgoed, sociale doelstellingen, ruimtelijke identiteit en woningbouw en volkshuisvesting.

Keuze A: De aanwezige bebouwing van landhuizen en villa's die nu leegstaan of niet optimaal benut worden, **transformeren** we naar kleinschalige zorgverleningsconcepten in de wijk, verspreide werkgelegenheid of splitsing naar meergezinswoningen.

Keuze B: De aanwezige bebouwing van landhuizen en villa's die nu leegstaan of niet optimaal benut worden laten we invullen door **initiatieven vanuit de markt**.

Het centrum van Oosterbeek is samen met dat van Renkum het belangrijkste centrumgebied van onze gemeente. Het centrum van Oosterbeek functioneert goed en heeft relatief weinig met leegstand te maken. Dit willen we zo houden. Maar het centrum kampt ook met problemen zoals een te langgerekte structuur, een lage verblijfskwaliteit van de openbare ruimte, een dominant verkeerskarakter en voor verbetering vatbare bereikbaarheid en verbindingen. We zetten daarom in lijn met de centrumvisie in op een toekomstbestendig centrum, waarin het goed ondernemen is, waar aantrekkelijke voorzieningen aanwezig zijn, waar bezoekers graag naar toe komen en waarin het goed wonen is. Daarbij willen we meer centrumwoningen realiseren, beide pleinen als hotspots verder ontwikkelen en het centrumgebied ver-

groenen. Het centrum moet zo een fijne omgeving en sociale ontmoetingsruimte worden.

We versterken de recreatieve aantrekkingskracht van Oosterbeek door behoud, versterking en verbetering van de onderlinge relaties van trekkers zoals het filmhuis, voorzieningen op het gebied van kunst en cultuur, de concertzaal, het Airbornemuseum, landgoed Mariëndaal en Tuin de Lage Oorsprong. Hierbij beschouwen we de aantrekkingskracht van het centrum met haar hoogwaardige speciaalzaken ook als belangrijke recreatieve trekker. We versterken de zone rond het Raadhuisplein verder als concentratiegebied voor culturele en maatschappelijke voorzieningen die bijdragen aan het welbevinden en de gezondheid van onze inwoners.

Keuze A: We profileren Oosterbeek meer als dorp met een **bovenlokale functie en bovenlokale voorzieningen** op het gebied van cultuur, detailhandel en recreatie en laten Oosterbeek haar rol als grootste dorp van de gemeente waarmaken.

Keuze B: Oosterbeek fungeert net als de andere dorpen **primair voor de lokale inwoners** en het **voorzieningenaanbod stemmen we hierop dan ook af**.

Het station blijft net als de HOV-haltes in Oosterbeek belangrijk voor de toegankelijkheid van Oosterbeek per openbaar vervoer en voor snelle verbindingen naar Ede-Wageningen en Arnhem. Het station ligt echter aan de rand van het dorp. Verbindingen naar het station en de relatie tussen centrum en station willen we daarom verbeteren. Op deze manier dragen we in Oosterbeek bij aan schonere manieren van vervoer.

Om onze bestaande economische structuur te versterken willen we het bedrijventerrein Klingelbeekseweg toekomstbestendig maken. Daarbij zetten we in op revitalisering en verduurzaming van dit bedrijventerrein, maar willen we ook ruimte bieden aan een accentverschuiving van een traditioneel bedrijventerrein naar een integraal woon-werklandschap. Hiermee kunnen een deel van onze woonopgave realiseren en tegelijkertijd inspelen op nieuwe thuiswerkvormen, woon/werk combinaties en duurzame, schone bedrijvigheid.

Keuze A: We zorgen dat bedrijventerrein Klingelbeekseweg ook vitaal is in de toekomst door ruimte te bieden aan **woon-werk combinaties** en sluiten daarbij aan op het Slijpbeekpark en de HES-west.

Keuze B: We zorgen dat bedrijventerrein Klingelbeekseweg ook vitaal is in de toekomst, maar laten het **puur een bedrijventerrein** zijn.

Oosterbeek is het grootste dorp van onze gemeente, bevat een relatief groot aandeel dure koopwoningen en er wonen veel ouderen. Hoewel in Oosterbeek behoefte is aan alle segmenten van de woningmarkt vormt het speerpunt het toevoegen van goedkope en sociale woningen en woningen voor senioren (zonder zorg). Dit zorgt zowel direct als door middel van doorstroming voor goede kansen voor starters. Hiervoor komen (naast het centrum) meerdere zoekgebieden in aanmerking. Gebieden die onderdeel uitmaken van de hoofd-groenstructuur blijven onbebouwd. De wijken in Oosterbeek verschillen ten opzichte van elkaar, ruimtelijk maar ook wat betreft sociale kenmerken. De ambities tot een gezonde leefomgeving met meer aandacht voor bewegen, ontmoeten en groen willen we met name laten landen in de wijken die een sociale impuls nodig hebben. Ook

herstructurering van woningbouw kan een bijdrage leveren aan die sociale impuls.

Wolfheze

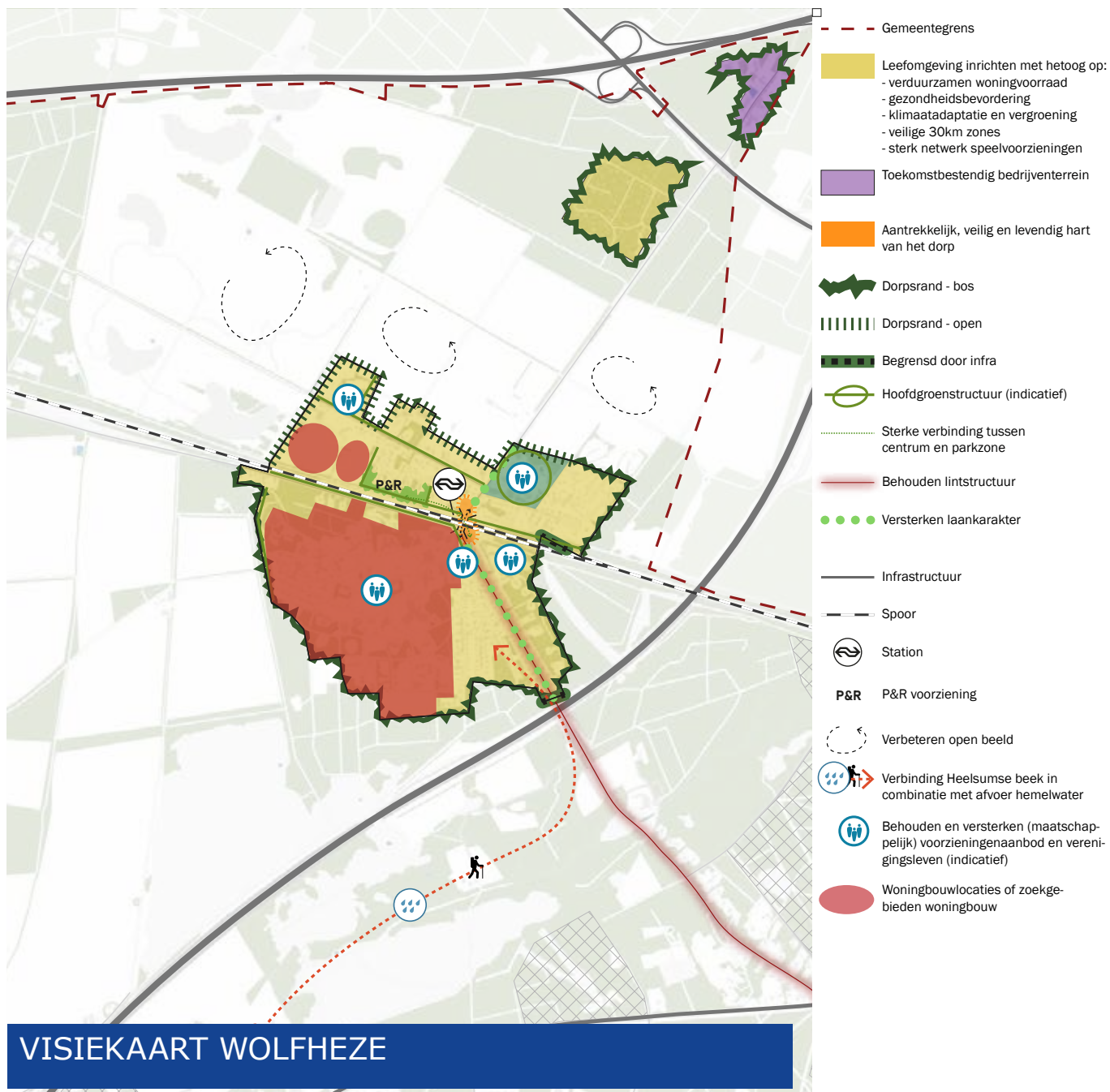
Met het transformeren van de bedrijventerreinen heeft Wolfheze zich ontwikkeld tot een dorp waar wonen, zorg en recreatie de belangrijkste functies zijn. Dat karakter willen we behouden. Er zijn geen bedrijventerreinen meer om te transformeren en we willen het aantrekkelijke landschap rond het dorp ook niet aantasten met uitbreiding van het dorp. Nieuwe woningen in Wolfheze bouwen we daarom in het dorp alleen bij herstructurering van verouderde gebieden of op inbreidingslocaties. Hiervoor komt bijvoorbeeld het gebied rond de Lindenboomlaan in aanmerking.

Keuze A: We behouden het karakter van Wolfheze als **kleinschalig dorp** waar wonen, recreatie en zorgverlening de belangrijkste functies zijn. Het station is vooral belangrijk als **uitvalsbasis naar de Veluwe**.

Keuze B: We laten Wolfheze meer profiteren van de aanwezigheid van het station en zorgen ervoor de juist in Wolfheze ook een deel van de woningbouwopgave landt.

We koesteren de hechte gemeenschap van Wolfheze. Wel willen in het dorp een meer diverse inwonerssamenstelling bereiken gericht op starters en gezinnen. Dit doen we door bij nieuwbouw ook appartementen en middeldure woningen te realiseren. Zo trekken we doelgroepen waarvoor Wolfheze momenteel te weinig ruimte biedt. In het kader van een hechte gemeenschap en een gezonde, inclusieve leefomgeving is het van belang om de sociaal-maatschappelijke voorzieningen in het dorp te versterken.

Het hart van Wolfheze heeft een impuls nodig. We willen dit gebied aantrekkelijker, veiliger en levendiger maken. We voltooiën de verkeerstunnel onder het spoor zodat er een veiligere situatie ontstaat. Dit willen we gepaard laten gaan met een impuls van de ruimtelijke kwaliteit, de levendigheid en de toeristisch-recreatieve waarde. Streefbeeld is een vrijliggend centrumplein gericht op verblijfskwaliteit en groen met daaromheen ruimte voor diverse sociaaleconomische voorzieningen en kleinschalige dienstverlening en vrij van sluipverkeer. Het dorps hart krijgt een sterkere verbinding met de parkzone ten noorden van het spoor. Hier willen naast groen, spelen en ruimte voor evenementen ook ruimte bieden aan een P&R voorzie-

VISIEKAART WOLFHEZE

ning. Samen met het al gerealiseerde toeristisch overstappunt en het versterken van (recreatieve) fietsverbindingen naar omliggende dorpen zorgt dit voor een betere bereikbaarheid van het dorps-hart en het station. Daarmee rechtvaardigen we het bestaansrecht van het station en stimuleren we een schone gezonde mobiliteit met openbaar vervoer en fietsverkeer. Een sterk dorps-hart en een toekomstbestendig station zijn ten slotte van belang voor Wolfheze als toeristisch recreatieve spil van de Veluwe en voor de verbinding van onze gemeente en de regio met sportcentrum Papendal.

Keuze A: Het hart van Wolfheze maken we aantrekkelijker, veiliger en levendiger in combinatie met het voltooien van de verkeerstunnel. Ons streefbeeld is een vrij liggend centrumplein gericht op **verblijfs-kwaliteit en groen** met daaromheen ruimte voor diverse **sociaaleconomische voorzieningen en kleinschalige dienstverlening**.

Keuze B: Het hart van Wolfheze maken we aantrekkelijker, veiliger en levendiger in combinatie met het voltooien van de verkeerstunnel. We laten dit gepaard gaan met een **intensievere inrichting van het stationsgebied met ruimte voor meerdere stedelijke voorzieningen en woningen**.

We koesteren ook de sterke aanwezigheid van de zorg economie in het dorp. Dit is belangrijk voor de sociaal-maatschappelijke rol van onze gemeente en het zorgt voor werkgelegenheid. Maar we spelen wel in op verschuivingen binnen die zorg economie. Het Pro Persona terrein willen we dan ook afstoten en transformeren we daarom naar een locatie waar woningbouw samengaat met kleinschaligere zorgconcepten in de wijk. Daarnaast zetten we in op de vrijetijdseconomie als belangrijke aanjager in het dorp. Hier laten we we ambities met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, cultuurhistorie, landschap, gemeenschapsgevoel, economie, duurzaamheid en sociaal maatschappelijke waarde integraal samenkomen. De cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van het terrein spelen hierin ook een rol.

Keuze A: Het terrein van Pro Persona transformeren we naar andere functies dan (alleen) zorgverlening. Hiervoor is een **combinatie van wonen, zorgverlening, maatschappelijke voorzieningen en werkgelegenheid** passend.

Keuze B: Het terrein van Pro Persona transformeren we naar andere functies dan (alleen) zorgverlening. Hiervoor is **woningbouw** de meest passende optie.

Keuze A: Bij de transformatie van het Pro Persona terrein behouden we de **huidige parkachtige structuur en de huidige bebouwing**.

Keuze B: Bij de transformatie van het Pro Persona terrein is er ook ruimte voor **verdichting en intensivering**.

Ook elders in het dorp waarborgen we de ruimtelijk, historische en landschappelijke kwaliteiten. Zo zetten we in op het behouden van de hoofd-groenstructuur, de linten in een groene setting en het versterken van het laankarakter van de Wolfhezerweg. Ook verbeteren we het open beeld van de noordelijke dorpsrand met doorzichten naar het landschap dat een belangrijke rol vervulde bij de luchtlandingen in de tweede wereldoorlog. Transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing naar functies op het gebied van wonen of recreatie kan hier een bijdrage aan leveren. Eveneens aan de noordzijde van het dorp willen we de bebouwing en het terrein van het Schild ruimtelijke een prominentere rol als entree tot het dorp geven.

We versterken de relatie tussen het dorp en het landschap. Ten eerste de relatie met de Heelsumse beek die nu nagenoeg ontbreekt. We willen een wandelroute naar het beekdal realiseren en dit

combineren met zichtbare afvoer van hemelwater in de richting van het beekdal. Klimaatadaptatie, gezondheid en ruimtelijke en recreatieve kwaliteit krijgen hier de kans om hier integraal samen te komen. Daarnaast willen we Wolfheze ook op andere plekken met veilige routes verbinden met het omringende landschap van de Veluwe en de omliggende dorpen.

Keuze A: We versterken de relatie tussen het dorp en het landschap door **meer en betere verbindingen naar het landschap te maken**.

Keuze B: We behouden de huidige verbindingen tussen dorp en landschap en koesteren zo de goede relatie tussen dorp en landschap.

Wolfheze is een klein dorp met relatief veel ouderen en met veel middeldure en dure vrijstaande koopwoningen. Het dorp biedt slechts beperkt ruimte aan meergezinswoningen. In Wolfheze leggen we de nadruk op het toevoegen van mmergezinswoningen en middeldure huurwoningen. Hiervoor komen naast het pro persona terrein enkele zoekgebieden in aanmerking. Gebieden die onderdeel uitmaken van de hoofd-groenstructuur blijven onbebouwd.

Doorwerth en Heveadorp

Doorwerth

Doorwerth is het meest vergrijsde dorp in onze gemeente, er zijn hier weinig jongeren en relatief veel éénpersoonshuishoudens. We zorgen dan ook voor een meer evenwichtige opbouw van de bevolking en willen in Doorwerth daarom meer gezinnen aantrekken. We focussen ons hierbij op het toevoegen van grondgebonden koopwoningen in het middensegment. Omdat het dorp al zeer veel appartementen herbergt willen we in Doorwerth hoofdzakelijk grondgebonden woningen toevoegen. Ook hier zoeken we ruimte voor woningen via inbreiding, verdichting en herstructurering van verouderde gebieden en voorzien we geen uitbreiding van het dorp richting het landschap. Als zoekgebied komen bijvoorbeeld in aanmerking het gebied rond de Beethovenlaan, de Houtsniplaan, de Richtersweg en Dillenburg. We vinden het daarnaast van belang dat we ruimte blijven bieden aan zorgwoningen of woonzorggebouwen. Hiervoor zien we naast de reeds bestaande voorzieningen zoals het expertisecentrum Mooi-Land ook ruimte in het centrum van Doorwerth.

Keuze A: We realiseren ruimte voor woningen door **inbreiding, verdichting en herstructurering** van verouderde gebieden.

Keuze B: In Doorwerth is er **ook ruimte aan de randen** van het dorp voor woningbouw.

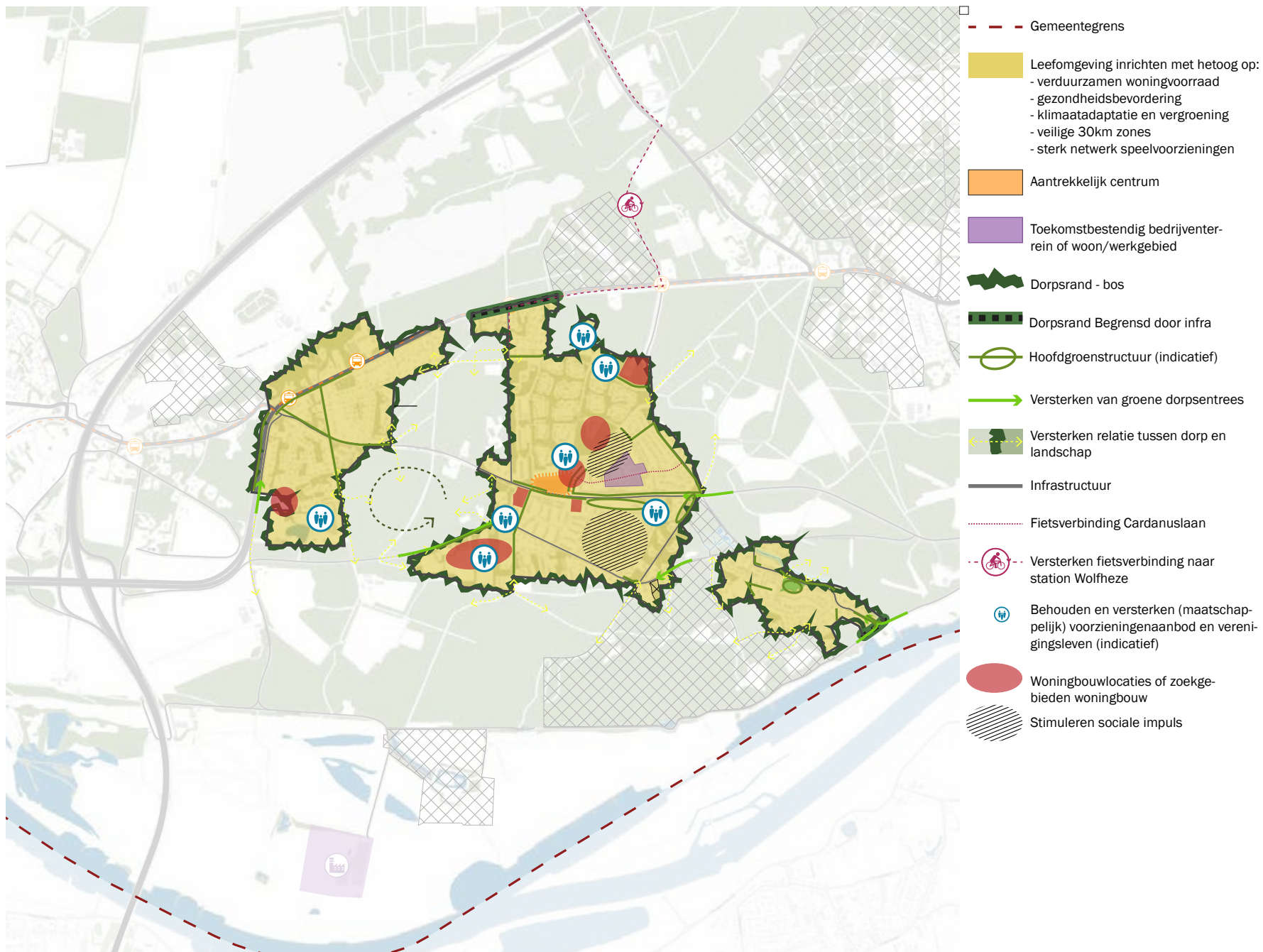
De vrijetijdseconomie, de bedrijvigheid op het gemengde bedrijventerrein Cardanuslaan en de detailhandel zorgen voor werkgelegenheid in Doorwerth en het Dorenweerd College heeft een belangrijke regionale functie. Deze structuur willen we zo houden. Om de vrijetijdseconomie op peil te houden is het van belang Doorwerth toegankelijker te maken voor recreanten vanuit het bos en de uiterwaarden en recreatieve ontwikkelingen in en om Doorwerth mogelijk te maken. De dorpsentrees aan de uiterwaarden willen we versterken en opnemen in een route langs de diverse uitzichtpunten over het rivierenlandschap. Daarnaast willen we de verbindingen tussen het dorp en het bos op meerdere punten versterken. Bij herstructurering nemen we harde barrières weg en creëren we zachte overgangen en goede verbindingen naar het buitengebied. Recreatieve ontwikkelingen mogelijk maken

Keuze A: Om de vrijetijdseconomie op peil te houden is het van belang dat we het **centrum van Doorwerth toegankelijker** maken voor recreanten vanuit het bos en de uiterwaarden.

Keuze B: Het **centrum** van Doorwerth **leent zich er niet voor** om op het gebied van toerisme en recreatie bezoekers te trekken.

Het bedrijventerrein Cardanuslaan is onlangs gerevitaliseerd en we willen ervoor zorgen dat dit bedrijventerrein ook in de toekomst ruimte blijft bieden aan bedrijvigheid in Doorwerth. Gezien de ligging te midden van een woonomgeving vinden we uitsluitend lichte bedrijvigheid passend zodat overlast voor omliggende woningen beperkt blijft. Daarnaast geven we bij herinrichting prioriteit aan een groene, veilige en klimaatadaptieve openbare ruimte en zien we de Cardanuslaan zelf als belangrijke en veilige fietsverbinding. Op termijn zetten we in op een geleidelijke accentverschuiving van bedrijventerrein naar een woon-werklandschap. Nieuwe publiekstrekkende functies op het terrein vinden we niet passend, deze kunnen beter landen in het centrumgebied.

Doorwerth heeft geen levendig hart dat als centrumgebied voor het dorp functioneert. Het winkelcentrum is vrij introvert, voornamelijk gericht op

VISIEKAART DOORWERTH EN HEVEADORP

het voorzien in de dagelijkse behoeften, gaat weinig relatie aan met de openbare ruimte en de omliggende voorzieningen en heeft weinig verblijfskwaliteit. We willen het centrumgebied daarom aantrekkelijker inrichten en een verblijfskarakter geven. Het vastgestelde masterplan voor het centrum van Doorwerth is hierbij leidend. Streefbeeld is een levendig centrumgebied als campus in het bos, met een centraal hart dat als sociale ontmoetingsruimte functioneert. Bestaande voorzieningen zoals het gezondheidscluster en een vernieuwd winkelcentrum worden net als een nieuw leer- en ontmoetingscentrum (LOC) sterk betrokken op dit hart. Het centrumgebied biedt daarnaast ruimte aan een spelen, natuureducatie, veilige routes en woningen en krijgt een natuurlijke en klimaatadaptieve inrichting. Het LOC brengt twee bestaande scholen onder één dak en biedt ruimte aan zowel nieuwe maatschappelijke functies als aan de bestaande activiteiten van buurthuis Ons Middelpunt en aan woningen. Ook zorgt de realisatie van het LOC ervoor dat de locatie van de oude school benut kan worden voor woningen in het bos. Met dit aantrekkelijke centrumgebied houden we ons winkelaanbod op peil, bieden we extra ruimte voor horeca, maatschappelijke en commerciële voorzieningen en realiseren we een belangrijk deel van de woonopgave in Doorwerth. Zo houden we Doorwerth leefbaar en toekomstbestendig.

Keuze A: We realiseren een levendig hart en een centrumgebied door **vernieuwing op integrale wijze waar groen, ontmoeting, sociale functies en detailhandel** gezamenlijk de ruimte delen.

Keuze B: De huidige functie van het winkelcentrum voldoet. **Opknappen zonder grootschalige toevoeging van functies** volstaat.

Om het gebruik van fiets en openbaar vervoer te stimuleren willen we de fietsverbinding naar station Wolfheze versterken. We zorgen daarom voor een veilige en snelle route van Doorwerth, via de Kasteelweg en landgoed laag Wolfheze, naar station Wolfheze. Ook zetten we in op een parkeer en reis (P&R) voorziening nabij de HOV-halte aan de A50 en een veilige en snelle fietsverbinding hier naar toe.

Keuze A: We stimuleren het openbaar vervoersgebruik door een **P&R bij de HOV-halte aan de snelweg en door verbeterde (fiets)verbinding naar station Wolfheze**.

Keuze B: De afstanden tot de HOV-haltes en het station Wolfheze zijn te groot. Om openbaar vervoer in Doorwerth te stimuleren is het daarom nodig om de **HOV-lijn door het dorp te leiden in plaats van er omheen**.

Doorwerth ligt te midden van bosgebied en wordt ontsloten door wegen die vanuit het bosgebied naar het centrum leiden en de woonbuurten met elkaar verbinden. We vinden het belangrijk om bosrijke karakter via deze wegen door te trekken in het dorp. We behouden en versterken de groene dorpsentrees en de daarop aansluitende lanenstructuur.

Doorwerth is het meest vergrijsde dorp van onze gemeente. Er wonen weinig jongeren en er zijn relatief veel éénpersoonshuishoudens. In Doorwerth is het aandeel lagere inkomensgroepen hoog, er zijn veel goedkope woningen en het aandeel appartementen is zeer hoog. In Doorwerth willen we geen appartementen toevoegen en leggen we de nadruk op het toevoegen van grondgebouwen koopwoningen vooral in het middensegment. Hiervoor komen (naast het centrum) meerdere zoekgebieden in aanmerking. Gebieden die onderdeel uitmaken van de hoofdgroenstructuur blijven onbebouwd evenals. De wijken in Doorwerth verschillen ten opzichte van elkaar, ruimtelijk maar ook wat betreft sociale kenmerken. De ambities tot een gezonde leefomgeving met meer aandacht voor bewegen, ontmoeten en groen willen we met name laten landen in de wijken die een sociale impuls nodig hebben. Ook herstructurering van woningbouw kan een bijdrage leveren aan die sociale impuls.

Heveadorp

Heveadorp is een echt gezinsdorp en dit willen we zo houden. Voor Heveadorp voorzien we geen bouwplannen. Het behouden van de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en het verduurzamen van de bestaande woonvoorraad vormen hier de belangrijkste opgaven. In dit kader is Heveadorp als pilot aangewezen voor de transformatie naar een aardgasvrij dorp. Daarnaast is er in het dorp een sterke behoefte aan een sociale ontmoetingsruimte en ruimte voor spelen.

Keuze A: Heveadorp blijft een kleinschalig dorp en hier is **geen ruimte voor uitbreiding** of toevoeging van woningen of andere stedelijke functies.

Keuze B: Ook Heveadorp moet kunnen groeien en ruimte bieden aan nieuwe woningen of andere stedelijke functies.

De Seelbeek flankiert de noordelijke dorpsrand van Heveadorp op korte afstand. Dit biedt kansen om het dorp een sterke relatie met het beekdal en de achterliggende Valckeniersbossen te geven. We willen de verbindingen tussen dorp en beekdal daarom versterken en op die manier het wandelen, fietsen, sporten en recreëren in een groene omgeving stimuleren. Dit laten we gepaard gaan met een grotere herkenbaarheid van de Seelbeek als één van de fraaie beekdalen in onze gemeente.

Keuze A: We **versterken de relatie** van Heveadorp met de Seelbeek zodat dit beekdal beter gebruikt kan worden door de inwoners van het dorp.

Keuze B: Heveadorp heeft **voldoende toegang tot het groen in de omgeving** en er hoeven geen specifieke verbeteringen plaats te vinden.

Hoofstuk 5 | De visie samen waarmaken

5.1 Inleiding

Nu de omgevingsvisie er ligt is de volgende stap het waarmaken van de ambities en opgaven. De ontwikkeling van de leefomgeving werken we in meerdere instrumenten van de Omgevingswet uit. De omgevingsvisie geeft per thema, voor heel Renkum, voor het buitengebied en per dorp ambities, opgaven, kansen en te maken keuzes weer. Deze hoofdlijnen vormen de basis voor de uitvoering. Dit hoofdstuk geeft richting aan de uitvoering, dus hoe we het gaan doen. We gaan in op de noodzaak om flexibel te zijn bij de uitvoering van de omgevingsvisie en ons snel aan te kunnen passen als ontwikkelingen daarom vragen. De inbedding van de omgevingsvisie in de gemeentelijke beleidscyclus laat de samenhang zien tussen de instrumenten omgevingsvisie, programma en omgevingsplan. Tenslotte beschrijven we hoe we omgaan met monitoring en evaluatie en actualisatie van de omgevingsvisie.

5.2 Beleidscyclus

Het instrument omgevingsvisie is onderdeel van de gemeentelijke beleidscyclus. In onderstaande figuur van de beleidscyclus wordt de samenhang tussen de verschillende instrumenten weergegeven. Voor gemeenten wordt voor de ontwikkeling van de

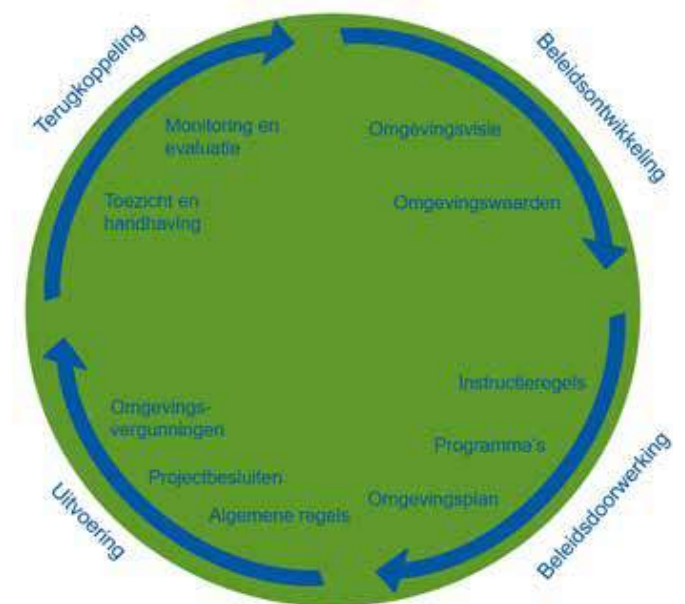
leefomgeving onder andere gebruik gemaakt van twee andere instrumenten naast de omgevingsvisie, namelijk programma's en het omgevingsplan.

Beleidsontwikkeling – omgevingsvisie

De omgevingsvisie geeft de ambities en doelstellingen voor de lange termijn ontwikkeling van de leefomgeving weer. Op basis van dit kaderstellend document wordt samenhangend beleid ontwikkeld om de ambities en doelstellingen verder in te vullen. Dit wordt vorm gegeven in de volgende instrumenten.

Beleidsdoorwerking – programma's

De ambities en opgaven op hoofdlijnen, die in de omgevingsvisie staan beschreven, worden waargemaakt door concrete projecten en concreet beleid. In het verlengde van de omgevingsvisie stellen we programma's op met integrale projecten voor gebieden of thema's. De exacte invulling hiervan moet nog worden bepaald. We streven naar een adaptieve planning en aanpak in de invulling van programma's. Dit om onverwachte en ingrijpende ontwikkelingen op de juiste manier te kunnen opvangen. In de paragraaf Strategische uitvoeringsagenda is richting gegeven aan onderwerpen die in de programma's worden uitgewerkt.

Beleidsdoorwerking – omgevingsplan

Het omgevingsplan vervangt als instrument van de Omgevingswet de bestemmingsplannen. Er komt een integraal omgevingsplan voor de hele gemeente dat de planologisch-juridische verankering biedt van ontwikkelingen en mogelijkheden. De uitwerking kan in deelgebieden plaatsvinden. Het omgevingsplan bevat de regels per locatie wat wel en wat niet mag. Het doel van het omgevingsplan onder de Omgevingswet is om op een flexibele manier met regels om te gaan. Op basis van omgevingswaarden wordt op meer kwalitatieve wijze invulling gegeven aan de (on)mogelijkheden voor een gebied. Belangrijk in het omgevingsplan zijn onder andere de volgende zaken:

Op basis van de kwaliteiten die in de omgevingsvisie zijn beschreven omgevingswaarden opstellen. Opstellen van regels op basis van de omgevingswaarden en de ambities uit de omgevingsvisie.

5.3 Strategische uitvoeringsagenda - mogelijke programma's voor uitvoering

Inwoners, ondernemers, organisaties en overheid zijn samen verantwoordelijk voor de realisatie van de doelen en opgaven uit de omgevingsvisie. Daarbij zoeken we een effectieve samenwerking binnen Renkum en in de regio. Dit vergt een rolverdeling tussen overheid en samenleving waar op een zorgvuldige manier vorm aan moet worden gegeven. De omgevingsvisie is de basis voor uitwerking en uitvoering en nodigt nog meer uit om dit in gezamenlijkheid te doen. Hieronder is richting gegeven aan verdere uitvoering van ambities en opgaven uit de omgevingsvisie. Onderstaande acties zijn richtinggevend en kunnen altijd worden aangevuld.

- We gaan werken aan de samenwerking tussen samenleving en overheid, waarbij het leven van bewoners en het dagelijks gebruik van de leefomgeving centraal staan. Initiatieven vanuit bewoners omarmen we als ze in lijn zijn met en bijdragen aan de ambities en opgaven in de omgevingsvisie.
- We vertalen de omgevingsvisie in een juridisch bindend omgevingsplan inclusief omgevingswaarden.

- We vertalen de omgevingsvisie in het instrument programma's als we bepaalde onderwerpen en opgaven uit de omgevingsvisie verder uit willen werken.
- Aan de volgende programma's kan worden gedacht:
 - Specifieke gebiedsprogramma's om ambities en opgaven voor een deel van de gemeente in te vullen. Dat kan een dorp zijn, een dorpscentrum, een deel van het buitengebied, een specifieke locatie, etc.
 - Thematische programma's om voor een bepaald thema de ambities en opgaven verder uit te werken. Te denken valt aan energietransitie, klimaatadaptatie, economische versterking, etc.

5.4 Een flexibele en adaptieve omgevingsvisie

Tijdens het opstellen van de omgevingsvisie zijn verschillende aspecten van de sturingsfilosofie die passen bij de gemeente Renkum naar boven gekomen. Hierbij gaat het om de wijze waarop we omgaan met de mogelijkheden en kansen die de Omgevingswet biedt op bijvoorbeeld het gebied van integraliteit en de wisselwerking tussen overheid en samenleving. De omgevingsvisie geeft de

raad een instrument in handen om op hoofdlijnen te sturen welke ontwikkelingen er in de leefomgeving gewenst zijn. Hierbij is, volgens het idee van de Omgevingswet, meer ruimte voor initiatieven, maar moet participatie met en het draagvlak onder omwonenden en stakeholders zorgvuldig gebeuren. Daar moeten afspraken over worden gemaakt. Dit betekent een veranderende rol voor college en raad. Deze omgevingsvisie biedt deze ruimte en stelt ambities, kaders en richtlijnen ten aanzien van de ontwikkeling van de leefomgeving. Deze worden uitgewerkt en verdiept in de programma's. De Omgevingswet schrijft voor dat het bevoegd gezag voor programma's het college is. Deze zullen in samenspraak met de raad tot stand komen. De raad heeft een kaderstellende rol en vult deze in vanuit het omgevingsplan. Daarmee verankert de raad de kaders en richtlijnen vanuit de visie en de doorvertaling in programma's in het omgevingsplan inclusief omgevingswaarden. De raad heeft dan de gewenste instrumenten in handen om de gestelde ambities in de omgevingsvisie waar te maken.

Ontwikkelingen volgen elkaar steeds sneller op, monitoring en evaluatie is belangrijk om de vinger aan de pols te houden. De verantwoordelijkheid

voor de monitoring en evaluatie moet een plaats krijgen in de ambtelijke organisatie. Dit ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

- Er wordt een permanente monitoring opgezet waarbij op basis van ontwikkelingen in de gaten wordt gehouden of bijsturing gewenst is.
- Periodiek vindt er een evaluatie plaats van de omgevingsvisie. Hierin wordt uitgebreid stilgestaan bij het effect van ontwikkelingen op de gestelde ambities, opgaven en uitwerking. Ook wordt meegenomen hoe participatie en de rolverdeling tussen gemeentelijke overheid en samenleving loopt.
- Zo nodig vindt een actualisatie van de omgevingsvisie plaats.
- Hiermee zorgen voor de nodige flexibiliteit waarbij effectief gebruik wordt gemaakt van het instrumentarium van de Omgevingswet. Zo zorgen we ervoor dat complexe keuzes die in de toekomst moeten worden gemaakt goed landen in de omgevingsvisie en het daarmee geen statisch document wordt, maar meeweegt met ontwikkelingen.

5.5 Participatie bij de uitvoering van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie geeft op hoofdlijnen de koers voor de lange termijn van Renkum. Alleen samen kunnen we deze visie realiseren: met inwoners (van jong tot oud), ondernemers, zorginstellingen, onderwijs, werkgevers, (semi)overheden, gemeente, marktpartijen, bewonerscollectieven, wooncorporaties, welzijnsorganisaties, kennisinstellingen, etc. Dat vergt een verantwoordelijke houding van alle kanten. Een subtiel samenspel tussen overheid en samenleving moet ervoor zorgen dat in vertrouwen en met de juiste verwachtingen mooie initiatieven met draagvlak gerealiseerd worden in de leefomgeving van onze mooie gemeente.

Stimuleren van initiatieven

We stimuleren elkaar, dagen elkaar uit en geven elkaar de ruimte om binnen de gemeentelijke spelregels (bijvoorbeeld het omgevingsplan, participatieverordening, etc.) initiatieven te nemen. Dit betekent dat de gemeente plannen en initiatieven zoveel mogelijk faciliteert als die bijdragen aan de ambities van deze omgevingsvisie en daarmee aan een positieve ontwikkeling van de gemeente. Hoe meer initiatieven die hieraan bijdragen, hoe beter.

Dit zorgt ervoor dat het eigenaarschap van iedereen binnen de gemeente en haar dorpen groeit. Dit zorgt ervoor dat de sociale cohesie, die al sterk is, nog extra versterkt kan worden, dat inwoners en organisaties worden gestimuleerd gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen en dat mensen naar elkaar omkijken.

Mogelijkheden en grenzen

We geven als gemeente ook aan wat niet mogelijk is. De omgevingsvisie heeft gebieden en locaties inzichtelijk gemaakt waar we bestaande waarden handhaven en zeer terughoudend zijn in nieuwe ontwikkelingen. Aan de ene kant zijn er dus mogelijkheden om als samenleving zelf initiatieven te ontplooien en aan de andere kant zijn er ook strakke regels waarbinnen dat mogelijk is. Dit principe werken we verder uit naar aanleiding van deze omgevingsvisie en in samenhang met de overige instrumenten die de ruimtelijke ordening kan inzetten. Het toetsingskader in de volgende paragraaf gaat hier verder op in. Alles is erop gericht om naar elkaar toe voorspelbaar te zijn. Voorspelbaarheid vanuit de gemeente door te faciliteren, maar wel duidelijk de grenzen en mogelijkheden aan te geven. Voorspelbaarheid van de samenleving omdat we ook vragen om zorgvuldig met onze

leefomgeving om te gaan en rekening te houden met anderen.

Aan de hand van de omgevingsvisie werken we uit hoe we de ambities en opgaven gaan realiseren. Maar we gaan ook alvast met elkaar aan de slag. De omgevingsvisie is een flexibel instrument. Dus als we gaandeweg er achter komen dat iets anders moet, dan kunnen we onze ambities en opgaven bijstellen. In alle openheid en eerlijkheid. En iedereen heeft daar zijn of haar rol in. De gemeente faciliteert en stelt ambities en grenzen. Daarbinnen controleert de gemeenteraad of we werken volgens onze omgevingsvisie.

Voor participatie, of het nu gaat om initiatieven vanuit de gemeente of vanuit de samenleving, hanteren we een aantal kernwaarden:

- Voorspelbaarheid: iedereen moet weten waar hij of zij aan toe is en waarover participatie plaatsvindt;
- Inclusiviteit: bij participatie wordt men verwacht breder te denken dan het eigen belang;
- Mate van participatie: per project of initiatief kan de mate van participatie verschillen, variërend van informeren tot co-creëren.
- Transparantie: voorspelbaarheid en in geza-

menlijkheid de leefomgeving verder ontwikkelen kan alleen als dat in openheid en transparantie gebeurt.

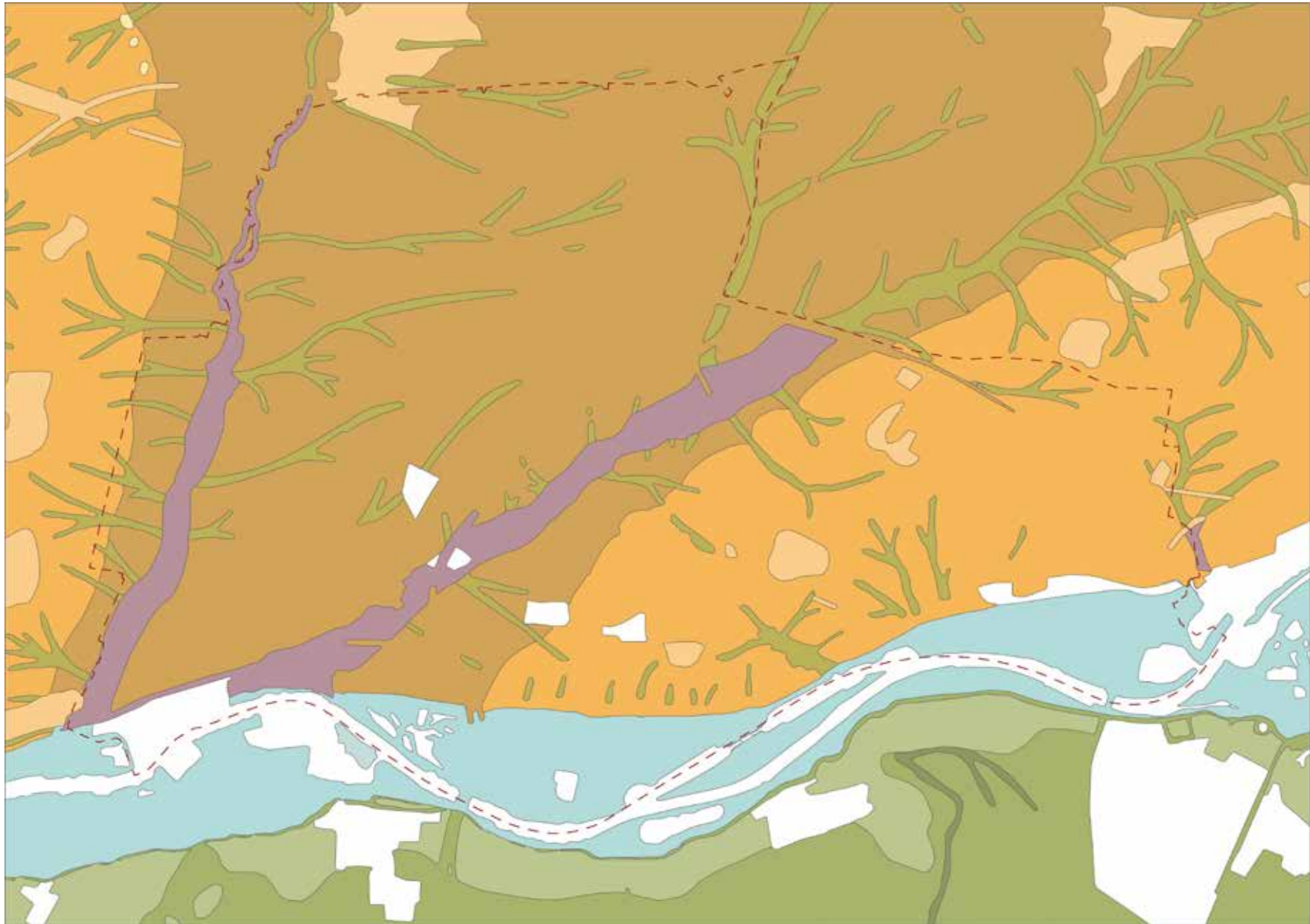
5.6 Toetsingskader voor de initiatieven vanuit de samenleving

De omgevingsvisie nodigt mensen uit om initiatieven te nemen. Deze initiatieven moeten voldoen aan de mogelijkheden en de grenzen die de omgevingsvisie biedt en moeten bijdragen aan de ambities en opgaven die in deze omgevingsvisie zijn beschreven. Bij initiatieven maken we in onze beoordeling een afweging op basis van de mate waarin het initiatief bijdraagt aan de volgende doelstellingen uit de omgevingsvisie.

Het initiatief draagt bij aan:

1. Een gezonde, duurzame en veilige leefomgeving;
2. Het gewenste behoud en de gewenste versterking van de kwaliteit van de leefomgeving in het landschap en in de dorpen zoals vastgelegd in deze omgevingsvisie;
3. Versterking van Renkum als levendige gemeente waar groen en rust in balans afgewisseld wordt met levendigheid en ondernemerschap;
4. De ontwikkelingsambities uit de vier thema's (Toekomstbestendig, Gezond en Leefbaar, Levendig, Initiatiefrijk);
5. Een sociaal-economische vitale leefomgeving;
6. Een samenhangende (integrale) ontwikkeling van de leefomgeving door het zoveel mogelijk combineren van functies die meerdere doelen dienen;
7. Een vitale regio doordat regionaal afgestemde ambities elkaar versterken.

Als algemene basisvoorwaarde geldt in alle gevallen dat een initiatief geen negatieve gevolgen mag hebben voor de sociale en fysieke leefomgeving. Daarnaast wordt is participatie belangrijk. Waar daarvoor nodig is wordt nog ontwikkeld in het toetsingskader.

Geologische ondergrond bepalend voor de vorming van het landschap waarop Renkum is ontstaan

BIJLAGE 1 | Renkum anno 2021

Kenmerken en kwaliteiten

1 | Historische ontwikkeling

Ondergrond

Nederland was aanvankelijk een vlak landschap met rivieren. De voorlaatste ijstijd zorgde ervoor dat de noordelijke helft van ons land bedekt werd met landijs. Dit landijs vermaalde het aanwezige materiaal en stuwde dit rond onze gemeente op tot twee stuwwallen. Eerst de stuwwal Arnhem – Doorwerth en daarna de stuwwal ten westen van Renkum. De ijsmassa hield de Rijn tegen, die hierdoor afboog langs de rand van de stuwwal richting het westen. Daarmee kreeg ons huidige rivierengebied gestalte. Doordat de rivier aan de randen van de stuwwal knabbelde vormde zich een steilrand. Tussen de twee stuwwallen ontstond een bekken dat zich vulde met zand en grind; de Sandr. In de lagere delen daarvan vormde zich toen het weer warmer werd beekdalen. In de laatste ijstijd zorgde smeltwater voor waterstroompjes die de hellingen van de beekdalen uitsletten en later droogvielen; de droogdalen.

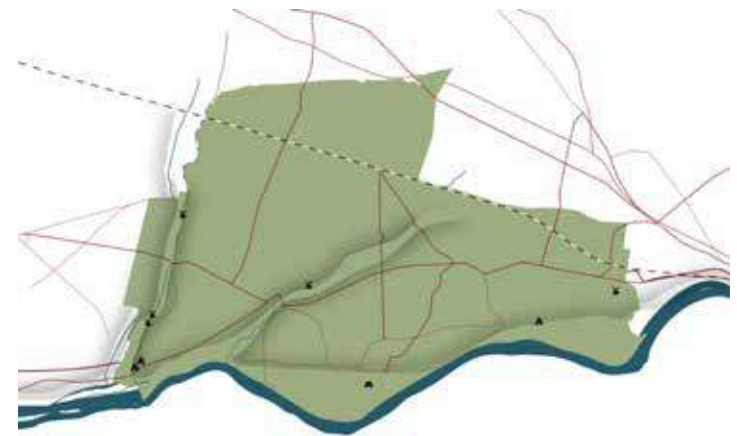
De geologische ondergrond is zeer bepalend voor de ruimtelijke opbouw van onze gemeente en het gebied om ons heen. Ze bepaalt de landschapstypen, de hoogteverschillen, de werking van het watersysteem en is van invloed op de occupatie en

het gebruik. Ook nu nog is de ruimtelijke structuur van onze gemeente een directe afgeleide van de geologische ontstaansgeschiedenis.

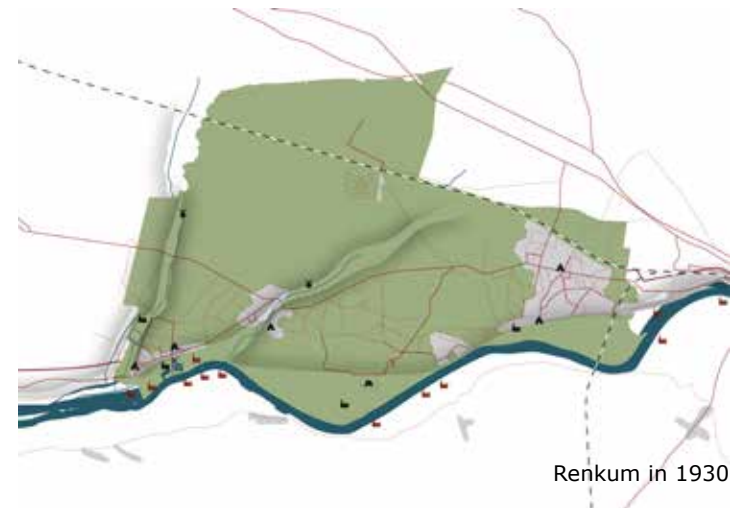
Occupatie en stedelijke ontwikkeling

De ligging op de overgang van de rivier en de beekdalen naar de stuwwal was een gunstige vestigingsomstandigheid. De vele grafheuvels tonen dan ook aan dat het gebied al vanaf het Neolithicum tot aan de bronstijd bewoond was. De ontginning vindt plaats vanaf de 9e eeuw. Vanuit hoven wordt bos, heide en woeste grond ontgonnen voor met name schapenteelt. De schaapsdriften vormden, naast de oost-west verbindingen langs de rivier, de eerste aanzetten tot noord-zuid verbindingen in het gebied die nog steeds structuurbepalend voor Renkum, Doorwerth en Oosterbeek zijn.

Na de ontginningen ontstonden er op de hellingen nederzettingen. Renkum en Oosterbeek in de tweede helft van de tiende eeuw en Heelsum in de eerste helft van de elfde eeuw. Ze groeiden geleidelijk tot kleine dorpen. Deze werden omgeven met landbouwgrond omkaderd met houtwallen (enken en kampen). Verder op de stuwwal lagen de bossen en de heide en in de uiterwaarden de graslanden.

Renkum in 1850

Renkum in 1930

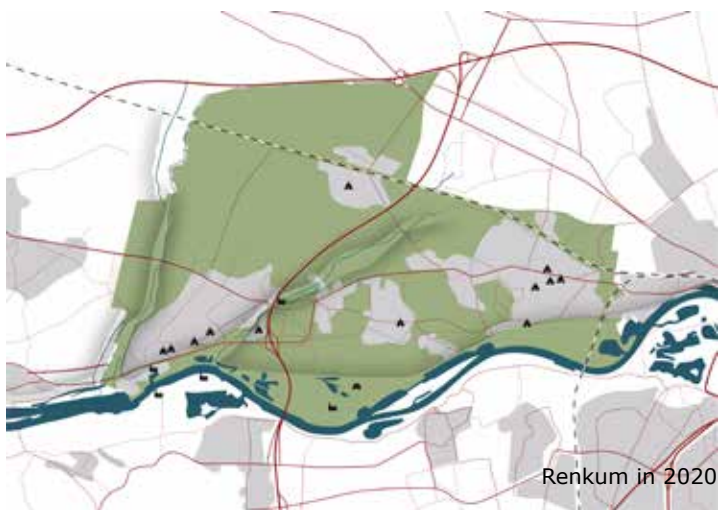
Vanaf de vroege 17e eeuw raakt het gebied in trek bij ondernemers en inwoners uit de omliggende steden. Het hoogteverschil en het aanwezige water zorgden na het graven van sprengbeken voor waterkracht. Er verschijnen water- en papiermolens en er ontstaat met name in het Renkumse beekdal bedrijvigheid, veelal papijnijverheid. In de uiterwaarden met de kleigronden verrijzen steenfabrieken. Er worden bossen aangeplant voor de oogst van hakhout.

Daarnaast trekt de sociaaleconomische bovenlaag uit de steden naar het gebied. Ze vestigt hier landgoederen en buitenplaatsen. Eerst op de hogere plekken met uitzicht over de uiterwaarden zoals Mariëndaal en De Oorsprong. Later langs de Postweg Utrecht – Arnhem zoals Hartenstein, De Sonnenberg, De Bilderberg, Laag Wolfheze en Heidestein. In de 19e eeuw verrijzen er ook villa's langs de weg van Utrecht naar Arnhem.

Halverwege de 19e eeuw wordt de spoorlijn Utrecht – Arnhem aangelegd als tweede spoorlijn van Nederland. Dit vormt de aanleiding voor het ontstaan van de kern Wolfheze. Aan het eind van de 19e eeuw volgt de spoorlijn Arnhem – Nijmegen. Het gebied raakt ook steeds meer bebouwd doordat delen van de landgoederen verkaveld en bebouwd

worden. Grote bossen worden aangeplant voor de oogst van mijnbouwhout. In de tweede wereldoorlog verdwijnt vanwege de grote houtbehoefte een groot deel van het bosgebied.

Na de oorlog beginnen de dorpen pas echt te groeien. Er ontstaat een aaneengesloten dorpsbebouwing en de ruimten tussen de linten worden opgevuld met woonbuurten. De bossen worden opnieuw aangeplant waarmee het grondgebied van Renkum voor een belangrijk deel uit bosgebieden en landbouwgronden komt te bestaan. In de jaren vijftig wordt de rijksweg A12 in de bossen aan de noordzijde van onze gemeente aangelegd. In de jaren zestig gevolgd door de A50 die met name het open landschap in noord-zuid richting doorsnijdt. Verschillende ecoducten zorgen later voor verbinding van de natuurgebieden aan weerszijden van de snelwegen. Aan het eind van de 20e eeuw begint de hoeveelheid landbouwgrond af te nemen ten bate van recreatie en natuur. Zo komt er een groot golfterrein en vindt er op grote schaal natuurontwikkeling plaats in de gebieden Oostereing, Keijenberg en Reijerscamp. Op de Renkumse Enclave blijft akkerbouw de hoofdfunctie en in de beekdalen domineert de extensieve veehouderij.

Tot slot

Het landschap vormt een dynamisch geheel waarin nu eens cultuur en dan weer natuur de boventoon voert. Het grondgebied van de gemeente Renkum kenmerkt zich door een wisselwerking tussen mens en natuur: waar eens papiermolens stonden kan nu worden gerecreëerd. Dominante gebruiken uit het verleden worden na verloop van tijd opgevolgd door nieuwe gebruiksfuncties; zo is het landschap altijd in beweging geweest – en zal het altijd in beweging blijven, aansluitend op de behoeftes die het tijdsbeeld meegeeft.

Heelsum

Heelsum is ontstaan aan de oostzijde van de Heelsumsebeek. Door de floreerende papiernijverheid groeit het dorp en verschijnen er ook woningen ten westen van de beek. Dit vindt plaats in de vorm van lintbebouwing langs de Kerkweg. Van een agrarisch dorp groeit Heelsum vervolgens langzaam uit tot een villadorp. Na de tweede wereldoorlog raken de binnengebieden tussen de linten ook hier verkaveld en verschijnen er zorginstellingen en serviceflats. Het centrum van het dorp komt aan de Utrechtseweg te liggen.

Renkum

Renkum is ontstaan aan de Molenbeek. De oudste bewoonde delen liggen in de buurtschappen Harten en de Keyenberg. Van daaruit ontstaat agrarische lintbebouwing langs de huidige Dorpsstraat en ontwikkelt zich de papiernijverheid. Dit blijft zo tot aan het eind van de 19e eeuw. Daarna groeit het dorp langzaam langs de landbouwwegen die vanaf de dorpskern naar het buitengebied voeren. Na de tweede wereldoorlog raken ook de open gebieden tussen deze linten bebouwd met zowel woningen als bedrijven. Pas in het laatste kwart van de vorige eeuw vindt er op grotere schaal groei plaats. Aanleiding is dan wederom de papierindustrie die voor werkgelegenheid zorgde. De woonwijken Fluitermaat, Hogenkamp, Doornenkamp en het industrieterrein Schaapsdrift worden gerealiseerd. Hiermee groeit Renkum vast aan Heelsum. Aan het eind van de vorige eeuw vindt er een ingrijpende herinrichting van de Dorpsstraat plaats waarmee het verkeerskarakter afneemt ten gunste van de verblijfskwaliteit.

Doorwerth

Ook de oude kern van Doorwerth lag op een andere plaats dan het huidige dorp, namelijk aan de Fonteinallee dichtbij het kasteel. Vrijwel alle oude bebouwing is echter bij de slag om Arnhem verloren geraakt. Het huidige dorp is met name na de oorlog op planmatige wijze ontwikkeld. Doorwerth zelf met een variatie aan woningtypen en planconcepten. Kievitsdel als bospark met villa's.

Oosterbeek

Oosterbeek bestond aanvankelijk uit verspreide boerderijen, ontstaan langs de Benedendorpsweg. Ze vormden drie buurtschappen: Dreyen, Klingelbeek en het Benedendorp. Het dorp groeide in eerste instantie met buitens en villa's langs de Utrechtseweg en fungeerde in de 19e eeuw als kunstenaarskolonie. Daarna raakt het gebied tussen de Benedendorpsweg en de Utrechtseweg bebouwd. Daarmee komt de hoofdstructuur van het dorp al aan het begin van de vorige eeuw vast te liggen. In de loop van de vorige eeuw groeit het dorp van ook vooral binnen deze hoofdstructuur door middel van woongebieden in de open gebieden tussen de wegen en ter plaatsen van de voormalige landgoederen. Ook hier bevatten deze gebieden zowel woningen als bedrijven. Het landschap is bij de groei en verdichting van het dorp zeer bepalend. De dalinsnijdingen zijn niet geschikt om te bebouwen en blijven als onbebouwde zones het dorp. Gebieden met grote hoogteverschillen krijgen een ruimere bebouwingsopzet en gebieden met minder hoogteverschil bevatten meer aaneengesloten bebouwing. Net als Renkum heeft ook het centrum van Oosterbeek een herinrichting ondergaan waarmee het verblijfskarakter het verkeerskarakter is gaan overheersen.

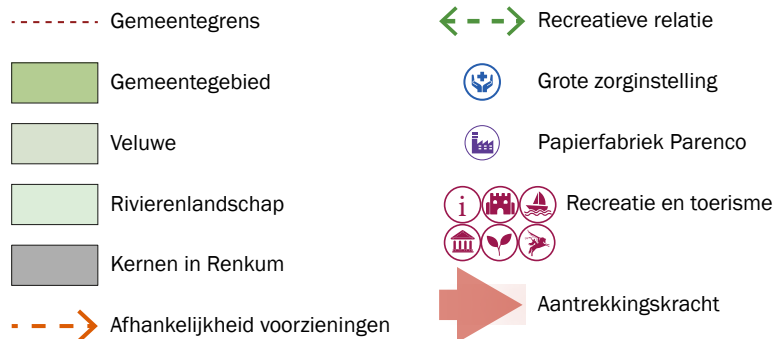
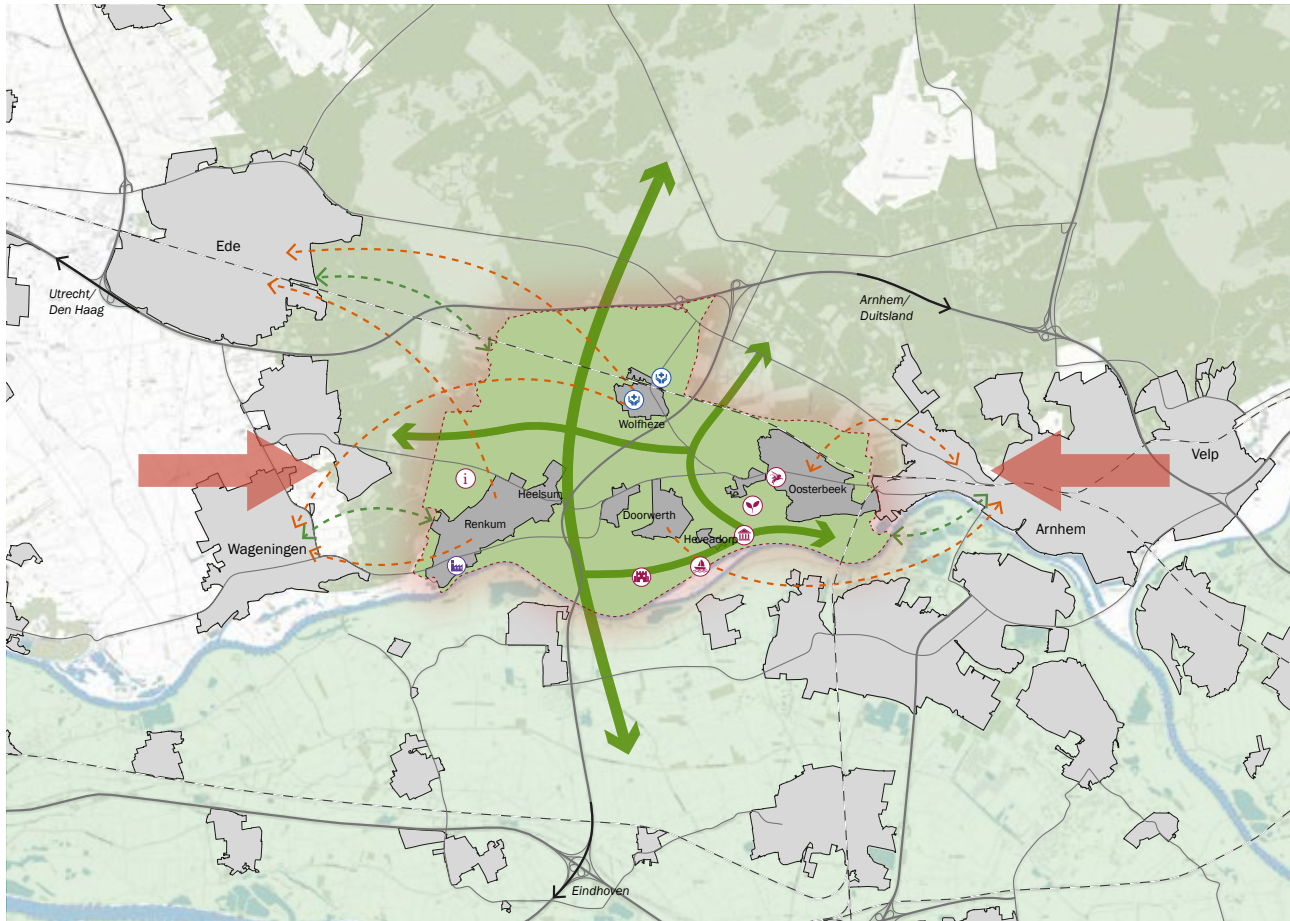
Heveadorp

Heveadorp is ontstaan op een gedeelte van het landgoed Duno als een van de weinige echte 'companytowns' van Nederland. Omstreeks 1915 vestigde de rubberfabriek Hevea zich op dit landgoed en werden op enige afstand van elkaar 83 arbeiderswoningen en 14 villa's gerealiseerd. Later werden er in het tussenliggende gebied tweekappers gebouwd. Aan het eind van de vorige eeuw breidde het dorp uit met een kleine woonbuurt aan de Oude Oosterbeekseweg en zijn er woningen gebouwd op de locatie van de voormalige Vredesteinfabriek. Het oorspronkelijk zelfvoorzienende karakter van het dorp met een eigen winkel, school en postkantoor is niet overleefd.

Wolfheze

Wolfheze

Het oorspronkelijke Wolfheze lag aan de Heelsumse beek, maar werd in de tachtigjarige oorlog verwoest en nooit meer opgebouwd. Het huidige dorp is dan ook pas ontstaan na de aanleg van de spoorweg Utrecht – Arnhem in 1845. De bouw van het station leidde tot de aanleg van de Wolfhezerweg waaraan de eerste bebouwing verscheen. Groei van het dorp vindt plaats na 1906 wanneer het Psychiatrisch Ziekenhuis Wolfheze zich in het dorp vestigt, in 1911 gevolgd door het 'Tehuis voor Alleenstaande Blinden'. Tot aan de tweede wereldoorlog groeide het dorp geleidelijk. Daarna verschijnt er op grotere schaal bebouwing in de vorm van woonbuurten tussen de Heelsumseweg en de Wolfhezerweg, ten oosten van de Wolfhezerweg en bij de Duitsekampweg. In de jaren zestig groeit het dorp verder ten noorden van het spoor en wordt er een sportpark aangelegd. Lange tijd blijft het dorp deze omvang houden. Pas in 2011 is er weer sprake van een kleine uitbreiding aan de oostzijde van het dorp.

2 | Regionale context & profilering

Aantrekkingskracht

Onze gemeente hoort bij de groene metropoolregio Arnhem/Nijmegen en grenst aan Arnhem als één van de twee grote steden daarin. Directe verbindingen voor auto, fiets en openbaar vervoer, naar de regio maar ook naar de rest van het land, zorgen ervoor dat we zeer goed bereikbaar zijn. Daarnaast is ons grondgebied onderdeel van de grotere landschappen van de Veluwe en het rivierengebied. We hebben zes aantrekkelijke dorpen en een groot, onbebouwd en groen buitengebied. Deze combinatie zorgt voor een sterke woonomgeving die grote aantrekkingskracht uitoefent. Mensen uit de Randstad en uit de steden in de regio vinden in onze gemeente de ruime woningen die daar niet voorhanden of onbetaalbaar zijn.

Relatie mét omliggende steden

We zijn een ontspannen gemeente met veel ruimte waar het prettig wonen, werken en verblijven is. We hebben dan ook geen uitgebreid aanbod van drukke winkelcentra, intensieve kantorenparken of bedrijventerreinen, dynamische uitgaansgebieden of grote onderwijsinstellingen zoals de universiteit van Wageningen. Hiervoor maken we dankbaar gebruik van de steden om ons heen. Renkum,

Heelsum en Wolfheze zijn daarbij voornamelijk op Ede en Wageningen georiënteerd. Oosterbeek en Doorwerth vooral op Arnhem. Renkum, Heelsum en Wolfheze zijn daarbij voornamelijk op Ede en Wageningen georiënteerd. Oosterbeek en Doorwerth vooral op Arnhem.

Rol vóór omliggende steden

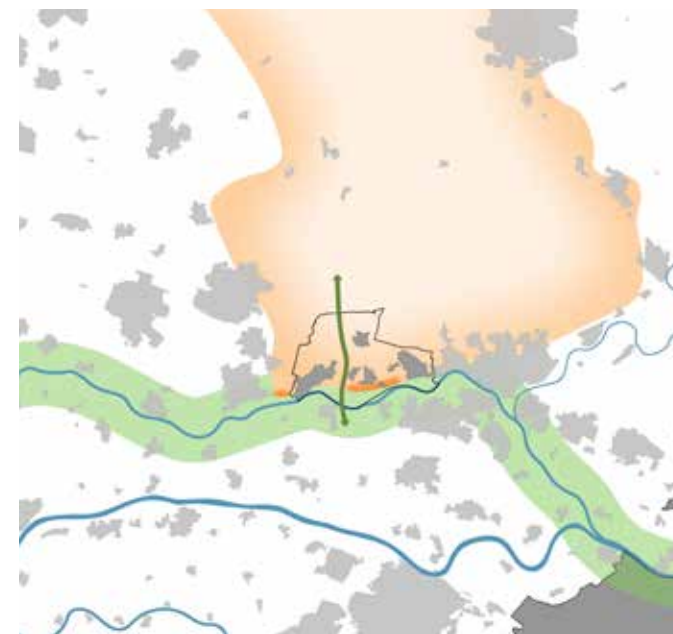
Maar we maken niet alleen gebruik van de omliggende steden. We hebben ze ook wat te bieden! Ons buitengebied met een diversiteit aan landschappen biedt ruimte aan natuur en recreatie. Dit is ook van waarde voor de inwoners van de omliggende steden. Hetzelfde geldt voor het ruime aanbod op het gebied van cultuurhistorie, met het Airborne Museum in Villa Hartenstein en kasteel Doorwerth als belangrijkste trekkers met nationale betekenis. Maar ook op het gebied van kunst en cultuur vervullen we een belangrijke rol. Daarnaast bieden we ruimte aan enkele regionale functies op het gebied van maatschappelijke dienstverlening en werkgelegenheid zoals diverse grote zorginstellingen, papierfabriek Parenco en de middelbare school het Dorenweerd College.

Onderdeel van een groter landschappelijk geheel

De landschappen in onze gemeente houden niet op bij onze gemeentegrens maar zijn onderdeel van een groter geheel. We horen bij een parelsnoer van dorpen aan de Nederrijn en IJssel, aan elkaar verbonden door brede uiterwaarden en de rivier met haar flauwe bochten. Arnhem vormt hierin een onderbreking als meer verstedelijkte knoop. In dit landschap ligt ook de Limes als historische, internationaal belangwekkende structuur. We dragen bij aan de landschappelijke, ecologische, waterhuishoudkundige, recreatieve, cultuurhistorische en aardkundige waarden van dit gebied. Hierbinnen onderscheidt onze gemeente zich met sterke contrasten en fraaie uitzichten tussen hoog en laag op de noordoever.

Ook zijn we onderdeel van de Veluwe als waardevol landschap met nationale betekenis. Stuwwallen, bossen, heidegebieden en open landbouwgebieden wisselen elkaar hier af. De Veluwe heeft een belangrijke waarde op het gebied van natuur en recreatie. Onze gemeente ligt aan de Veluwezoom waar het stuwwallandschap overgaat in het rivierenlandschap. De ecologische verbindingszone 'De Renkumse Poort' vormt een belangrijke schakel

daartussen. Door de grote onbebouwde ruimte tussen onze dorpen en door de vele (recreatieve) paden en wegen loopt de Veluwe echt door in onze gemeente en zijn we er mee verknoot en verankerd.

3 Kenmerken en kwaliteiten – gemeentebreed

Waardevol buitengebied en onderscheidende dorpen

Als gemeente bezitten we een kostbaar kapitaal in de vorm van een groot, aantrekkelijk en onbebouwd buitengebied. Dit gebied herbergt een diversiteit aan landschappen, kwaliteiten en kenmerken die we in paragraaf 4 nader omschrijven. Maar ook onze zes dorpen zijn waardevol. De kenmerken en kwaliteiten die deze dorpen van elkaar onderscheiden lichten we in paragraaf 5 toe.

Goede bereikbaarheid

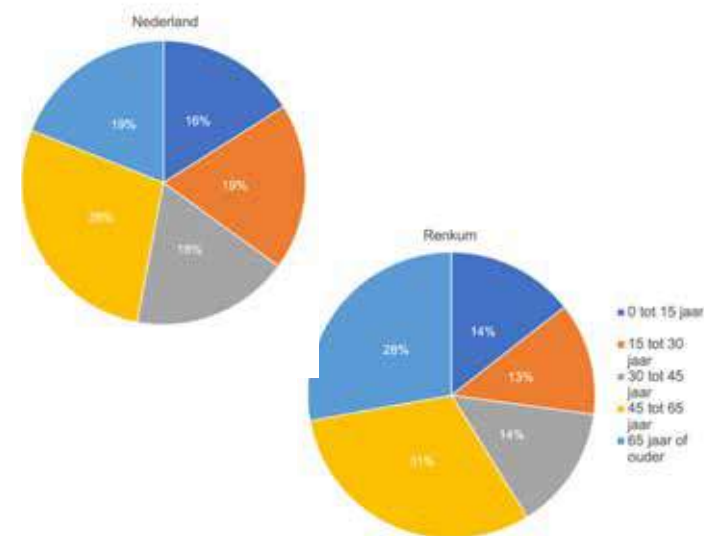
Onze gemeente is erg goed ontsloten. De A12 en de A50 ontmoeten elkaar direct ten noordoosten van de gemeentegrens bij knooppunt Grijsoord. Vanaf deze twee snelwegen zorgt een netwerk van provinciale wegen en doorgaande wegen voor goede verbindingen. Niet alleen naar de omliggende steden maar ook tussen de dorpen in onze gemeente onderling. Dit netwerk is voorzien van vrijliggende fietspaden of fietsstroken zodat we ook voor fietsverkeer goed ontsloten zijn. Bijzonder is het Nederrijnpad; een snelfietsroute tussen Wageningen en Arnhem waarvan het laatste deel bij Renkum de komende jaren wordt voltooid. Ten

slotte zijn Oosterbeek en Wolfheze voorzien van treinstations en zorgen stads- en streekbussen via het hiervoor genoemde wegennetwerk dat ook de overige kernen per openbaar vervoer goed toegankelijk zijn.

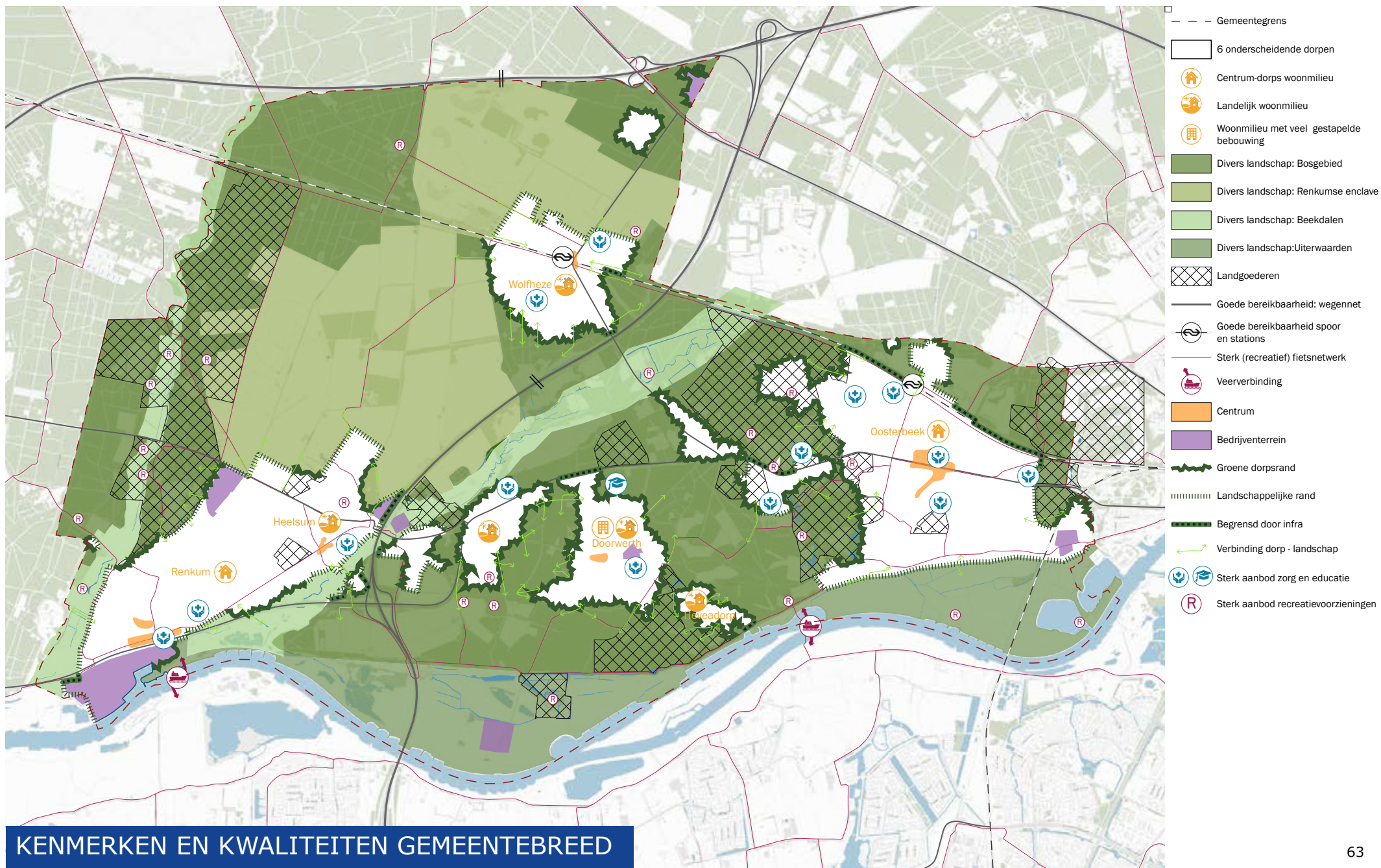
Bevolking, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Onze inwoners zijn over het algemeen hoog opgeleid en we hebben weinig buurten met een lage sociaal-economische status. Ze zijn ook meer dan gemiddeld groen en duurzaam, waarschijnlijk door het feit dat veel inwoners bij de onderzoeksinstituten voor groene ruimte en voor de leefomgeving in Wageningen werken. Een ander opvallend kenmerk is de mondige en kritische inborst van onze inwoners. Er spelen dan ook veel initiatieven vanuit de samenleving. We hebben ook een relatief oude bevolking. Bijna 60% van onze inwoners is ouder dan 45 jaar (landelijk gemiddelde 47%) en 27% is 65-plusser (landelijk gemiddelde 20%). Het aandeel inwoners onder de 30 jaar is daarentegen met 27% juist aanmerkelijk lager dan het landelijk gemiddelde van 35%. Er zijn in onze gemeente ongeveer 15.000 woningen. Daarvan is met 62% relatief een groot deel koopwoning in vergelijking met het landelijke gemiddelde van 56%. We

hebben ook relatief veel dure woningen en opvallend veel grote woningen. Zo is bijna 70% van onze woningen groter dan 150m² terwijl dit landelijk nog geen 20% is. We hebben dan ook voornamelijk landelijke woonmilieus, aangevuld met de (centrum)dorpse woonmilieus en arbeiderswijken in Oosterbeek en Renkum en een opvallend groot aandeel gestapelde bebouwing in Doorwerth. In onze gemeente vestigen zich, als gevolg van de grote hoeveelheid duurdere koopwoningen veel mensen van buiten de regio. We hebben een groot woningtekort en hebben lopen achter met de realisatie van woningen.

Bron: CBS (2020)

Werkgelegenheid en bedrijvigheid

We bieden in Renkum ruimte aan zo'n 12.000 banen tegen een beroepsbevolking van circa 18.500 inwoners. Daarbij blinken we uit in de zorgsector en in het aandeel zzp'ers. De zorg economie neemt 33% van het totaal aantal banen in onze gemeente voor haar rekening. Grote regionale instellingen zoals het Leo Kannershuis, Pro Persona, Het Schild, Vilente en Pluryn zijn hierin belangrijk. Verder bestaat 70% van de bedrijven uit eenmanszaken die samen 18% van de banen vertegenwoordigen. Andere belangrijke sectoren voor Renkum zijn de vrijetijdseconomie (met name logies en horeca), zakelijke dienstverlening en de detailhandel. Laatstgenoemde sector heeft daarbij wel te kampen met flinke leegstand van zo'n 10%. We hebben vier gemeentelijke gemengde bedrijventerreinen en meerdere particuliere bedrijventerreinen. Het terrein de Hes-west is specifiek voor bedrijven in de milieutechnologie bedoeld en het terrein De Groene Waarden onderscheidt zich op het gebied van duurzaamheid. Met papierfabriek Parenco hebben we zware industrie binnen onze gemeentegrenzen die met ruim 350 banen 3% van de werkgelegenheid in onze gemeente voor haar rekening neemt.

Recreatie & cultuurhistorie

We zijn een aantrekkelijke gemeente voor recreatie en hebben veel te bieden op het gebied van cultuur-

historie. Een uitgebreid padennetwerk dat in relatie staat met omliggende natuurgebieden zorgt voor recreatiemogelijkheden op het gebied van fietsen, mountainbiken, paardrijden en wandelen. We herbergen 5 hotels, 9 campings en 22 B&B's waarmee er sprake is van zowel kwalitatief en kwantitatief goed aanbod aan recreatieve verblijfsvoorzieningen. De Airbornegeschiedenis is voelbaar in geheel Renkum. Niet alleen door het Airbornemuseum, maar ook door de begraafplaats, de monumenten en de evenementen. Andere cultuurhistorische waarden zijn er in de vorm van herinneringen aan de papiernijverheid, kunstuitingen in de openbare ruimte, de landgoederen en het kasteel Doorwerth en erfgoed Gelders Arcadië.

Bodem & water

De geologische vorming van het landschap (zie paragraaf 2.1) is terug te zien in de bodemopbouw en het watersysteem van Renkum. De stuwwal bestaat uit zandgronden die wat rijker zijn waarin het water makkelijk wegzakt tot de ondoordringbare leemlagen. Er is hierdoor een diepe grondwaterstand en het gebied heeft te maken met droogte. Het grondwater stroomt hoofdzakelijk af richting het rivierdal, maar ook naar de beekdalen, waardoor er meerdere stroomgebieden binnen onze gemeente zijn.

Op de enclave is er sprake van grof zand en een

armere bodem. Ook hier infiltreert het regenwater makkelijk. Het grondwater is in de loop der tijd verlaagd als gevolg van waterwinning, landbouw en verdamping door toename van naaldbos in de vorige eeuwen. Hier is droogte dan ook een probleem.

In de beekdalen is een stelsel van waterlopen aanwezig. Deels natuurlijk, deels kunstmatig opgeleide sprengenbeken. De beken worden gevoed door kwelwater waardoor het water van goede kwaliteit is. De bodems van opgeleide beken zijn bedekt met leem om infiltratie te voorkomen. De bodem in de beekdalen bestaat hoofdzakelijk uit zand (podzol- en eerdgronden) en nabij het rivierdal uit klei (vaaggronden). Bijzonder zijn verder de cultuurgronden in de vorm van enkeerdgronden die zowel op de enclave als in de beekdalen voorkomen.

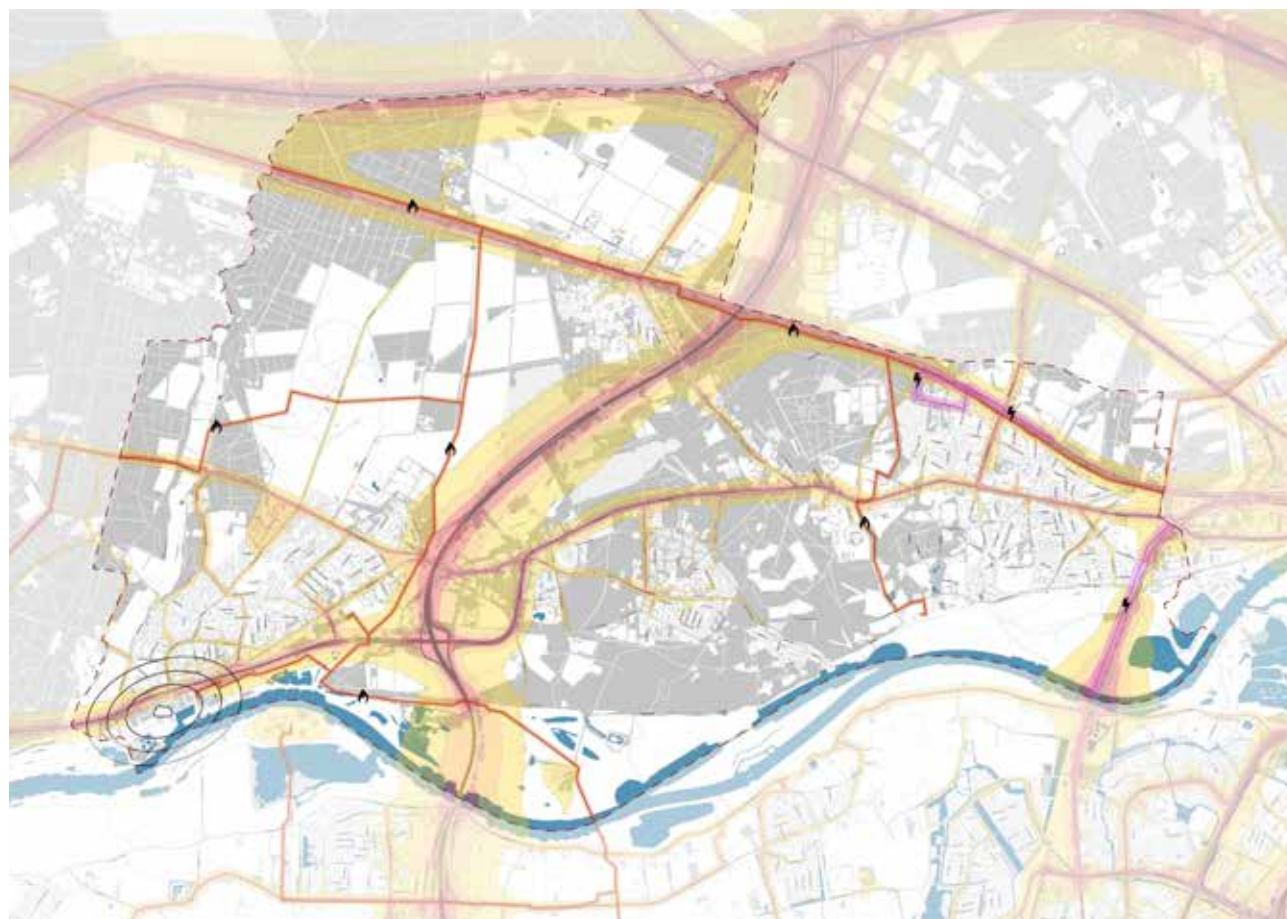
De uiterwaarden bestaan uit jonge rivierkleigronden die kalkrijk en vruchtbaar zijn. Als gevolg van klimaatverandering voldoet de afvoercapaciteit voor de piekafvoer van de rivier niet meer. Er zijn daarom grotere uiterwaarden gecreëerd door de zomerdijk bij Doorwerth te verleggen.

Milieu en duurzaamheid

Ons groot en groene buitengebied en onze dorpen worden doorsneden of geflankeerd door infrastruc-

tuur die overlast veroorzaakt. Dan gaat het om geluidsoverlast, maar in het geval van de A50 en de spoorlijn Arnhem – Nijmegen ook om visuele hinder. De zware industrie van Parenco vertegenwoordigt een belangrijke economische waarde en zorgt voor veel werkgelegenheid, maar inwoners in een groot gebied om de fabriek heen ervaren ook overlast.

Op het gebied van duurzaamheid en klimaat is het enorme ecologische kapitaal dat we bezitten erg waardevol. We zijn een gemeente met veel aandacht voor verduurzaming, ook onder onze inwoners. Zo is in vergelijking met zowel de regio als het landelijke gemiddelde het aandeel hernieuwbare energie in Renkum hoog, met name door het hogere percentage woningen met zonnepanelen dan landelijk gemiddeld. Ook hebben we een veel lager percentage versteende oppervlakte in tuinen en zijn we een landelijk voorbeeld op het gebied van afkoppelen van regenwater. We zijn een fairtrade gemeente en hebben een eigen lokaal klimaatakkoord. Onze bossen vormen een klimaatbuffer die veel CO2 opneemt. Maar er zijn ook aandachtspunten. Zo hebben we geen windmolens, hebben we nog veel woningen met een laag energielabel, produceren we relatief veel huishoudelijk afval per inwoner en zorgt bedrijvigheid en autoverkeer voor uitstoot van broeikasgassen. Zeer sterk in onze gemeente is het draagvlak voor verduurzaming, dat in vergelij-

- - - Gemeentegrens
- ⚡ Hoogspanningsleiding
- 🔥 Gasleiding
- ☁️ Geurhinder

Geluidshinder	
	56 - 60 dB (matig)
	61 - 65 dB (tamelijk slecht)
	66 - 70 dB (slecht)
	>71 dB (zeer slecht)

king met de regio hier erg groot is. Er lopen dan ook veel initiatieven op het gebied van duurzaamheid in Renkum. Zoals de realisatie van een groot zonedak op het bedrijventerrein de Groene Waarden, waarmee niet alleen het bedrijf maar ook zo'n 500 huishoudens van stroom worden voorzien. Verduurzaming werkt in Renkum aanstekelijk en is niet alleen maar een kwestie van energie. Het inspireert en mobiliseert onze inwoners tot bijvoorbeeld voedselinitiatieven, zwerfafvalbrigades, maatregelen tot een koolstofarme economie, duurzame consumptie, afkoppelen van hemelwater en gezamenlijke inkoopacties voor zonnepanelen in wijken.

Sociaal domein, gezondheid en veiligheid

Gezondheid beschouwen we in Renkum in brede zin volgens het begrip positieve gezondheid waarbij zowel lichaamsfuncties, mentaal en fysiek welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren meetellen.

De meeste van onze inwoners zijn zelfstandig of zijn zelf in staat om hulp te organiseren wanneer zij dit nodig hebben. Een kwaliteit van onze gemeente is daarnaast dat veel inwoners de competentie en de tijd hebben om maatschappelijk actief te zijn, vrijwilligerswerk te doen en mantelzorg te bieden. Onze schaalscore maatschappelijke inzet bedraagt dan ook 4,3 tegenover het landelijk gemiddelde van 3,8.

Maar er zijn ook mensen die niet zelfstandig zijn en afhankelijk van een uitkering of van voorzieningen op het gebied van jeugdhulp of gezondheidszorg. Als gemeentelijke organisatie bieden we hen met ons sociaal team en via netwerkorganisatie Renkum voor Elkaar maatwerkvoorzieningen. De kwaliteit en dienstverlening van deze hulp is nog niet altijd optimaal.

Naast deze voorzieningen op het gebied van hulpverlening zijn ook de algemene maatschappelijke voorzieningen van wezenlijk belang voor onze inwoners. Voorzieningen zoals sportclubs, bibliotheken, scholen, buurthuizen, culturele instellingen en gezondheidscentra. Ons aanbod hierin is hoog en draagt in belangrijke mate aan onderlinge ontmoeting, het tegengaan van eenzaamheid en het algemene welbevinden van de inwoners. Maar niet alleen hulpverlening en maatschappelijke voorzieningen zijn belangrijk voor het welzijn van onze inwoners, ook werken is dit. Gelukkig is slechts een klein deel van onze inwoners afhankelijk van een uitkering.

Het algemene welbevinden is dan ook aardig goed in Renkum. In vergelijking met het landelijk gemiddelde ervaren veel inwoners in onze gemeente hun gezondheid als goed blijkt uit de gezondheidsmonitor. Onze kinderen zijn gelukkig en gezond en het onderwijsaanbod is kwalitatief en kwantitatief in

orde. Wel is er een serieuze vraag naar jeugdhulp en hebben we te maken met kwetsbare aanstaande ouders en lastige thuissituaties. Ook onze groeiende groep ouderen heeft een goede tot zeer goede gezondheid, beweegt voldoende en heeft een normaal gewicht. Wel ligt het aantal langdurige aandoeningen en het aantal beperkingen vanwege gezondheid iets hoger en scoren we niet zo goed op het gebied van overmatige alcoholgebruik en eenzaamheid.

We hebben in Renkum veel grote villa's die niet meer geschikt of in gebruik voor particuliere bewoning zijn. Deze panden bieden steeds vaker ruimte aan kleinschalige zorg en opvang. Onze gemeente heeft hierdoor een aantrekkelijke werking op zorgaanbieders. Daarnaast hebben we een groot aanbod aan grote zorgterreinen binnen onze gemeente. Deze grootschalige terreinen zijn niet altijd meer van deze tijd en kunnen geen ruimte bieden aan kleinschaligere zorgverlening en opvang binnen de wijk.

We zijn een relatief veilige gemeente. Er worden in onze gemeente minder misdrijven gepleegd, er is minder ondermijnende criminaliteit en we scoren goed op het gebied van sociale veiligheid en leefbaarheid blijkt uit cijfers van de VNG (waarstaatjegemeente.nl). Maar er zijn ook aandachtspunten. Zo hebben we relatief meer te maken met overlast door verwarde personen en met brandstichting en scoren

Ruimte voor foto's

we lager dan gemiddeld op het gebied van sociaal preventief gedrag en preventieve veiligheidsvoorzieningen rond de woning. We maken onderdeel uit van het politie basisteam Veluwe Vallei Zuid. Een veilige regio waarin minder overlast wordt ervaren en minder delicten plaatsvinden dan gemiddeld. Hoogspanningsleidingen in het oosten van onze gemeente en diverse gastransportleidingen brengen ten slotte risico's op het gebied van externe veiligheid met zich mee.

4 | Uitgelicht: Het landschap van Renkum

Op basis van de geologische ontstaansgeschiedenis (paragraaf 1) is het huidige landschap van Renkum in vier gebieden te verdelen: het bosgebied op de stuwwal, de Renkumse enclave op de Sandr, de beide beekdalen en de uiterwaarden. Naast de specifieke kenmerken en kwaliteiten van ieder van deze gebieden is met name de aanwezige diversiteit met deze vier landschapstypen erg waardevol. Juist de afwisseling maakt het landschap recreatief, cultuurhistorisch, ecologisch en esthetisch interessant.

Het bosgebied

Ruimtelijke kenmerken

Het bosgebied is zeer bepalend voor de groene uitstraling van onze gemeente. Het kenmerkt zich door hoogteverschillen, een grote mate van beslotenheid,

afgewisseld met kleine karakteristieke open ruimten, uitzichten over de lagere uiterwaarden en een variatie tussen (helling)bossen, heidegronden en open gebieden. Ook de kleine beekdalen van Oosterbeek, Doorwerth en Heveadorp maken deel uit van het bosgebied. Dit zijn de Seelbeek, Oorsprongbeek, Gielenbeek, Zuiderbeek en Slijpbeek.

Het bosgebied in Renkum is niet één bos, maar bestaat meerder boscomplexen. Sommige zijn in eigendom en beheer van onze gemeentelijke organisatie, sommige van andere organisaties, stichtingen of particulieren. Ieder van de boscomplexen kent zijn eigen kenmerken zoals de mate van beslotenheid, de voorkomende boomsoorten of de fijnmazigheid aan paden.

Recreatie en cultuurhistorie

Het bosgebied is rijk aan paden en lanen om op te wandelen, fietsen, paardrijden of mountainbiken. Ook bevat het bosgebied veel landgoederen die bijdragen aan de recreatieve waarde. Van de 19 landgoederen in onze gemeente liggen er 17 in het bosgebied. Het merendeel had oorspronkelijk een grotere omvang dan nu en er zijn ook veel landgoederen in zijn geheel verdwenen. De landgoederen kennen zowel een tuinachtige, parkachtige, bosrijke en open inrichting. Per landgoed wisselen de accenten hierin. Bij de aanleg vond ook de aanplant van eiken- en

beukenlanen plaats. Nog steeds is een groot deel daarvan aanwezig in het bosgebied. Ook zichtlijnen vanaf de landgoederen naar de open gebieden zijn een kwaliteit, hoewel sommige zijn aangetast of verdwenen. Meerdere van de landgoederen hebben een regionale of zelfs bovenregionale recreatieve betekenis. De meeste zijn publiek of opengesteld voor publiek. Naast de landgoederen zijn er ook andere structuren of elementen die cultuurhistorisch waardevol zijn. Denk aan oude linten en wegen, diverse (rijks)monumenten zoals de Hunnenschans of restanten van watermolens. De stuwwal zelf is in zijn geheel een aardkundig waardevol object.

Natuur

Het hele bosgebied is beschermd NNN-gebied als onderdeel van de Veluwe. Daarnaast zijn met name de randen van de stuwwal waardevol voor de biodiversiteit en de verbindende functie tussen de stuwwal en het rivierengebied. Het gebied tussen Doorwerth en de westelijke gemeentegrens is dan ook een van de Veluwe poorten: de Renkumse Poort. Een ecologische verbindingzone tussen de Veluwe en het rivierengebied. De hellingen zijn kwetsbaar en erosiegevoelig en hebben te leiden onder het recreatieve gebruik.

Overige functies

Maar het bosgebied is meer dan alleen recreatie- en natuurgebied. Het dient ook als productiegebied (houtoogst). Het levert een belangrijk bijdrage aan de CO₂-opname, de productie van zuurstof en het afvangen van fijnstof. Delen zijn in gebruik als landbouwgrond. En het bosgebied fungeert als klimaatbuffer doordat het de temperatuur tempert en verkoeling en schaduw biedt.

De Renkumse enclave

Ruimtelijke kenmerken

Dit gebied verschilt sterk van het bosgebied. Het landschap bestaat namelijk uit een open gebied dat wordt omsloten door de opgaande randen van het aangrenzend bosgebied. Het landschap is opgedeeld in coulissen door bomenrijen, houtwallen en bosjes. Andere kenmerken zijn de rechte lijnige kavels met een grote maat en de verspreid liggende beplante en bebouwde erven. De spoorlijn en de snelwegen doorsnijden de enclave en doen afbreuk aan het open karakter.

Gebruik

Ook in gebruik verschilt de enclave sterk van het bosgebied. Het kent een wisselend gebruik, hoofdzakelijk als akkers en graslanden aangevuld met recreatie- en natuur. De landbouw heeft hier geen uitbreidingsmogelijkheden meer, waardoor er steeds

vaker een combinatie met recreatie en natuurbeheer plaatsvindt. Het gebruik als grasland dat begraaasd wordt en als akkers die bewerkt worden zorgt ervoor dat het open karakter in stand blijft. Het natuurgebied Reijerscamp en de golfbaan Heelsum doorbreken die openheid. Deze terreinen voegen echter andere waarden op het gebied van ecologie en biodiversiteit (Reijerscamp) en recreatie (golfbaan) toe aan het gebied. Net als een deel van het bosgebied behoort ook de Renkumse enclave tot de Renkumse Poort. Bijzonder zijn de twee ecoducten over A12 en A50. Door de openheid en de lage waterstand heeft het gebied te maken met verdroging en hittestress.

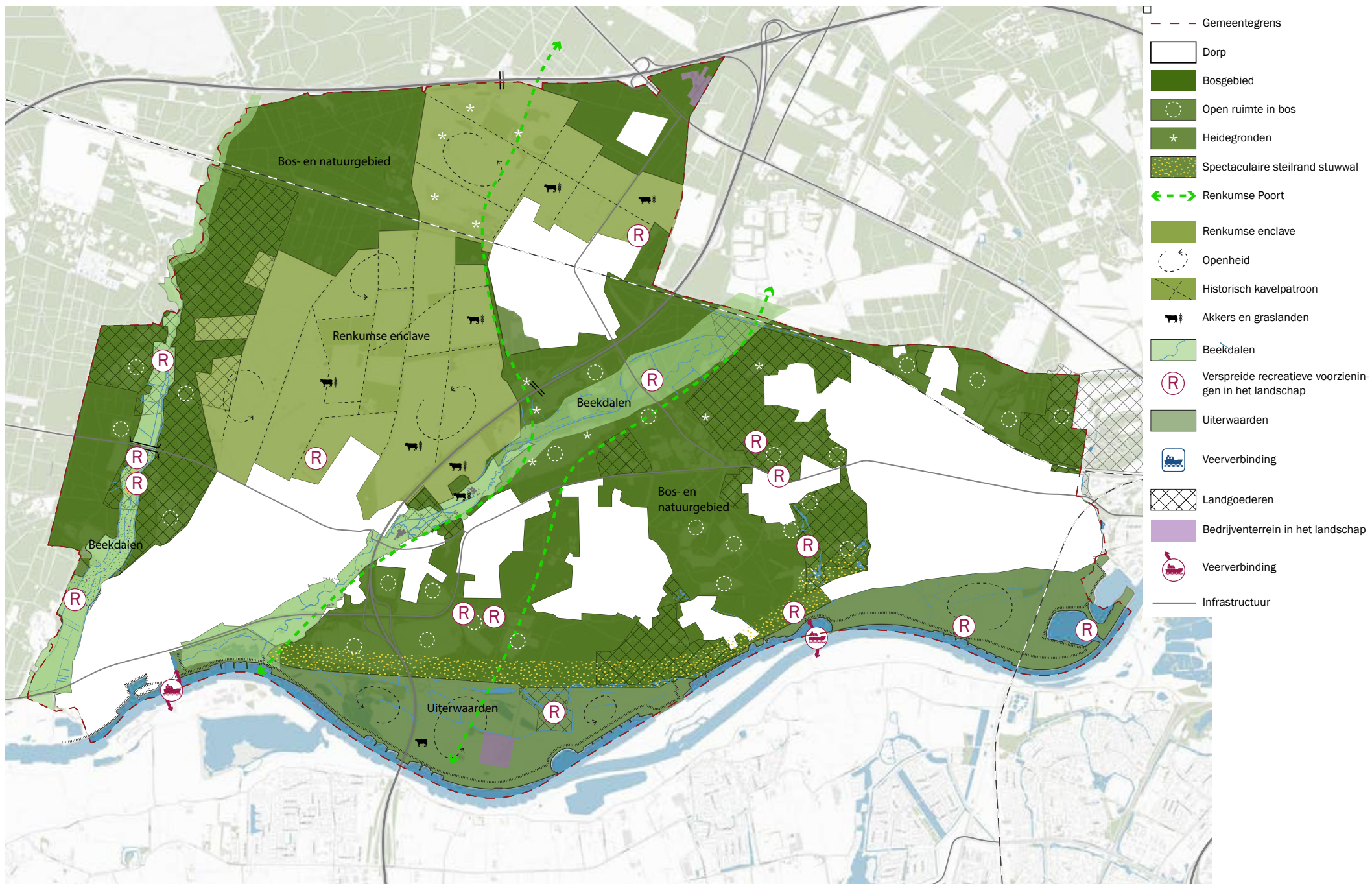
Recreatie en cultuurhistorie.

Het recreatieve padennetwerk verbindt de enclave met de overige landschappen in onze gemeente. De hoofdroutes voeren meestal eerst door de dorpen en zijn dus geen continue routes door aaneengesloten landschappen. Er zijn geen landgoederen op de enclave. De cultuurhistorische waarde van dit gebied ligt vooral in de airbornelandingen die hier plaats hebben gevonden en de waarde van het agrarische landschap zelf in de vorm van prehistorische akkers.

De beekdalen

Ruimtelijke kenmerken

Ook de beekdalen kenmerken zich door openheid. Het Heelsumse beekdal is het meest natuurlijke. Het

KENMERKEN EN KWALITEITEN LANDSCHAP

bekenstelsel ontspringt op de heidevelden van de Wolfhezerheide en verandert van noord naar zuid van karakter. Van een landschap met weilanden met bosjes en houtsingels tussen de parallel lopende Heelsumse- en Wolfhezerbeek naar één meanderende beek met knotwilgen en rietlanden erlangs. Het beekdal is plaatselijk erg smal en ingeklemd door bebouwing, bijvoorbeeld bij papierfabriek Schut. Ook is het doorsneden met infrastructuur. Met name de provinciale weg en de A50 verstoren het open en landschappelijke karakter van het gebied.

In het Renkumse beekdal is de Molenbeek de duidelijke natuurlijke hoofdbeek met evenwijdig daaraan de opgelegde nevenbeken. Tussen de beken liggen moerasgebieden en weilanden. Dit beekdal kenmerkt zich door het fraaie contrast tussen open beekdal en besloten bosranden. Er is hier minder sprake van doorsnijding met infrastructuur en bebouwing die het beekdal versnipperd. Het Renkumse beekdal is mede hierdoor beter herkenbaar en toegankelijk dan het Heelsumse.

Gebruik

De beekdalen bestaan voornamelijk uit weilanden en natuurgebieden, maar er komen ook enkele landbouwgronden voor. De natuurwaarden zijn hoog en

er is sprake van een zeer rijke biodiversiteit. Bijzonder is het gebied in het Renkumse Beekdal, ten zuiden van de Hartenseweg, waar een bedrijventerrein in 2013 plaats heeft gemaakt voor natuurontwikkeling. Hierdoor is een belangrijke ecologische verbinding in het kader van de Renkumse Poort gerealiseerd. Met name de N225 vormt nog wel een ecologische barrière.

De beekdalen zijn daarnaast belangrijke recreatiegebieden. Vanuit de dorpen zijn er goede uitlopmogelijkheden, maar ook vanuit de regio zijn de beekdalen aantrekkelijk. Het informatiecentrum Renkums Beekdal is daarbij belangrijk en fungeert ook als startpunt van meerdere recreatieve routes, maar ook als informatiepunt over natuur en als centraal punt voor groene vrijwilligers in onze gemeente.. Met name het Renkums Beekdal biedt ruimte aan diverse recreatieve voorzieningen zoals het rijksmonument 'Everwijnsgoed', de biologische tuinderij 'De ommuurde tuin', manege en camping 'Quadenoord' en een beeldentuin. De beekdalen hebben ook belangrijke cultuurhistorische waarde. De sprengbeken, de grafheuvels, de restanten van kasteel Grunsfoort, de watermolen op landgoed Quadenoord en andere herinneringen aan de papiernijverheid dragen hier aan bij. Daarnaast zorgen de

beekdalen voor verkoeling en dragen ze bij aan het tegengaan van hittestress.

De uiterwaarden

Ruimtelijke kenmerken

De uiterwaarden vormen een breed, open landschap aan de Nederrijn, door dijken afgeschermd. Onze gemeente is bijzonder doordat er ter hoogte van de stuwwal geen dijken zijn maar juist de steilrand een bijzondere begrenzing van de uiterwaarden vormt met spectaculaire hoogteverschillen en uitzichten. De Doorwerthse waarden, de Jufferswaard en de uiterwaarden van Oosterbeek (Rosandepolder) vormen grote open gebieden met kasteel Doorwerth en bedrijventerrein 'De Groene Waarden' als vrijwel enige bebouwing. Dit open gebied wordt op twee punten verstoord en doorsneden door infrastructuur; de A50 en de spoorlijn Arnhem-Nijmegen. Daarnaast vormt de N225 aan de noordzijde van de uiterwaarden een barrière die de visuele relatie tussen uiterwaarden en beekdalen verstoord. Ten oosten van de uiterwaarden liggen twee grote zand- en grindplassen die atypisch zijn voor het landschappelijk beeld: de Rosandepolder met de vele woonboten en het grindgat. Ten westen van de Doorwerthse waarden ligt het bedrijfsterrein van papierfabriek Parenco

in de uiterwaarden. Hierdoor bestaat het westelijke deel van de uiterwaarden in onze gemeente niet uit open landschap en heeft het dorp Renkum nauwelijks een relatie met de rivier waaraan het is ontstaan. Bijzonder voor de uiterwaarden in onze gemeente zijn de bekenstelsel die hier evenwijdige aan de rivier lopen; de Leigraaf en de Dunobeek.

Gebruik

De uiterwaarden bestaan met name uit aaneengesloten grasland die zowel dienen als weiland voor vee, gebied voor waterberging en natuur. De uiterwaarden hebben een belangrijke functie op het gebied van veiligheid en bescherming tegen overstromingen. Het gebied wordt ook gebruikt voor watergebonden recreatie en het Gat van Moorlag en de Rosandepas bieden verkoeling op warme dagen. Er zijn veerverbindingen voor langzaam verkeer naar Driel en naar Heteren en meerdere aanlegplaatsen voor recreatievaart. De uiterwaarden zijn slechts deels natura 2000-gebied, maar zijn wel in het geheel onderdeel van het Gelders Natuur Netwerk of de groene ontwikkelzones. Cultuurhistorische waarden zijn er volop in de vorm van Kasteel Doorwerth, restanten van kasteel Rosande en restanten van oude steenfabrieken en steenovens.

2.5 | Uitgelicht: De dorpen van Renkum

Onze gemeente herbergt zes dorpen. De dorpen verschillen van elkaar wat betreft kenmerken en kwaliteiten, ligging en relatie met het landschap. Dit beschrijven we in dit hoofdstuk achtereenvolgens voor Renkum/Heelsum, Oosterbeek, Wolfheze en Doorwerth/Heveadorp.

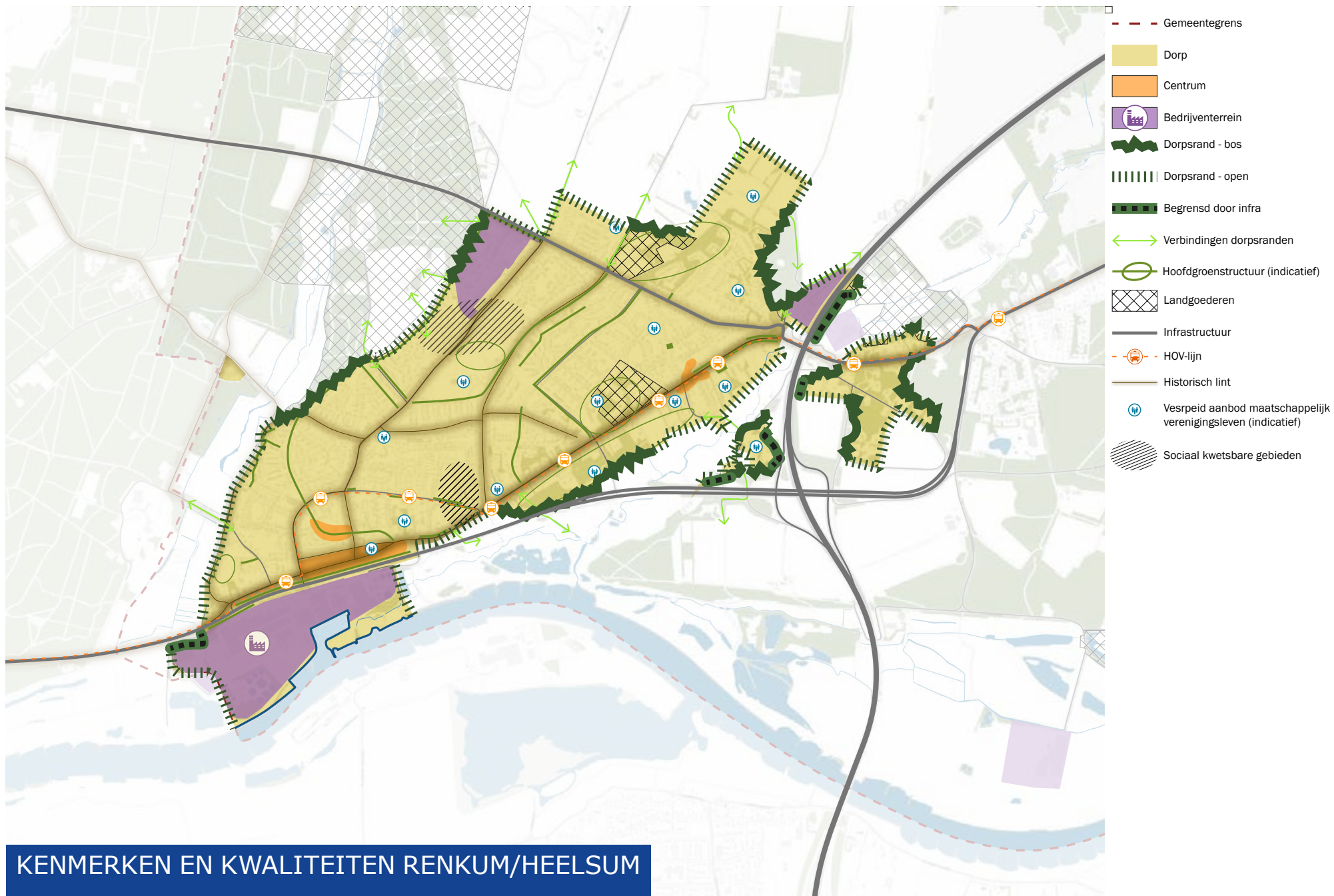
Renkum / Heelsum

Hoofdstructuur

Renkum en Heelsum zijn inmiddels aan elkaar vastgegroeid tot één bebouwd gebied. De historische linten vormen een sterk verbindend en samenhangend netwerk. Daarbinnen liggen de afzonderlijke aaneengesloten wijken die in Renkum ieder een eigen opzet en karakter hebben. In Heelsum gaat het meer om eenvormige woonbuurten met een ruime opzet. Voorzieningen en bedrijvigheid komen in beide dorpen verspreid over de woongebieden voor. Ook is er in beide dorpen sprake van hoogbouw in de vorm van verzorgingstehuizen.

Bijzonder en waardevol in de ruimtelijke structuur zijn de droogdalen die in de bebouwde kom van Renkum liggen en de twee landgoederen aan de randen. Hiervan heeft alleen landgoed Heidestein

Ruimte voor foto's

een openbaar karakter. Dit landgoed is dan ook het enige echte park van deze dorpen. Belangwekkende elementen in de ruimtelijke structuur zijn verder de kerken en het airbornemonument.

Beide dorpen hebben hun eigen kern. Het centrum van Renkum fungeert duidelijk als primair centrumgebied. Het kernwinkelgebied bestaat uit de Dorpsstraat. De structuur met twee supermarkten als sterke trekkers aan de uiteinden en een horecaplein in het midden is zeer sterk. De aanloopstraten en het Europaplein met de bibliotheek behoren ook tot het centrum, maar maken het centrum inmiddels te groot om volledig als een sterk winkel- en voorzieningengebied te functioneren. Het centrum heeft een matige openbare ruimte met weinig groen en heeft de laatste jaren serieus met leegstand te maken. Het centrum van Heelsum is kleinschaliger en heeft een meer lokaal karakter.

Randen en verbindingen

De dorpen zijn goed bereikbaar door de ligging aan de snelweg en de provinciale weg. Door de HOV-lijn tussen Wageningen en Arnhem zijn de dorpen ook goed ontsloten voor openbaar vervoer. Het bebouwde gebied van Renkum Heelsum grenst aan drie verschillende landschappen; de uiterwaarden aan de zuidzijde, de beekdalen aan de oost- en westzijde en de Renkumse enclave aan de noord-

zijde. De dorpsranden aan de westzijde zijn fraaie besloten bosranden met daartussen veel verbindingen naar het beekdal. Aan de noordzijde is de dorpsrand afwisselend open en besloten en zijn er ook goede verbindingen naar het landschap. Aan de oostzijde zijn deze verbindingen beperkter en vormt de snelweg een grote barrière voor verdere verbindingen naar het landschap. Ook aan de zuidzijde is er een barrière in de vorm van de provinciale weg en het bedrijventerrein van Parenco. Hierdoor is er nauwelijks een relatie tussen de dorpen en de uiterwaarden.

Bedrijvigheid en voorzieningen

Bedrijvigheid vindt verspreid plaats in de woongebieden, maar aan randen van de dorpen liggen enkele geconcentreerde bedrijventerreinen die voor werkgelegenheid zorgen. Papierfabriek Parenco en bedrijventerrein Schaapsdrift in Renkum en papierfabriek Schut en bedrijventerrein Veentjesbrug aan de snelweg bij Heelsum. De dorpen kennen verder een goed verspreid aanbod aan maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen zoals scholen, gezondheidscentra en sportverenigingen. Bijzonder en onderscheidend zijn het multifunctionele centrum de Doelum (met sportfaciliteiten, een theater, kantoren en horeca), het papiermuseum (dat momenteel gesloten is maar zoekt naar een nieuwe passende locatie in het dorp) en het R.O.C.

Ruimte voor foto's

Ruimte voor foto's

In vergelijking met de overige dorpen is de bevolking in Renkum/Heelsum relatief jong en is er sprake van een lagere inkomenspositie. Dit vloeit voort uit de geschiedenis van Renkum als arbeidersdorp bij de steenfabrieken in de uiterwaarden en papiernijverheid in de beekdalen. Hier is de bevolkingsopbouw het meest evenwichtig en Renkum is dan ook het gezinsdorp van onze gemeente. Het aandeel sociale huurwoningen is met name in Renkum hoog waardoor er behoefte is aan koopwoningen en middeldure huurwoningen. In Heelsum zijn er veel goedkope woningen en huurwoningen en is er sprake van een groot aanbod aan woonzorggebouwen

Oosterbeek

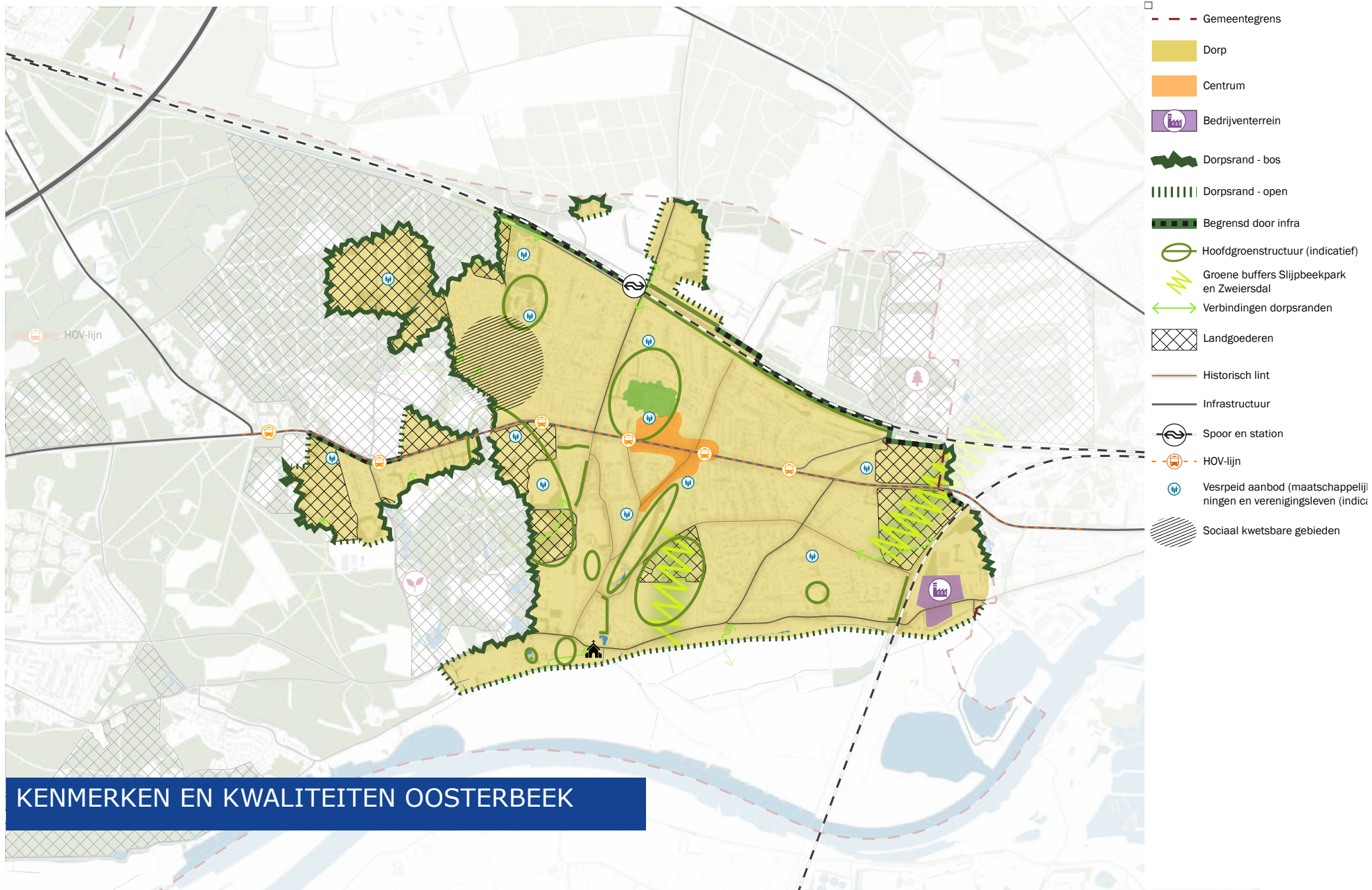
Hoofdstructuur

Oosterbeek is het landgoederendorp in onze gemeente. In en direct om het dorp liggen de (voormalige)landgoederen Dennenkamp, Ommershof, Dreijenoord, Sonnenbergh, Hartenstein, Valkenberg, Pietersberg, Hemelseberg en Bato's wijk. Dit geeft het dorp een belangrijke groene en cultuurhistorische kwaliteit die nog verder versterkt wordt door de onbebouwde dalinsnijdingen die nog steeds als groene lobben de zuidwestzijde van het dorp vormgeven. Maar de groene en historische kwaliteit staat wel onder druk door een aantal ruimtelijke problemen waarmee de landgoederen kampen.

Verdwenen laanstructuren en gebouwen, nieuwe bebouwing die afbreuk doet aan het historisch karakter, verwaarlozing van kenmerkende tuinen en parklandschappen, bebouwde of begroeide vista's en storende erfafscheidingen zijn hiervan voorbeelden.

De Oost-west gerichte linten Utrechtseweg en Benedendorpsweg structureren samen met een stelsel van noord-zuid gerichte linten het bebouwde gebied van Oosterbeek. Langs de Utrechtseweg wordt het beeld bepaald door statige en monumentale villa's. Dit lint vormt de belangrijkste drager van het dorp en markeert ook het verschil tussen hoog en laag, noord en zuid. Dat verschil is zeer bepalend voor de opbouw van het dorp. Het zuidelijk deel is landschappelijk, ruimer opgezet en bevat zichtlijnen naar de uiterwaarden. Het noordelijk deel is steniger, compacter en bevat meer aaneengesloten bebouwing. Bijzondere punten in de ruimtelijke structuur van het dorp zijn de villa's aan de Utrechtseweg, de landhuizen, het airborne monument en de kerk aan de Benedendorpsweg.

De Utrechtseweg is samen met de Weverstraat en het gebied rond het gemeentehuis het centrum van het dorp. Dit centrum bevat vier supermarkten en kenmerkt zich specifiek door gespecialiseerde, hoogwaardigere winkels. Hierdoor heeft het centrum

ook een bovenlokale functie. Het gebied rond het gemeentehuis bevat meerdere culturele, maatschappelijke en educatieve voorzieningen, waaronder de bibliotheek en een centrum voor kunstzinnige vorming. De centrumstructuur is te langgerekt structuur om als krachtig winkelgebied te functioneren. Daarnaast kampt het centrum in zijn geheel met een lage verblijfskwaliteit van de openbare ruimte door de impact van het verkeer maar ook het stenige karakter van de pleinen en de soms slechte relatie tussen bebouwing en ruimte. De bereikbaarheid voor fietsers en voetgangers is niet optimaal en een goede relatie met het Airbornemuseum ontbreekt. Park Dennenkamp vertegenwoordigt een belangrijke groen en cultuurhistorische waarde in het centrum.

Randen en verbindingen

Oosterbeek ligt op een wat grotere afstand van de snelwegen dan de overige dorpen. Wel heeft Oosterbeek een station en voert de HOV-lijn tussen Wageningen en Arnhem door het dorp. Door de dichte ligging tegen Arnhem zijn er snelle verbindingen naar de stad voor zowel langzaam verkeer, openbaar vervoer als gemotoriseerd verkeer. De randen van het dorp grenzen allemaal aan het landschap; de uiterwaarden aan de zuidrand en het bosgebied aan de overige randen. Oosterbeek is dan ook sterk met het landschap verbonden. De westrand heeft een besloten karakter door de bos-

randen en het dorp is hier met meerdere verbindingen verbonden met het bosgebied. Bosgebied en dorp lopen aan deze zijde ook in elkaar over. Aan de noordzijde vormt het spoor een scherpe grens en ook een barrière. Op enkele punten zijn er verbindingen over het (verdiepte) spoor naar het bosgebied en de noordelijke spoorzone zelf fungeert als groen uitloopgebied voor het dorp. Aan de oostzijde is er sprake van een waardevolle, groene openbare ruimte tussen Arnhem en Oosterbeek. Aan de zuidzijde grenzen de uiterwaarden aan het dorp, dringt het groen van het Zweiersdal het dorp binnen en is het dorp via diverse paden vanaf de Benedendorpsweg verbonden met de uiterwaarden.

Bedrijvigheid en voorzieningen

In het dorp is er veel verspreide bedrijvigheid. Concentratie van bedrijvigheid vindt alleen plaats op het bedrijventerrein Klingelbeekseweg. Dit terrein is momenteel deels verouderd. De grote villa's en landhuizen zijn inmiddels vrijwel allemaal getransformeerd tot kantoren of zorgvilla's. Oosterbeek heeft twee sportparken en meerdere grootschalige verzorgingstehuizen aan de westzijde van het dorp. Er zijn ook meerdere noemenswaardige publiektrekkende voorzieningen zoals het Airbornemuseum, het kunstcentrum, het filmhuis, de speeltuin, de bibliotheek en het gemeentehuis.

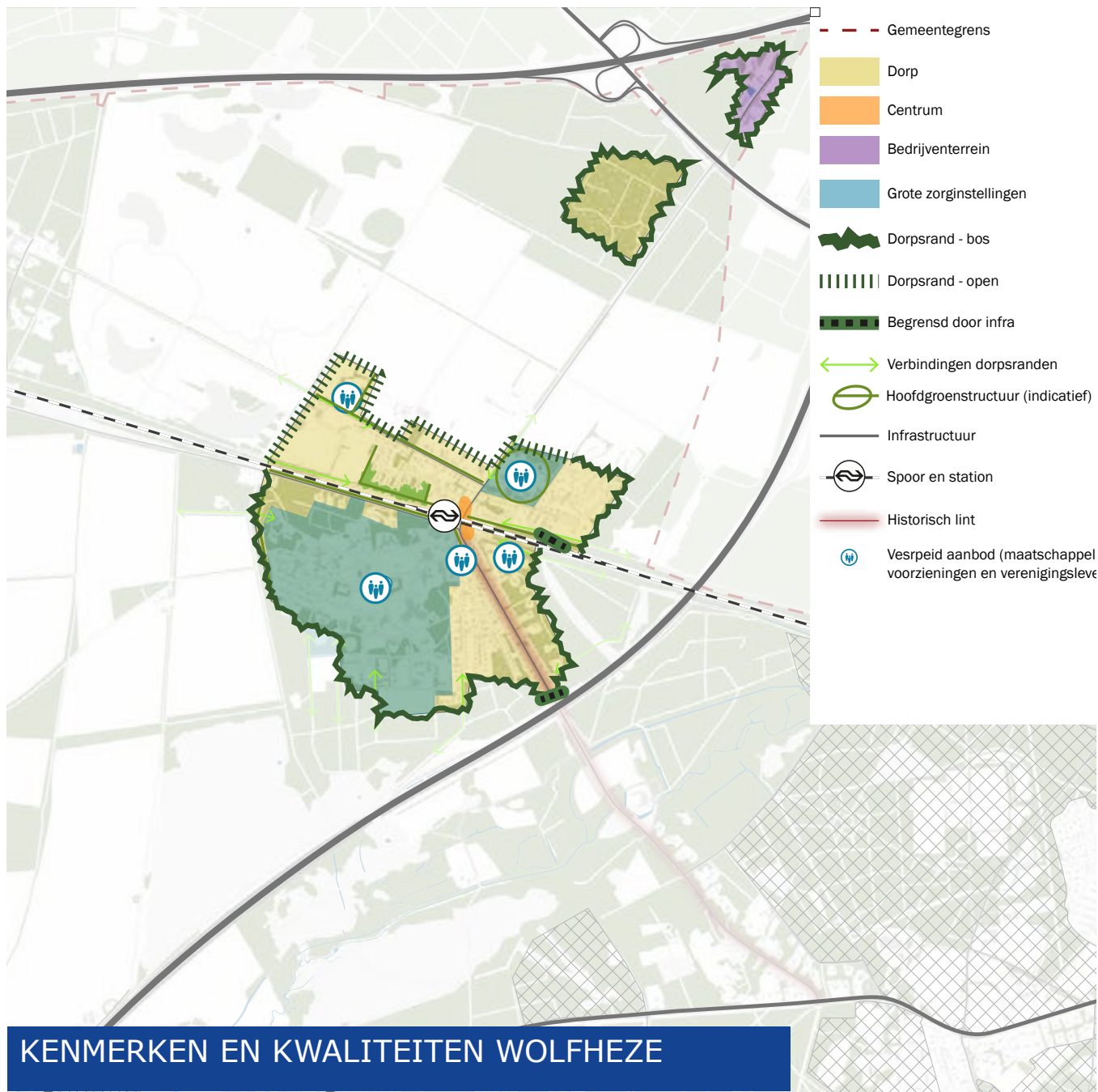
Bewoners, volkshuisvesting en sociale samenstelling
Oosterbeek is het grootste dorp van Renkum. Er wonen relatief veel ouderen. Daarnaast is er sprake van veel eigen woningbezit en heeft dit dorp het grootste aandeel dure woningen in onze gemeente. Hoewel de aanwezigheid van de vele dure woningen en de landhuizen het imago van het dorp bepaalt, kent ook Oosterbeek vanuit het verleden arbeiderswijken. Deze zijn inmiddels in aanzien en waardering gestegen.

Wolfheze

Hoofdstructuur

Wolfheze ligt als enige dorp binnen onze gemeente niet aan de rivier. Het is een klein dorp dat enigszins afzijdig van de andere dorpen ligt. Twee structuren bepalen de ruimtelijke opbouw; het oude lint de Wolfhezerweg waarlangs de eerste bebouwing van het dorp is ontstaan en de spoorlijn Utrecht – Arnhem die van west naar oost door het dorp loopt en een barrière in noord-zuid richting vormt. Samen vormen ze een assenkruis dat het dorp in vier kwadranten verdeelt. Het snijpunt van dit assenkruis fungeert als kleinschalig centrumgebied, maar mist het bijpassende karakter en de uitstraling van een dorpsplein.

De twee grote terreinen met zorginstellingen (Pro Persona en Het Schild) zijn zeer bepalend voor het ruimtelijke karakter. Het terrein van Pro Persona is waardevol met haar parkachtige opzet, groen en ge-

varieerde, monumentale gebouwen. Dit terrein neemt een dominante positie binnen het dorp in. Het terrein van Het Schild is compacter en ligt meer aan de rand. Naast deze terreinen zijn de kwadranten ingevuld met woonbuurten. Veelal ruim opgezet met grote, groene kavels aan een netwerk van lanen. Door de aanwezigheid van de grote terreinen heeft het woongebied in Wolfheze een versnipperd karakter. Ten noorden van het spoor ligt een openbare groenzone die als park fungeert.

Randen en verbindingen

Vanaf de Wolfhezerweg is in noordelijke richting de A12 snel te bereiken. In zuidelijke richting leidt deze weg naar de N225 van waaruit de overige dorpen bereikbaar zijn. De A50 ten oosten van Wolfheze snijdt het dorp juist af en leidt tot sluipverkeer door de 30km/h zone van Wolfheze.

De dorpsranden van Wolfheze liggen aan het bosgebied en de Renkumse enclave. Aan de noordrand is er een fraaie open dorpsrand aan de Duitsekampweg met meerdere verbindingen naar de Renkumse enclave en via een doorgang onder de snelweg naar de rest van de Veluwe. De oost- en zuidrand zijn omringd door bos. De snelweg die hier op korte afstand van het dorp ligt vormt een barrière waardoor er vanuit het dorp, op de Wolfhezerweg na, geen verbindingen naar de bossen aan de oostzij-

de van onze gemeente zijn. Het bosgebied tussen snelweg en dorp is zelf wel een wandelgebied met meerdere verbindingen naar het dorp. De westelijke dorpsrand is een bosrand aan de Doorwerthse heide, Wolfhezerheide en Renkumse enclave. Langs deze bosrand ligt een pad vanwaar er diverse verbindingen naar de Renkumse enclave zijn.

Bedrijvigheid en voorzieningen

In Wolfheze is slechts incidentele bedrijvigheid aanwezig. De bedrijventerreinen die er waren zijn verdwenen en inmiddels deels vervangen door woningen, wat tot een aantrekkelijker woondorp heeft geleid. De werkgelegenheid komt inmiddels voornamelijk vanuit de twee zorginstellingen en in mindere mate van detailhandel en horeca. Wolfheze heeft een sportpark met tennisvelden. Recreatie neemt ook een belangrijke plaats in binnen het dorp. Er is een toeristisch overstappunt, een pannenkoekenhuis en het dorp herbergt diverse recreatieve verblijfsvoorzieningen zoals een camping, een chaletpark, een B&B, een hotel en een paardenpension met vakantieverblijf. Het dorp heeft een eigen basisschool, maar het dorpshuis is inmiddels opgeheven. Wel heeft het dorp een openluchttheater en worden de accommodaties van sportverenigingen, gymzaal en de vergaderfaciliteiten van de Heerlijkheid gebruikt voor ontmoeting en activiteiten door de inwoners.

Bewoners en volkshuisvesting

Wolfheze heeft relatief veel ouderen, maar de vergrijzing is hier minder sterk dan in Oosterbeek. In Wolfheze bevinden zich met name veel middeldure en dure vrijstaande koopwoningen. Het dorp biedt slechts beperkt ruimte aan meergezinswoningen.

Doorwerth en Heveadorp

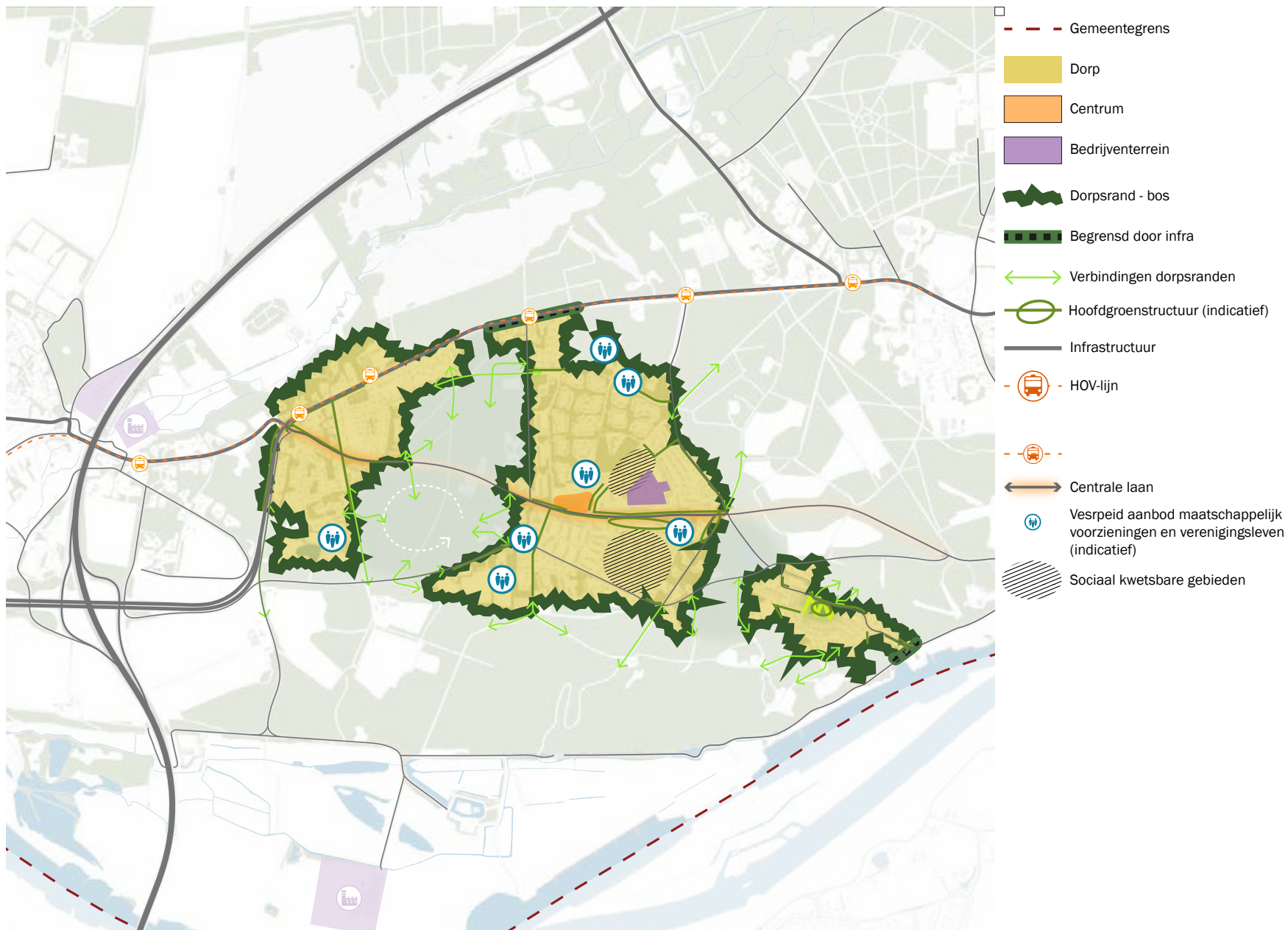
Hoofdstructuur

Doorwerth, Kievitsdel en Heveadorp zijn drie bebouwde kernen die ruimtelijk van elkaar gescheiden zijn en alle drie volledig zijn omringd door bosgebied. In Doorwerth is de Van der Molenallee de centrale laan van het dorp. Hieraan ligt een grote open parkachtige ruimte met enkele gebouwen erin en aan deze laan ligt ook het centrum van het dorp in de vorm van een overdekt winkelcentrum. Het dorp heeft geen historisch centrum met verblijfskwaliteit of ruimte voor ontmoeting. Naast de centrale open ruimte heeft Doorwerth nog meer grotere onbebouwde ruimten. Deze hebben juist allemaal een zeer bosrijk karakter. Het dorp is in feite één groot bos waar de verschillende woonbuurten uitsparingen uit vormen, dit is een onderscheidende kwaliteit. Die woonbuurten kennen allemaal een verschillend ruimtelijke opzet afhankelijk van de tijd waarin ze zijn gerealiseerd. Zo zijn er traditionele woonbuurten met aaneengesloten bouwblokken, woonbuurten met losse bebouwing in het bos en woonbuurten met

clusters woonblokken in het bos. Een opvallende diversiteit in een klein gebied.

De Van de Molenallee leidt door de Cardanusbossen naar Kievitsdel en vormt ook in dat deel van Doorwerth de centrale structuur. Kievitsdel is veel ruimer van opzet dan de rest van Doorwerth en kenmerkt zich door vrijstaande woningen in het bos. Villa's en tuinen aan lommerrijke lanen bepalen het beeld.

Heveadorp ligt aan de andere zijde van Doorwerth. Juist niet aan de doorgaande laan maar meer afgezonderd in de bossen. Het dorp kenmerkt zich door het geaccidenteerd terrein en de bosranden. Het karakter als companytown is nog herkenbaar in de ruimtelijke opbouw. Aaneengesloten bouwblokken met arbeiderswoningen aan de noordwestzijde en oorspronkelijke villa's aan de zuidoostzijde, beide in de kenmerkende Engelse cottagestijl. Daartussen ligt een groter bebouwd gebied met tweekappers van latere periode. Het Heveaveld vormt als enige groene ruimte een buffer tussen deze drie bebouwde delen van het dorp. Ten noorden van het dorp ligt een losstaand woonbuurtje direct aan de Oud Oosterbeekseweg en aan de westrand ligt een klein cluster met vrijstaande woningen rond een erf.

KENMERKEN EN KWALITEITEN DOORWERTH EN HEVEADORP

Randen en verbindingen

Vrijwel alle dorpsranden hebben een groene overgang naar het bosgebied. Kavels grenzen direct aan het bos of liggen aan een woonstraat vanwaar verbindingen het bos in leiden. Ook vanaf de doorgaande laan de Van der Molenallee zelf leiden meerdere verbindingen het bos in. Kievitsdel grenst als enige van deze drie kernen direct aan de provinciale weg. De weg schermt de noordrand van deze kern af en vormt een barrière richting het bosgebied. In Heveadorp vormt de Seelbeek de dorpsrand aan de noordzijde. Vanaf de Beeklaan leiden enkele voetpaden over de beek heen naar de achterliggende Valckeniersbossen.

Bedrijvigheid en voorzieningen

In de kern van Doorwerth ligt een klein, lokaal bedrijventerrein Cardanuslaan, maar in de woongebieden is nauwelijks bedrijvigheid aanwezig. Het terrein is gerevitaliseerd maar verrommeling blijft op de loer liggen. In Heveadorp en Kievitsdel is geen sprake van bedrijvigheid. Ook wat betreft voorzieningen is er het meeste te doen in Doorwerth. Bijzonder is de middelbare school die een belangrijke rol in de regio en de gemeente vervult. De overige voorzieningen zijn vooral lokaal. Zo heeft Doorwerth een sportpark, een sporthal, een verspreid aanbod aan gezondheids- en onderwijsvoorzieningen en meerdere zorginstellingen in het groen. Bijzonder is

verder het leer- en ontmoetingscentrum waarvoor momenteel de planvorming in voorbereiding is. In Kievitsdel zijn het Hotel- en congrescentrum aan de zuidrand en het restaurant aan het kruispunt de enige publiekstrekkende voorzieningen. Heveadorp bevat met uitzondering van de ateliers in het voormalige schoolgebouw en een enkel restaurant geen voorzieningen.

Bewoners, volkshuisvesting en sociale samenstelling

Doorwerth is het meest vergrijsde dorp van onze gemeente. Er wonen weinig jongeren en er zijn relatief veel éénpersoonshuishoudens. In Doorwerth is het aandeel lagere inkomensgroepen hoog, er zijn veel goedkope woningen en het aandeel appartementen is zeer hoog. Opvallend is het grote aandeel migranten in dit dorp in vergelijking met de rest van onze gemeente. Het middensegment ontbreekt. In Kievitsdel liggen vrijwel alleen duurdere woningen. Heveadorp is een gemengd dorp met weinig sociale woningen dat zich kenmerkt als gezinsdorp.

